

Valors20 anys

Filosofia de l'actualitat | número 217 | Setembre 2023 | Any XX | 4,25 €

NÚMERO ESPECIAL

HAN CADUCAT ELS DRETS HUMANS?



Hi responen Esteban Beltrán⁷⁴, Helena Cots⁷⁹, Cristina Gallach³⁰, Nadia Ghulam⁷⁹,
Sonia Herrera⁴⁸, John Paul Lederach⁶⁸, Manuel Manonelles³⁸, Federico Mayor-Zaragoza¹⁸,
Nadia Murad⁵⁶, Sami Nair⁴², Josexo Ordóñez²², Jordi Palou-Loverdos⁵², Genís Roca³⁴,
Antoni Segura¹⁴, Montserrat Tafalla⁶⁴, José Tuvilla⁶¹ i Alfred de Zayas²⁶.



Compartint valors a través de la formació universitària i l'emprenedoria.

Enhorabona en el 20è aniversari de la revista.



El TecnoCampus és
un parc tecnològic on
l'empresa i la universitat
es donen la mà.

SUMARI

- 10 *La història dels drets humans en dades*
14 *Quina importància va tenir la Declaració dels Drets Humans?*
18 *75 anys després dels drets humans: èxit o fracàs?*
22 *Els drets humans són iguals per a tothom?*
26 *Els drets humans garanteixen la nostra dignitat?*
- 30 *Els drets humans s'han d'independitzar dels estats?*
34 *El decàleg de drets humans ha caducat?*
38 *Els drets humans afavoreixen la democràcia?*
42 *Els drets humans són realment universals?*
48 *Els drets humans són poc feministes?*
- 52 *Existeixen suficients mecanismes per garantir els drets humans?*
56 *Quin tracte haurien de rebre els supervivents de les violacions dels drets humans?*
61 *L'educació ha de ser el fonament d'una cultura dels drets humans?*
64 *Els drets humans garanteixen les llibertats bàsiques?*
- 68 *Sense pau és possible el desenvolupament dels drets humans?*
74 *Defensar els drets humans és avui una professió de risc?*
79 *La flor de la llibertat*
84 *Què significa ser de la família Valors?*
- Jordi Palou-Loverdos
Cristina Gallach
Genís Roca
Nadia Murad
José Tuvilla
Montserrat Tafalla
John Paul Lederach
Esteban Beltrán
Nadia Ghulam i Helena Cots
*

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació. I també el Serra i Moret en el marc del mateix guardó el 2022.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
REDACCIÓ Maria d'Oultremont i Oriol Toro

CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Sonia Herrera, Àngel Puyol i Francesc Torralba

COL·LABORADORS
Francesc Amat, Teresa Bigordà, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Marta Camp, Àngel Castiñeira, Laura Cera, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Soraya Hernández, Sonia Herrera, Ignasi Llobera, Cristian Palazzi, Àngel Puyol, Ramon Radó, Oriol Ribet, Xavier Serra i Judith Vives

IL·LUSTRACIONS
Raül Campuzano, Anna Coll, Blanca Gimeno, Elisenda Mallol, Judit Navarro i La Mapache
FOTOGRAFIA
Miquel Lleixà i Sergio Ruiz
DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
PORTADA Raül Campuzano / Manuel Cuyàs
IMPRESSIÓ Rotimprès
GERÈNCIA Maria Coll i Joan Salicrú
DISTRIBUCIÓ Sgel (Barcelona) i Vilarroya (Girona)
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004
ADREÇA
Portal de Valldèix, 17, 2º
08301 Mataró
TELÈFON 620 749 138
MAIL redaccio@valors.org

VALORS ÉS MEMBRE DE
 appec
editors de revistes i digitals

AMB EL SUPORT DE
 Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

 GOBIERNO DE ESPAÑA
 MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org.

El preu de la subscripció és de 42 euros anuals (onze números) i 35 en format digital. Us podeu subscriure a www.valors.org o enviant un correu a subscripcions@valors.org.

Dues dècades apostant pels valors

Vint anys. Aviat és dit, però és temps. Per nosaltres, ha estat la meitat de la nostra vida. Quan va aparèixer el primer número de *Valors*, alguns membres de l'equip que actualment fa la revista eren quasi infants. El 2003, una persona sàvia va preveure que fins al cap d'un temps llarg no es veuria quin era el resultat d'aquesta petita gran aventura. I ha estat així. Nosaltres hem madurat gràcies a *Valors* i el projecte ha crescut amb nosaltres.

Aquestes dues dècades han estat un viatge d'enriquiment personal i professional compartit amb moltes persones. La llista de noms dels col·laboradors és llarguíssima. Homes i dones que han ofert el seu temps, compromís i coneixement de forma voluntària a aquest projecte. Sense aquest equip humà, la revista no hauria arribat cada mes a les llibreries. Ara podem dir ja amb orgull que *Valors* és una gran família.

Aquesta celebració arriba en un moment complicat per al sector editorial i, concretament, per a les revistes editades en català; per això, més que mai, un agraïment enorme a tots els subscriptors, anunciants i institucions que ens han

donat suport tots aquests anys i que han fet possible que avui celebrem aquesta efemèride.

Una commemoració que coincideix amb un altre homenatge de gran transcendència: el 75è aniversari de la signatura de la Declaració dels Drets Humans. Un document que ens recorda la importància de certs valors essencials i quina hauria de ser la societat ideal per la qual tots ens hauríem d'esforçar, perquè encara queda molta feina per fer.

Fa vint anys, des de la paraula, el diàleg i la reflexió, vam decidir posar el nostre granet de sorra per millorar la societat que ens envolta. *Valors* s'ha fet gran i ha crescut, però l'objectiu que ens va portar a iniciar aquesta aventura –analitzar l'actualitat i el món des del prisma dels valors– continua vigent, necessari i ferm.

**MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ**
Codirectors de *Valors*



La revista Valors està d'aniversari!

Per molts anys filosofant sobre l'actualitat



**Han caducat
els drets humans?**

Han passat 75 anys des
que una primigènia ONU
va aprovar la Declaració
dels Drets Humans.
Quin balanç n'hem de
fer? Hem avançat prou
o es pot dir que aquesta,
mirant-ne els resultats,
ha estat un fracàs?



Monogràfic il·lustrat per
RAÚL CAMPUZANO

Declaració Universal dels Drets Humans

El 10 de desembre del 1948, l'Assemblea General de les Nacions Unides, reunida al Palau de Chaillot de París, va aprovar aquest document. Són trenta articles en què se subratllen els drets humans considerats bàsics i que s'apliquen, sense excepció, a tots els éssers humans.

Preàmbul

Considerant que el respecte a la dignitat inherent a tots els membres de la família humana i als drets iguals i inalienables de cadascun constitueix el fonament de la llibertat, de la justícia i de la pau del món;

Considerant que del desconeixement i menyspreu dels drets humans, n'han derivat actes de barbàrie que revolten la consciència de la humanitat, i que l'adveniment en el futur d'un món on les persones alliberades del terror i de la misèria tinguin dret a parlar i a creure lliurement ha esdevingut la més alta aspiració humana;

Considerant cosa essencial de protegir els drets humans amb un règim de dret a fi que l'ésser humà no es vegi obligat al capdavall a rebel·lar-se contra la tirania i l'opressió; **Considerant** que és també essencial de fomentar l'establiment de relacions amistoses entre les nacions;

Considerant que en la Carta de les Nacions Unides els pobles han proclamat llur fe en els drets fonamentals de l'ésser humà, en la dignitat i en la vàlua de la persona humana, en la igualtat de drets d'homes i dones, i que s'han demostrat disposats a afavorir el progrés social i a instaurar unes millors condicions de vida dins d'una més gran llibertat;

Considerant que els estats membres s'han compromès a assegurar, en cooperació amb l'Organització de les Nacions Unides, el respecte universal i efectiu dels drets humans, de les llibertats fonamentals;

Considerant que una concepció comuna d'aquests drets i d'aquestes llibertats és de la més gran importància amb vista al ple compliment d'aquest compromís;

Article 11

1. Hom presumeix innocent tota persona acusada d'un acte delictuós fins que la seva culpabilitat hagi estat establerta legalment en el curs d'un procés públic, en el qual totes les garanties necessàries per a la defensa hagin estat assegurades.
 - 2.Ningú no serà condemnat per accions o per omissions que quan foren comeses no constituïen acte delictuós d'acord amb el dret nacional i internacional. Tampoc no s'imposarà cap pena superior a la que era aplicable quan l'acte delictuós fou comès.

Article 12

Ningú no serà objecte d'intrusions arbitràries en la seva vida privada ni en la de la seva família, en el seu domicili ni en la seva correspondència, ni d'atemptats contra la seva fama o reputació. Tota persona té dret a la protecció de la llei contra aquestes intrusions o aquests atemptats.

Article 13

1. Tota persona té dret a circular i a escollir el seu lloc de residència a l'interior d'un estat.
 - 2.Tota persona té dret a abandonar qualsevol país, àdhuc el propi, i a retornar-hi.

Article 14

1. En cas de persecució, tota persona té dret a cercar asil i a beneficiar-se'n en d'altres països.
 - 2.Aquest dret no podrà ésser invocat en cas de persecució basada realment en un crim de dret comú, o actes contraris als principis i fins de les Nacions Unides.

Article 15

1. Tot individu té dret a una nacionalitat.
 - 2.Ningú no pot ésser privat arbitràriament de la seva nacionalitat ni del dret a canviar de nacionalitat.

Article 16

1. A partir de l'edat núbil, l'home i la dona, sense cap restricció per raó de raça, nacionalitat o religió, tenen dret a casar-se i a fundar una família. Ambdós tenen drets iguals al matrimoni, durant el matrimoni i en el moment de la seva dissolució.
 - 2.El matrimoni només pot realitzar-se amb el consentiment lliure i ple dels futurs esposos.
 - 3.La família és l'element natural i fonamental de la societat, i té dret a la protecció de la societat i de l'estat.

Article 17

1. Tota persona, individualment i col·lectiva, té dret a la propietat.
 - 2.Ningú no pot ésser privat arbitràriament de la seva propietat.

Article 18

Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret comporta la llibertat de canviar de religió o de convicció i la de manifestar-les individualment o en comú, en públic i en privat, mitjançant l'ensenyament, la predicació, el culte i l'acompliment de ritus.

Article 19

Tot individu té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; això comporta el dret a no ésser inquietat per causa de les opinions i el de cercar, rebre o difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà d'expressió i sense consideració de fronteres.

Article 20

1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió i d'associació pacífiques.
 - 2.Ningú no pot ésser obligat a pertànyer a una determinada associació.

Article 21

1. Tothom té dret a prendre part en la direcció dels afers públics del seu país, sigui directament, sigui per mitjà de representants elegits lliurement.
 - 2.Tota persona té dret a accedir a les funcions públiques del país en condicions d'igualtat.
 - 3.La voluntat del poble és el fonament de l'autoritat dels poders públics; aquesta voluntat ha d'expressar-se mitjançant eleccions sinceres que cal celebrar periòdicament per sufragi universal igual i secret, o seguint qualsevol procediment equivalent que asseguri la llibertat del vot.

Article 22

Tota persona, com a membre de la societat, té dret a la seguretat social; té la facultat d'obtenir la satisfacció dels drets econòmics socials i culturals indispensables a la seva dignitat i al lliure desenvolupament de la seva personalitat, per l'esforç nacional i la cooperació internacional, segons l'organització i els recursos de cada país.

Article 1

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i els cal mantenir-se entre ells amb esperit de fraternitat.

Article 2

Qualsevol persona pot prevaler-se de tots els drets i de totes les llibertats que aquesta declaració proclama, sense cap distinció de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió política o d'altra mena, d'origen nacional o social, de fortuna, de naixement o de qualsevol altra classe. Hom no farà tampoc cap distinció fonamentada en l'estatus polític, administratiu i internacional del país o territori del qual depengui jurídicament la persona, tant si es tracta d'un país o territori independent, com si està sota la tutela, encara que no sigui autònom o que estigui sotmès a qualsevol limitació de sobirania.

Article 3

Tot individu té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la persona.

Article 4

Cap persona no està sotmesa a esclavitud o servatge; l'esclavitud i el tràfic d'esclaus són prohibits en totes llurs formes.

Article 23

1. Tota persona té dret al treball, a la lliure elecció del seu treball i a la protecció contra la desocupació.
 - 2.Tothom té dret, sense cap discriminació, a igual salari per igual treball.

3. Tothom que treballa té dret a una remuneració equitativa i satisfactoria que asseguri per a ell i per a la seva família una existència conforme amb la dignitat humana, completada, si cal, amb els altres mitjans de protecció social.

- 4.

Tota persona té dret, unint-se amb d'altres, a fundar sindicats i a afiliar-s'hi per a la defensa dels propis interessos.

Article 24

Tota persona té dret al descans i al lleure i, particularment, a una limitació raonable de la jornada de treball i a vacances periòdiques pagades.

Article 25

1. Tota persona té dret a un nivell de vida que asseguri la seva salut, el seu benestar i els de la seva família, especialment quant a alimentació, a vestit, a habitatge, a atenció mèdica i als necessaris serveis socials; tota persona té dret a la seguretat en cas de desocupació, malaltia, invalidesa, viduïtat, vellesa o en d'altres casos de circumstàncies independents de la seva voluntat.
 - 2.La maternitat i la infantesa tenen dret a una ajuda i a una assistència especials. Tot infant nascut en el matrimoni o fora d'ell, frueix d'igual protecció social.

Article 26

1. Tota persona té dret a l'educació. L'educació serà gratuïta, si més no, en el grau elemental i fonamental. L'ensenyament elemental és obligatori. Cal que l'ensenyament tècnic i professional sigui generalitzat, i que s'obri a tothom l'accés als estudis superiors amb plena igualtat per a tots amb atenció al mèrit de cadascú.

2. L'educació ha de tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana i al reforçament del respecte dels drets humans i de les llibertats fonamentals. Ha d'afavorir la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i tots els grups socials o religiosos, i la difusió de les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.

- 3.

El pare i la mare tenen, amb prioritat, dret a escollir la classe d'educació de llurs fills.

Article 5

Cap persona no serà sotmesa a tortura ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants.

Article 6

Tothom i en tot lloc té dret al reconeixement de la pròpia personalitat jurídica.

Article 7

Tothom és igual davant la llei i té dret d'obtenir-ne la mateixa protecció contra qualsevol discriminació que violi la present declaració contra tota provocació a una tal discriminació.

Article 8

Tota persona té dret a un recurs efectiu prop de les competents jurisdiccions nacionals, contra aquells actes que violin els drets fonamentals reconeguts per la constitució o la llei.

Article 9

Ningú no pot ser arrestat, detingut ni exiliat arbitràriament.

Article 10

Tota persona té dret, en règim d'igualtat, que la seva causa sigui portada equitativament i imparcialment en un tribunal independent i imparcial, el qual decidirà tant sobre els seus drets i les seves obligacions com sobre el fonament de tota acusació adreçada contra ella en matèria penal.

Article 27

1. Tota persona té dret a prendre part lliurement en la vida cultural de la comunitat, a fruir de les arts i a participar del progrés científic i dels beneficis que en resultin.

2. Qualsevol persona té dret a la protecció dels interessos morals i materials derivats de les produccions científiques, literàries i artístiques de què sigui autor.

Article 28

Tota persona té dret que regni en el medi social i internacional un ordre que permeti d'assolir amb plena eficàcia els drets i les llibertats enunciats en aquesta declaració.

Article 29

1. Tota persona té dret a uns deures envers la comunitat en la qual, només, li és possible el lliure i ple desplegament de la personalitat.
 - 2.En l'exercici dels drets i en el gaudi de les llibertats ningú no està sotmès sinó a les limitacions establertes en la llei, exclusivament en l'ordre a assegurar el reconeixement i el respecte dels drets i de les llibertats alienes, i a fi de satisfer les justes exigències de la moral, de l'ordre públic i del benestar general en una societat democràtica.
 - 3.Aquests deures i aquests llibertats mai no podran ésser exercits contra els fins i els principis de les Nacions Unides.

Article 30

Cap disposició d'aquesta declaració no pot ésser interpretada en el sentit que un estat, un grup o un individu tinguin dret a lliurar-se a una activitat o a cometre un acte encaminat a la destrucció dels drets i les llibertats que s'hi enuncien.

Adoptada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, resolució 217 A (III), 10 de desembre del 1948

48 països hi van votar a favor i 8 països es van abstenir

Entre ells, la Unió Soviètica, Sud-àfrica i l'Aràbia Saudita.



30

són els articles que formen part de la Declaració.

50

són els estats que van participar en la redacció de la Declaració.

10 de desembre és el Dia dels Drets Humans des del 1950.

500

és el nombre de traduccions que s'ha fet d'aquest document, rècord Guinness de traduccions.

195

són els estats que han ratificat la Declaració. D'aquests, 55 són d'Europa, d'Amèrica del Nord i d'Amèrica Central, 48 d'Àfrica, 39 d'Àsia, 33 d'Amèrica del Sud i 18 d'Orient Mitjà.

1968

Va ser considerat l'Any Internacional dels Drets Humans.

Encara que tots els estats membres de l'ONU, durant aquests setanta-cinc anys, han ratificat com a mínim un dels nou tractats internacionals fonamentals, la vulneració dels drets humans forma part de la nostra quotidianitat. Segons Amnistia Internacional, 6 de cada 10 països no respecta els drets humans.



8 membres

La Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides que va redactar la Declaració estava formada per Eleanor Roosevelt (presidenta), René Cassin (França), Charles Malik (Líban), Peng Chun Chang (Xina), Hernán Santa Cruz (Xile), Alexandre Bogomolov/Alexei Pavlov (Unió Soviètica), Lord Dukeston/Geoffrey Wilson (Regne Unit) i William Hodgson (Austràlia).

Palestina i Ciutat del Vaticà

no pertanyen a les Nacions Unides però també han ratificat la Declaració dels Drets Humans.

124 milions

de nens i nenes de tot el món no van a escola, segons dades d'UNICEF.



35%

és el percentatge de dones del món que han patit algun tipus de violència física o sexual, segons les Nacions Unides.



Entre 720 i 811 milions de persones passen gana, segons dades mundials de la FAO del 2020, malgrat existir el dret a accedir a una alimentació saludable.

184 milions

de persones, el 2,3% de la població mundial, viuen fora del país natal. Els refugiats que necessitaran reassentament el 2024 seran un 20% més que el 2023, segons ACNUR.

104.100

nens i nenes han estat assassinats o mutilats en situacions de conflicte armat entre els anys 2005 i 2020, segons dades d'Unicef. 93.000 han estat reclutats com a soldats i 25.700 han estat segrestats.



401

defensors dels drets humans van ser assassinats el 2022. Dels cinc països del món que van concentrar més del 80% dels assassinats de defensors de drets humans el 2022, quatre eren llatinoamericans: Colòmbia (186), Mèxic (45), el Brasil (26) i Hondures (17). I fora d'aquesta zona, Ucraïna, amb 50 casos.



67%

de la població mundial viu en països on es viola la llibertat religiosa. A 36 estats la vulneració es realitza a través de la discriminació i a 26 països mitjançant una persecució directa.

50 milions

de persones al món viuen en situació d'esclavitud moderna, segons l'Organització Internacional del Treball. D'aquestes persones, 28 milions fan treballs forçats i 22 milions estan atrapades en matrimonis forçats.

1945

Es crea l'Organització de les Nacions Unides (ONU), hereva de la Societat de Nacions.



1948

S'aprova la Declaració Universal dels Drets Humans.

1950

Es funda l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) i es crea el Tribunal Europeu de Drets Humans.



1952

Se celebra la convenció sobre els drets polítics de la dona.

1959

Es firma la Declaració dels Drets de l'Infant.

1963

Les Nacions Unides ratifica l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial.

1964

S'aprova, als Estats Units, la Llei de Drets Civils, que prohibeix la discriminació racial.



1966

S'estableix el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals.



25 milions

és el nombre de persones refugiades que hi ha al món.

54%

dels països analitzats per Amnistia Internacional el 2021-2022 van detenir arbitràriament defensors dels drets humans.

87%

dels països han vulnerat el dret a la vaga, segons l'Índex Global dels Drets 2022 que publica la Confederació Sindical Internacional (CSI).

15 milions

de nenes mai aprendran a llegir i escriure, comparat amb 10 milions de nens.

55%

dels països analitzats per Amnistia Internacional el 2021-2022 es va fer un ús excessiu o innecessari de la violència per reprimir manifestants.

160 milions

de nens i nenes de tot el món són víctimes del treball i de l'explotació infantil.

113

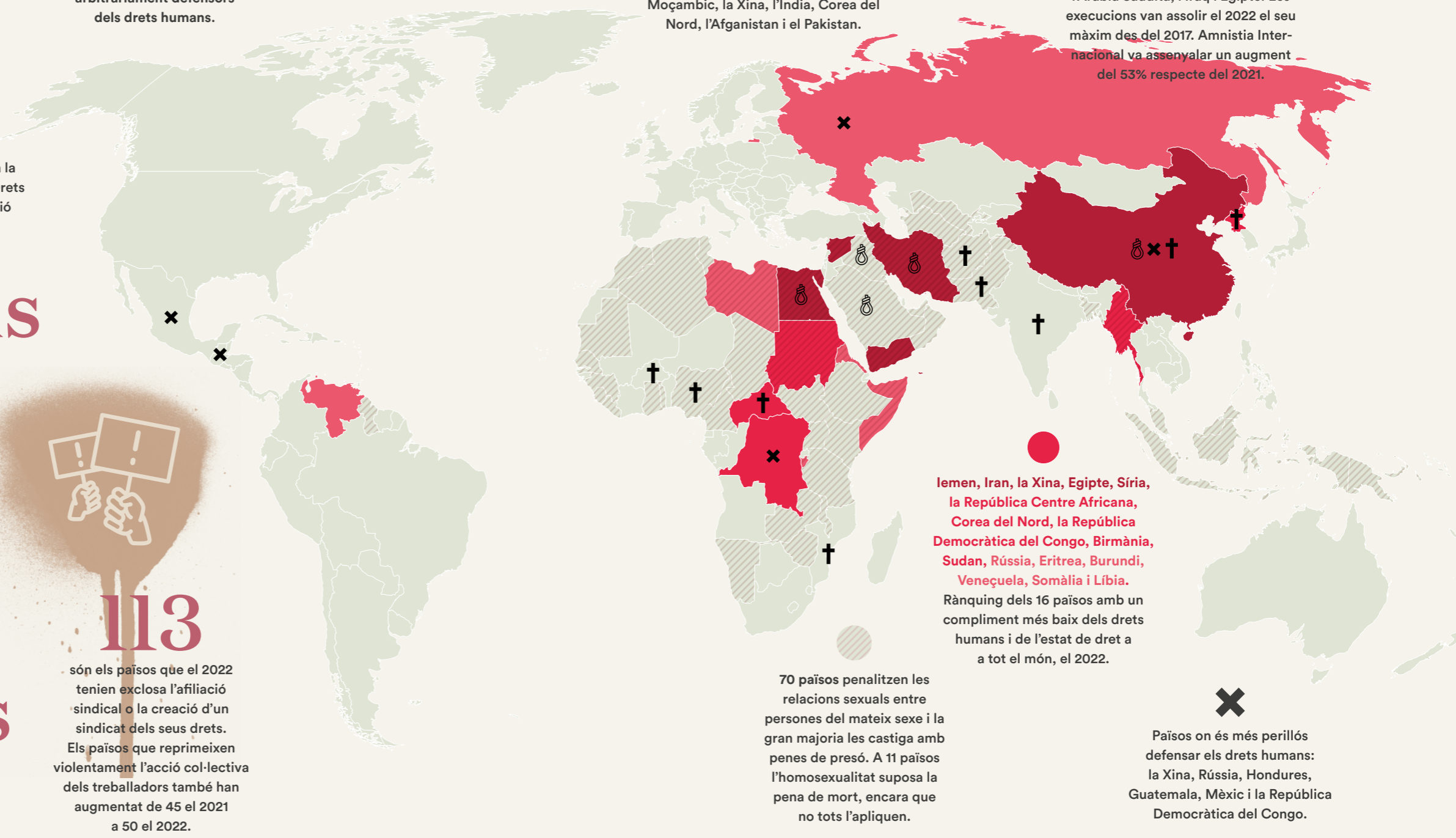
són els països que el 2022 tenien exclosa l'afiliació sindical o la creació d'un sindicat dels seus drets. Els països que reprimeixen violentament l'acció col·lectiva dels treballadors també han augmentat de 45 el 2021 a 50 el 2022.

30+

són els països en què s'han comès assassinats per causes religioses des del 2018. Els estats que vulneren més la llibertat religiosa són Burkina Faso, la República Centreafricana, Nigèria, Moçambic, la Xina, l'Índia, Corea del Nord, l'Afganistan i el Pakistan.

825

persones executades el 2022. La majoria de sentències per pena de mort es produeixen a la Xina, l'Iran, l'Aràbia Saudita, l'Iraq i Egipte. Les execucions van assolir el 2022 el seu màxim des del 2017. Amnistia Internacional va assenyalar un augment del 53% respecte del 2021.



Iemen, Iran, la Xina, Egipte, Síria, la República Centre Africana, Corea del Nord, la República Democràtica del Congo, Birmània, Sudan, Rússia, Eritrea, Burundi, Veneçuela, Somàlia i Líbia. Rànquing dels 16 països amb un compliment més baix dels drets humans i de l'estat de dret a tot el món, el 2022.

70 països penalitzen les relacions sexuals entre persones del mateix sexe i la gran majoria les castiga amb penes de presó. A 11 països l'homosexualitat suposa la pena de mort, encara que no tots l'apliquen.

Països on és més perillós defensar els drets humans: la Xina, Rússia, Hondures, Guatemala, Mèxic i la República Democràtica del Congo.

1966
Es firma el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics.

1967
Es vota la Declaració sobre l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona.



1968
Se celebra la convenció sobre la imprescriptibilitat dels crims de guerra i dels crims de lesa humanitat.

1979
S'organitza la Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona.

1989
Té lloc la Convenció sobre els Drets de l'Infant.

1994
Fi de la segregació racial a Sud-àfrica.



1996
Es vota la Declaració Universal dels Drets Lingüístics.

1998
S'aprova l'Estatut de Roma i s'inaugura la Cort Penal Internacional.

2002
S'estableix la Cort Penal Internacional amb seu oficial a La Haia.



— Quina importància històrica va tenir la Declaració dels Drets Humans?

— En un context d'enfrontament soterrat, de nou van prendre sentit les quatre llibertats bàsiques.

Antoni Segura

El 1948 feia tres anys que s'havia acabat la Segona Guerra Mundial i s'havia fundat l'Organització de Nacions Unides amb els propòsits de mantenir la pau i la seguretat internacionals, promoure la cooperació econòmica, social, cultural i humanitària a través d'unes "relacions amistoses basades en el principi de la igualtat de drets dels pobles i del seu dret a la lliure determinació... tot promovent i encoratjant el respecte dels drets humans i de les llibertats fonamentals per a tothom".

Però feia també dos anys que el president Harry S. Truman havia enunciat el concepte de *guerra freda* en el discurs del Congrés dels Estats Units del 12 de març del 1947, en què prometia donar suport "a tots els pobles lliures que estan resistint els intents de subjugació per minories armades o per pressions exteriors..., [perquè] aquests règims totalitaris" eren una amenaça per a la pau mundial i la seguretat dels EUA. Una afirmació de principis dirigida a la Unió Soviètica, que es basava en els principis teòrics i conceptuals de l'article de George Kenan "The Sources of Soviet Conduct" publicat amb pseudònim a *Foreign Affairs* el 1947.

En el marc de la guerra freda

Aquell mateix any 1947, el secretari del Comitè Central del Partit Comunista de la Unió Soviètica (PCUS), Andrei Jdanov, teoritzava que el món es dividia en dos camps irreconciliables: l'"imperialista", liderat per Washington, i l'"antiimperialista i democràtic" encapçalat per Moscou. Sota aquests postulats, s'accentua el control soviètic

sobre els països de l'Europa de l'Est, que s'havia acordat com a zona d'influència de l'URSS a la conferència de la taula de febrer del 1945. Es consumava la divisió del món en dos blocs i la lluita per l'hegemonia del poder es revestia d'arguments ideològics. Per alguns historiadors, la guerra civil grega (1946-1949) va ser el primer episodi de la guerra freda, seguit del cop de Praga i la crisi de Berlín el 1948.

En aquest context d'enfrontament soterrat i de templeig dels límits de la influència de les dues grans potències del moment, de nou prenen sentit les quatre llibertats bàsiques a què s'havia referit Franklin Delano Roosevelt uns anys abans, el 1941: d'expressió, de culte, de cobertura de les necessitats i de viure sense por. Al mateix temps, el secretari general de Nacions Unides, el noruec Trygve Halvdan Lie, és conscient que la Carta Fundacional de l'ONU no recull prou bé tots els drets i llibertats bàsics que haurien de correspondre a totes les persones en qualsevol lloc i circumstància pel simple fet de la seva condició humana.

Una comissió tutelada

Halvdan Lie decideix, doncs, nomenar una comissió per redactar l'esborrany de la Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH). És una comissió en què figuren els quatre països amb dret de veto al Consell de Seguretat de l'ONU (Estats Units, l'URSS, el Regne Unit, França i la Xina), dos països del bloc de l'Est (Bielorússia i Iugoslàvia) i una dotzena de països en principi més propers al bloc occidental (Austràlia, Bèlgica, Cuba, Egipte, Filipines, Índia, Iran, Líban, Panamà, Uruguai i Xile). Presideix



la Comissió Eleanor Roosevelt, reputada activista pels drets civils dels afroamericans i que, durant la guerra, s'havia posicionat en contra de la decisió del seu marit de confinar els japonesos-estatunidencs.

L'Assemblea General de Nacions Unides del 10 de desembre del 1948 aprova el text de la DUDH. Hi voten a favor 48 països i se n'abstenen 8 (l'URSS i els seus aliats, en desacord amb alguns dels drets continguts en el redactat, i Sud-àfrica i l'Aràbia Saudita). En el preàmbul s'afirma que "la llibertat, la justícia i la pau en el món" es fonamenten en els "drets iguals i inalienables de tots els membres de la família humana" i que el "desconeixement i el menyspreu dels drets humans" són en el rerefons dels "actes de barbàrie que han ultratjat la consciència de la humanitat" en els darrers anys.

“La DUDH té caràcter de dret internacional consuetudinari; són unes orientacions o recomanacions, però no un tractat internacional”

Els drets bàsics en trenta punts

En trenta articles es detallen els drets polítics i socials bàsics que configuren els drets humans: totes les persones són "lliures i iguals en dignitat i drets"; el dret a la llibertat d'opinió i d'expressió, de reunió i d'associació, d'educació gratuïta en els nivells elemental i fonamental, d'un nivell de vida que garanteixi la salut, el benestar (alimentació, vestit, habitatge, assistència mèdica, serveis socials, subsidi d'atur, vellesa, malaltia, viudetat...), la igualtat davant la llei, així com la prohibició de l'esclavitud, del tràfic de persones, de la tortura o dels tractes cruels, inhumans o humiliants. També s'afirma (article 21.3) que l'autoritat de l'Estat emana de la voluntat del poble expressada mitjançant eleccions periòdiques per sufragi universal i vot lliure i secret. La DUDH té caràcter de dret internacional consuetudinari, és a dir, són unes orientacions o recomanacions, però no són pròpiament un acord o un tractat internacional i, per tant, encara que molts països hi fan referència en les seves constitucions o lleis fonamentals no són d'obligat compliment ni tan sols pels països signataris.

Primera ampliació del document

Anys després, el 16 de desembre del 1966, l'Assemblea General adopta el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP), que reconeix el dret a la lliure determinació dels pobles; la protecció per motius de sexe, religió, raça; la llibertat individual de creença, expressió, associació, de premsa, etc. i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC), que es refereix al dret al treball, a la seguretat social, a la protecció dels

infants i al dret a la salut, l'educació, la cultura, l'alimentació, l'habitatge i el vestit.

En plena guerra freda, però aprofitant que Leonid Bréjnev segueix inicialment el procés de distensió iniciat per Nikita Khrusxov després de la crisi dels míssils de Cuba del 1962 (el moment de màxima tensió entre les dues potències), se signen aquests dos pactes (més proper als valors defensats pel bloc occidental el PIDCP, i més escorat cap als valors defensats pel bloc de l'Est el PIDESC), que són, en principi, d'obligat compliment pels països signataris (l'article 2 del PIDCP prescriu que els països signataris assumeixen l'obligació de respectar i garantir en el seu territori els drets humans i de proporcionar un advocat d'ofici a les persones que hagin patit alguna mena de vulneració d'aquests drets). Els dos pactes amb la DUDH configuren la Carta Internacional dels Drets Humans, i completen en matèria de drets humans l'estructura normativa de la nova governança i del dret internacional.

Un mecanisme que garanteixi els acords

Aquell mateix 16 desembre del 1966 s'adopta el Primer Protocol Facultatiu del PIDCP, que garanteix l'aplicació de les disposicions del pacte i faculta el Comitè de Drets Humans de Nacions Unides de pronunciar-se sobre el cas de persones que han estat víctimes de violacions de qualsevol dels drets contemplats. En relació amb el Comitè de Drets Humans, cal destacar la figura de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans, entitat creada el 1993. I, encara, el 15 de desembre del 1989, l'Assemblea General aprovava el Segon Protocol Facultatiu del PIDCP, que compromet els seus membres (88, l'any 2021) a abolir la pena de mort en el seu territori excepte en el cas de l'execució de crims greus en temps de guerra. Evidentment, ni els Estats Units, ni Rússia, ni la Xina i l'Índia, ni l'Àrab Saudita, ni la més gran part de països africans i del sud-est asiàtic són membres signataris del Segon Protocol.

En el 75è aniversari de la DUDH, no hi ha certament gaires raons per a l'optimisme: en el món continuen

oberts molts vells i nous conflictes armats, la guerra sacseja de nou el cor d'Europa, els drets humans són conculcats diàriament en molts països del món, el Sud Global comença a perdre les esperances en un futur millor capaç de garantir més igualtat i més justícia social i mira, sovint, cap a noves potències totalitàries que prometen inversions i desenvolupament, però que no exigeixen a canvi respectar els drets humans ni els valors democràtics, mentre que a Occident cavalca de nou l'extrema dreta i el filofeixisme nega la vigència dels drets humans. Certament, aquests estan en crisi, com la majoria d'institucions de l'ordre liberal sorgides sota el lideratge dels Estats Units després de la Segona Guerra Mundial amb els acords de Bretton Woods (1944) i la fundació de Nacions Unides (1945). Per això resulta no només important sinó imprescindible que publicacions com la revista *Valors*, que celebra el vintè aniversari de la seva fundació, es continuïn ocupant d'aquestes qüestions.

Antoni Segura i Mas és catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona (UB) i president del CIDOB



“No hi ha gaires raons per a l'optimisme: en el món continuen oberts molts conflictes armats i els drets humans són conculcats en molts països”

Vols anar al metge sense llargues llistes d'espera?

Si no t'agrada esperar i vols estar cobert amb proves i diagnòstics, també quan viatges entre altres beneficis...

Especialistes
27,84€ /mes

Tenim
2 cobertures per a tu



Hospitalització
Des de
47,25€ /mes



A l'Aliança compartim Valors, felicitats pels 20 anys!

ALIANÇA MATARÓ

Assegurances de salut

www.aliancamataro.com

Plaça de les Tereses, 22. 08302 Mataró

T. 93 796 04 75

 [aliancamataro](https://www.instagram.com/aliancamataro)





— Setanta-cinc anys de la Declaració dels Drets Humans: un èxit o un fracàs?

— No ha estat un èxit, però això pot canviar: ara tenim la consciència que hem de parlar. No podem seguir en silenci.
Federico Mayor-Zaragoza

Federico Mayor-Zaragoza va ser director general de la UNESCO (1987-1999) i creador el 1999 de la Fundació per una Cultura de Pau. També va copresidir el Grup d'Alt Nivell per a l'Aliança de Civilitzacions.

MARIA D'ULTREMONT

Setanta-cinc anys després de la seva aprovació, la Declaració dels Drets Humans l'hem de qualificar d'èxit o de fracàs?

No, no es pot dir que hagi estat un gran èxit, certament. Ara bé, és millor tenir aquesta declaració que no tenir-la. Aquest article s'ha de valorar –com tot– tenint en compte el context històric, és a dir, la situació amb què es trobava el president demòcrata dels Estats Units, Franklin Delano Roosevelt, just quan va acabar la Segona Guerra Mundial.

I quin era aquest context?

Aquesta guerra s'havia produït perquè no hi havia drets humans reconeguts a cap lloc del món. De fet, havia estat aquesta mancança la que havia fomentat el sorgiment del supremacisme a l'Alemanya nazi d'Adolf Hitler, el feixisme de Benito Mussolini o el moviment autoritari de l'emperador Hirohito i el general Shizuichi

Tanaka al Japó. La Segona Guerra Mundial va ser terrible, una matança! De manera que, quan aquesta guerra va acabar, Roosevelt, a qui jo tinc un gran respecte, va dissenyar un sistema de governabilitat multilateral democràtica, un sistema excel·lent per inhabilitat, de seguida, pels vetos acordats als cinc països guanyadors de la segona gran guerra.

Avui es podria recuperar?

Ara mateix, a Europa, ens hauríem de preguntar: què estem fent? Ja no podem prendre decisions! Actualment, tot ha de passar per la unanimitat. Recordo Francesc Gomà, el meu professor de Filosofia de la Universitat de Barcelona, que ens deia: "La unanimitat és l'antítesi de la democràcia". I, ja ho veu, a Europa avui tenim un gran parlament que no pot prendre decisions. Quin desastre!

El 1945, el repte no era gens fàcil, però la Carta de les Nacions Unides és un referent de grandíssim valor.

Era un projecte formidable. Només cal llegir la primera frase de la Carta fundacional del 26 de juny del 1945, que diu: "Nosaltres, els pobles de les Nacions Unides, resoltos a preservar a les generacions esdevenidores del flagel de la guerra...". Només en aquesta frase trobem els punts més importants:

el qui –tots nosaltres i, sobretot, les generacions futures– i el què –que no s'aposti per l'horror de la guerra sinó per la pau–. Però, com ja he dit els vetos van destrossar el magnífic disseny i les Nacions Unides no han pogut complir mai la seva funció.

És inevitable la sensació que avui dia la Declaració Universal de Drets Humans és paper mullat?

La Declaració és magistral. És la ciutadania la que no està preparada ni disposada a seguir-la. Fins fa molt poc era impossible reconèixer que tots els éssers humans som iguals. Temps enrere també es deia: "*Si vis pacem para bellum*" ('si vols la pau, prepara la guerra'). I, com que sempre governàvem els homes, era evident pensar que això era normal. A més, no fa més de 25 anys el noranta per cent dels éssers humans naixien, vivien i morien en un entorn de quaranta quilòmetres quadrats... i no tenien capacitat de comunicació.

És evident que això ha canviat. I això és positiu?

Molt positiu. Actualment, per primera vegada a la història, ens podem expressar. Els mitjans digitals ens ofereixen l'oportunitat de tenir veu. Però, a més, ara tenim la consciència que hem de parlar. No podem continuar en silenci, ni pensar que la



solució sempre la tindrà qui ven més armament. No! La solució és la paraula, el respecte dels drets humans i la pau. I aquesta pau és l'essència dels drets humans. Fa uns anys, vaig fer una Declaració a les Nacions Unides sobre Cultura de Pau. La cultura no és tenir molts coneixements sobre art, història... la cultura és el comportament de la persona cada dia. I, per tant, la cultura de pau és el comportament quotidià a favor de la pau.

Les guerres, però, no desapareixen; són una constant històrica. La més recent i propera, la d'Ucraïna, una guerra de desgast...

Cert, hi ha guerra a Ucraïna, però no és l'única. Què passa amb els infants a l'Iraq? O amb la guerra de Síria, que encara no ha acabat? I amb la guerra del Sudan? I del Iemen? És evident que la guerra a Ucraïna s'ha convertit en un gran negoci per a una sèrie de plutòcrates del món, però hi ha molts més conflictes. Ara, Putin, el president rus, en comptes de tenir per interlocutor Ursula von der Leyen, la presidenta de la Comissió Europea, té Biden i l'OTAN, que és una institució militar. Quan parlem de drets humans, hauríem de parlar de persones que realment tinguin una concepció diferent de les relacions humanes, de la representació solidària i creativa de la vida. Cada ésser humà capaç de crear, és la nostra esperança. I això és el que hem de fer: substituir la força per la paraula, hem de substituir la força per la raó.

Precisament, no fa gaire, la presidenta de la Comissió Europea i altres dirigents europeus han firmat un acord multimilionari i molt polèmic per frenar la immigració amb el president de Tunísia. Això és supremacista?

Efectivament. Ara més que mai hem de parlar de drets humans. La periodista Soledad Gallego-Díaz fa un temps va escriure un article a *El País* en el qual no parlava d'armes de destrucció massiva sinó d'armes de *distracció* massiva. La gent està tan captivada per les xarxes socials, el futbol –que a mi també m'agrada, atenció... que ens oblidem de saltar al camp de joc. Hem de dir prou, les Nacions Unides han de tornar a començar des de zero i crear una governabilitat democràtica a escala mundial. Hem d'acabar amb els G-6, el

“L'ONU ha de tornar a començar des de zero i crear una governabilitat democràtica a escala mundial. Acabar amb el G-7 i sucedanis”

G-7, el G-20... Cal recordar que aquest sistema es va posar en marxa l'octubre del 1986, quan el president dels Estats Units Ronald Reagan es va reunir amb el secretari general de la Unió Soviètica, Mikhaïl Gorbtxov, qui aleshores proposava convertir l'URSS en una Comunitat d'Estats Independents (CEI), una confederació o aliança formada per exrepúbliques soviètiques, i li va proposar eliminar les bombes nuclears. En aquell moment, Reagan i Gorbtxov tenien disset mil armes nuclears cada un, però, per qüestions de “seguretat global”, el president nord-americà no va considerar possible anar més enllà i es van reduir a sis mil, les mateixes, més o menys, que encara hi ha avui en dia. En aquell moment els Estats Units van començar la governabilitat mundial no democràtica. Juan Antonio Carrillo deia: “Si tots els G només tenen l'u, el que mana és el que té l'u”.

Hi ha prediccions que assegurin que l'arsenal nuclear mundial creixerà durant aquesta dècada, després de més de 35 anys de reducció. En comptes d'apropar-nos a la cultura de pau anem més cap a la cultura del ressentiment i de la por?

No. Comparativament als anys de la guerra freda, ara estem una mica millor. Tanmateix, hem d'agafar els micròfons i al·taveus que tenim a l'abast per dir què tolerem i què no. Per exemple, no es pot acceptar que es parli de jutges conservadors o progressistes –les persones que imparteixen la llei no poden ser ni una cosa ni l'altra–, ni es pot dir que la dona és un ésser inferior o que els negres són homínids i no persones. Recordo que Francesc Gomà em va recomanar un llibre d'Albert Camus, *La pesta*, que acabava així: “Els menyspreo perquè, podent tant, s'han atrevit a tan poc”. Ara ja no es tracta només de saber, sinó d'atrevir-nos.

Respecte dels valors democràtics, vostè algun cop ha defensat la necessitat de fer una Declaració Universal de les Democràcies. En què consistiria?

M'agrada molt aquesta idea i he publicat molt sobre el multilateralisme democràtic. Amb aquest concepte demanem que cadascú, independentment de com pensi i de com sigui, sigui respectat, i al mateix temps ell respecti els altres. Això inclou totes i cada manera de pensar.

Com compaginar la llibertat de pensament i d'opinió amb altres valors que també formen part de la Declaració dels

Drets Humans i que el discurs de l'extrema dreta nega?

Hem d'entendre i acceptar que cadascú té una manera de pensar diferent. Cada persona és lliure de pensar el que vulgui. A l'article primer del text de Constitució de la UNESCO, es diu que l'educació és ser “lliure i responsable”. Això és ser educat. I perquè tots ens respectem mútuament, independentment del color o de la forma de pensar, necessitem gent educada. Això també són els drets humans. També és fonamental posar en pràctica activament els deures intergeneracionals. Insisteixo, fins ara, perquè ha predominat la força, hem permès que les Nacions Unides i Europa siguin antidemocràtiques. Han aplicat la frase “*si vis pacem para bellum*” (‘si vols la pau, prepara la guerra’), però hauria de ser “*si vis pacem para verbum*” (‘si vols la pau, prepara la paraula’).

La garantia del compliment dels drets humans està estretament lligada a la política dels estats. És possible independitzar els drets humans dels estats?

Els drets humans estan dedicats a totes les persones, a totes. Aquesta és la importància de la famosa frase: “Nosaltres, els pobles de les Nacions Unides...”. Així arrenca la declaració signada a San Francisco el 26 de juny del 1945 per mig centenar de països disposats a crear les Nacions Unides. Això què vol dir? Doncs que els estats han d'aplicar immediatament els drets humans. Cap estat pot tenir drets diferents, ja que, com diu l'article primer de la Declaració Universal dels Drets Humans: “Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets”. I això és la solució de tot.

“Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat”. Què entén vostè per dignitat?

Bona pregunta. La dignitat significa ser igual en totes les dimensions intel·lectuals de cadascú. La dignitat són totes les dimensions que permeten pensar, imaginar, anticipar-se, innovar i crear de cada ésser humà. Tot això és la dignitat de cada persona. I, ara que podem i que tenim els mitjans, hem de reclamar aquesta dignitat i igualtat. Però també hem de fer valdre el que hem aconseguit: ara ja som tots iguals en dignitat i ens podem expressar lliurement.

La garantia del compliment dels drets humans depèn del carrer, de la ciutat, del país... on s'ha nascut?

Ha de quedar molt clar que, com acaba d'indicar, tots els éssers humans són iguals en dignitat. Tots, sense excepció. Ara culpen la Xina de no respectar els drets humans, i de ser molt rica i poderosa. Personalment, vaig conèixer la Xina quan era un país immens i monstruós, però mancat de tecnologia i diners. Ara bé, quan el president dels EUA George Bush pare va proposar la deslocalització productiva per tal de guanyar més per unitat de producte, la cosa va canviar. Què vull dir amb això? Doncs que molts dels drets vulnerats a la Xina són a conseqüència de la cobdícia occidental. No oblidem que avui dia els Estats Units són l'únic país del món que encara no ha firmat la Convenció especial pels drets de la infància de les Nacions Unides (UNICEF) que es va adoptar l'any 1989 a l'Assemblea General.

Per tant, la vulneració dels drets humans no es pot vincular a la pobresa o la història democràtica de cada país.

No. Aquest desequilibri s'ha produït perquè des del 1945 hem tingut uns grans poders que han dominat el món, però abans ja teníem els imperis... Els catalans tenim pocs sants, però un de molt important: Pere Claver. Aquest jesuïta va viure 38 anys a Cartagena de Índies, actual Colòmbia, i va defensar que els negres eren éssers humans quan es considerava que no tenien ànima. Per tant, si volem reclamar el compliment dels drets, també hem de tenir en compte el deure de memòria per no caure en l'oblit de tots els fets del passat.

Avui es parla de neodrets. És positiu, té sentit, reclamar la incorporació de més

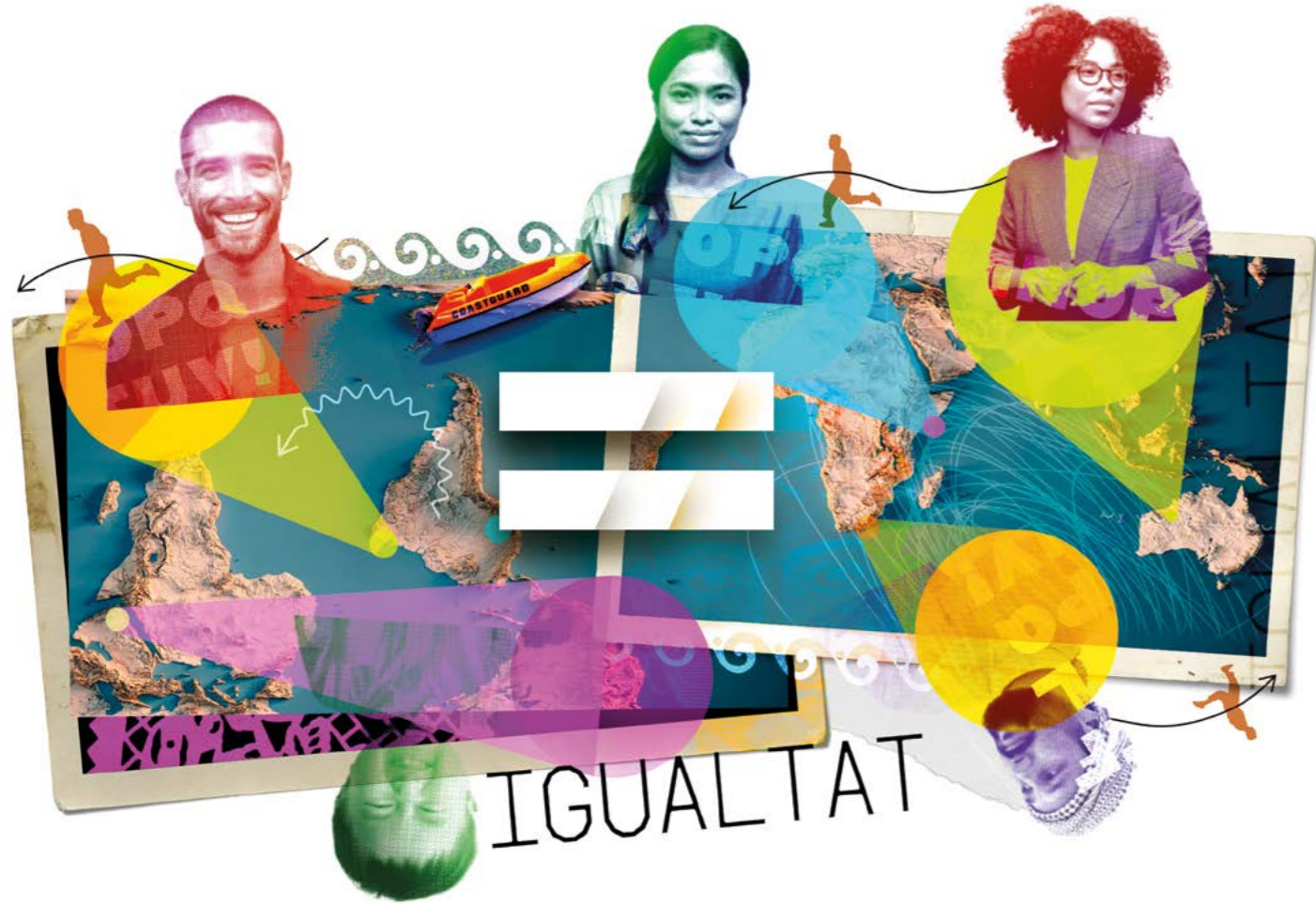
drets quan encara no tenim els actuals assegurats?

Bé, l'ampliació dels drets és lògica en una era d'evolució permanent. De fet, el juny del 1993, es va celebrar, a Viena, la capital austríaca, la Conferència Mundial de Drets Humans. En aquesta conferència, per exemple, es va parlar per primera vegada dels drets dels pobles indígenes, de les dones, dels discapacitats, etc. És molt interessant i molt rellevant llegir aquesta Declaració. Ara que celebrem el setanta-cinquè aniversari de l'aprovació de la Declaració dels Drets humans, no ens podem centrar exclusivament en les coses que van passar el 1948, sinó en tot el que ha passat després, especialment en aquelles parts del món on els indígenes i els negres estaven sotmesos a l'esclavitud. Cal recordar tot això perquè no torni a passar.

El món ha canviat molt aquests 75 anys, sobretot des d'un punt de vista tecnològic. Personalment troba a faltar algun dret, a la Declaració?

Sí, jo per exemple tinc una proposta del dret a la prevenció d'alteracions que cursen amb un dany neurològic irreversible. Això vol dir que a tots els nadons els facin proves genòmiques per tal d'evitar danys irreversibles en el futur, quan siguin grans. Aquest projecte va començar l'any 1966 i es coneix com la “prova del taló”. Actualment, però, hi ha debat a cada país per establir quantes determinacions cal fer. En el cas d'Espanya, on tot va regulat segons cada autonomia, es fan, per exemple, força més proves a Catalunya que a Madrid. Això s'ha d'evitar perquè tots els nounats mereixen evitar unes malalties que cursen amb discapacitat neurològica irreversible. Normalitzar una situació de per vida és, evidentment, un dret humà.

“Per respectar-nos mútuament, més enllà del color o de la forma de pensar, ens cal gent educada. Això també són drets humans”



— Els drets humans són iguals per a tothom?

— Els drets humans són un instrument perquè Occident es protegeixi de la resta del món.

Josetxo Ordóñez

En Mamadou Bah va néixer a la primavera, en un suburbi de Conakry, a la República de Guinea, una nit de lluna plena. La seva mare s'havia casat amb un home vint anys més gran que ella, però l'estimava amb tendresa i devoció. En Mamadou va conèixer de seguida la necessitat, l'únic àpat diari i l'afecte familiar dins de les quatre parets de l'apartament que compartien amb els cosins vinguts des de Labé, una ciutat al nord. Ell era el gran de tres germans i el seu sentit de la responsabilitat el va empènyer a estudiar en acadèmies de poca llum i de parets humides per procurar-se un futur.

Un matí, un professor de matemàtiques i panxa fins a les cuixes, li va repetir les paraules de Voltaire: "Els homes neixen lliures i iguals, però a partir de llavors deixen de ser-ho". Aquest oracle escolar va canviar per sempre la seva adolescent percepció de la vida. I encara que, com la resta dels joves de la seva edat, la promesa de canviar la gana quotidiana per un salari a les mines a cel obert de bauxita va donar a llum la seva incipient ambició, a l'École Professionnelle de Géologie et des Mines va descobrir que 85 estudiants per promoció era un nombre massa desproporcionat per a les seves expectatives laborals a la minúscula indústria guineana de l'alumini. O, com deia en Mamadou, la minúscula indústria francesa de l'alumini a Guinea.

Però la decepció més gran i més llastimosa li va venir de part de la família de la Kesso, una jove *malinké* que va conèixer en un parc del centre de la ciutat. Com que en Mamadou, *peul* de soca-rel, s'havia atrevit a tacar l'honor d'una *malinké*, encara que fos amb el seu consentiment, els germans de la Kesso l'hi tenien jurada i l'esperaven a la rogalia del suburbi per matar-lo a traïció, en algun atzucac enfangat pels orins. Així que, un matí fred i amb boirina, va decidir seguir el record dels seus avantpassats *peul*, el poble nòmada més gran del món, i va pujar a un camió atrotinat amb rumb a Bamako, Mali, i a Europa.

En Mamadou era home de poques paraules i somriure ampli. Per això, no va parlar mai gaire dels catorze mesos que va necessitar per travessar el Sàhara algerià o els nou mesos d'angoixada vida al Marroc. Quan algun curiós l'interrogava sobre els dos llargs anys del seu desert africà, en Mamadou s'encongia d'espatlles i somreia amb els ulls tristos encara colpejats pels records. I així tanca la qüestió.

Una nit de juny, va aconseguir travessar el mar en pastera, amb 45 germans més, fins a tocar alguna platja d'Almeria. Les seves tres primeres nits europees les va passar a la xafogor dels calabossos d'una comissaria. Les autoritats van renunciar a expulsar-lo de seguida per culpa d'aquesta estranya i arbitrària comoditat administrativa de no voler complir sempre la llei. Va ser més fàcil per a la policia fer-lo pujar a un autobús i enviar-lo a cegues fins a Barcelona. Allà, a peu de carrer, va trobar

alguns àngels samaritans anomenats Maria, Anna, Ignasi o Miguel. Sense dir res, aquests i molts altres li van mostrar el que buscava des que va sortir de Conakry: una cosa com la que els més ancians anomenaven *drets* o, també, llocs on sentir-se segur i confortat. Va demanar asil, va viure en una comunitat de famílies, oberta i alegre encara que caòtica; va treballar per hores en una impremta, va aprendre a cuinar a *la catalane* i a parlar amb certa agilitat les noves llengües.

Un any després del desert i la pastera, en Mamadou pensava que la seva vida mereixia la pena.

Drets humans universals, però desiguals

Fa 75 anys, els drets humans van ser proclamats "universals" per a tota persona, és a dir, que estan "inclosos per defecte" en el fet de ser persona. De manera més formal, es diu que són universals perquè estan arrelats en la dignitat comuna a tot ésser humà, i arriben a tots i cadascun dels éssers humans. Els drets humans descansen en una condició essencial de dignitat que els dona sentit.

A la Declaració Universal del 1948, els drets humans es van fonamentar en una radical igualtat compartida: tots som humans. I, com lúcidament va ensenyar a en Mamadou el seu professor de matemàtiques, quan la desigualtat apareix, hi ha menyspreu de la dignitat i queda danyada la universalitat dels drets humans. Segurament, la desigualtat és la pedra de toc més escandalosa si volem continuar afirmant la universalitat dels drets humans.

La història del procés d'aprovació i d'entrada en vigor dels instruments fonamentals de drets humans de l'ONU pot ajudar a entendre millor per què les proclames de drets universals gairebé no van ser més que superficials.

El 10 de desembre del 1948, l'Assemblea de les Nacions Unides va adoptar la Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH), per només 48 vots favorables. L'esborrany es va elaborar sense que hi participessin la majoria dels pobles del món, en un moment en què començava la guerra freda, el període d'enfrontaments entre els estats del bloc comunista controlat per l'URSS i els estats occidentals, liderats pels EUA. A la votació del 10 de desembre, l'Aràbia Saudita, Bielorússia, Txecoslovàquia, Polònia, Sud-àfrica, Ucraïna, l'URSS i Iugoslàvia es van abstenir.

El tractat internacional que havia de convertir en norma jurídica la simple declaració ben aviat va resultar impossible que fos aprovat. El 1952, l'Assemblea General va decidir dividir el projecte en dos tractats independents que permetessin als blocs enfrontats prioritzar uns drets sobre els altres. Mentre els països occidentals posaven l'èmfasi en els drets civils i polítics i evitaven compromisos de relleu respecte dels drets socials, els països de l'Est defensaven la prioritat dels drets econòmics, socials i culturals, posposant compromisos en el compliment dels drets civils i polítics.

El 1966, divuit anys després de la DUDH, es van poder aprovar tots dos pactes internacionals: el Pacte

Internacional de Drets Civils i Polítics, i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals. Però aquests dos pactes només van entrar en vigor deu anys més tard: el gener i el març del 1976, respectivament.

Així doncs, fins gairebé trenta anys després de la DUDH no hi va haver normes jurídiques internacionals en vigor que reconeguessin ni garantissin els drets humans. Fins a aquest punt va influir la guerra freda i va condicionar el resultat dels pactes: van ser fruit de la lluita pragmàtica i política de poders i influències en un món bipolar després de tres dècades de negociacions dures. Encara més, si s'observa la història dels drets humans en el període de postguerra, és fàcil concloure que les polítiques de drets humans han estat, en conjunt, al servei dels interessos econòmics i geopolítics dels estats capitalistes hegemònics. Tot plegat, força allunyat de la imatge humanista, optimista i gairebé bucòlica que tenen els drets humans entre l'opinió pública.

Els invisibilitzats i els oblidats

També hi ha una curiosa dinàmica interna en la generació dels drets humans: l'atenció sobre uns drets o altres és desigual. Cada generació ha intentat reconèixer els drets dels qui van ser invisibilitzats o oblidats en la generació anterior. Potser es tracta de mala consciència. En la primera generació de drets humans, van quedar fora de ser valorats jurídicament el treball i els esforços de qui protegeixen, cuiden, treballen, aprenen, eduquen. En la segona generació, van quedar fora les minories ètniques, de gènere, culturals, nacionals.

Els drets humans es defineixen així històricament per l'oblit voluntari d'aquelles persones que no van veure reconeguts els seus drets. Un exemple gràfic té a veure amb la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats, adoptada a Ginebra (Suïssa), el 28 de juliol del 1951.

Si rescatem d'internet o una enciclopèdia la foto de l'acte de signatura de la Convenció, podem apreciar que els signants són homes adults, de raça europea caucàsica, vestits uniformement. Cal fixar-s'hi uns segons per distingir la presència de dues dones que, una asseguda a taula i l'altra dempeus, en segon pla, contempen el que passa.

El 1951, moltes de les persones refugiades al món eren europees, és cert. Però també és cert que els processos de descolonització a partir de la Segona Guerra Mundial també van provocar grans moviments de persones a l'Àsia i l'Àfrica, dels quals gairebé no es fa esment en la definició del dret d'asil. Així, la independència de l'Índia, el 1947, va provocar una crisi de desplaçaments entre els nous estats de l'Índia i del Pakistan, i entre les diferents regions sotmeses a disputes religioses i territorials, crisi que no se cita mai quan s'aprova, quatre anys més tard, la Convenció de Ginebra per als refugiats. Les qüestions de gènere o d'identitat sexual tampoc no eren rellevants el 1951 per merèixer la protecció de la Convenció.

La reparació de l'oblit en la història dels drets humans es fa de manera gradual, però sobretot parcial i

incompleta. Seguint l'exemple del dret d'asil i refugi, només a partir del 1967 es va aixecar la restricció geogràfica de la Convenció i només als anys vuitanta es van introduir la identitat sexual i el gènere com a causes de protecció internacional.

I només entrat el segle XXI, la Convenció de la Unió Africana per a la protecció i l'assistència dels desplaçats interns a l'Àfrica, adoptada a Kampala (Uganda) el 22 d'octubre del 2009, reconeix que les persones "víctimes d'evacuacions forçades en casos de desastres naturals o produïts per l'ésser humà" mereixen l'estatut de protecció. En els treballs preparatoris de la Unió Africana es descobreix que la Convenció fa referència a aquests desplaçaments forçats, entre altres causes, per les conseqüències del canvi climàtic. Per primer cop es reconeix un grau de protecció que va més enllà de la persecució ètnica, religiosa, ideològica o política. Anar més enllà de les estretors sobre el refugi i l'asil de la Convenció de Ginebra del 1951: aquesta és l'enorme lliçó africana de Kampala per a tothom. No obstant això, encara queden en l'oblit molts altres drets humans.

El que sembla indiscutible és que la redistribució dels drets no és universal. Els drets humans no són pas universals. Els acadèmics del Dret Internacional Públic defensen que sí que ho són: el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP) i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC) han assolit i superat la xifra de 160 estats part i s'han convertit, per tant, en universals.

Els drets humans no són universals

En Mamadou clama que no és així. Els sofriments del món clamen que això és mentida. Primer, per una qüestió de fet: els drets humans no s'apliquen de manera universal. Si fos així, també s'haurien aplicat a la Guinea natal d'en Mamadou. Segon, per la seva conceptualització: els drets humans actuals, com a molt, són una "modalitat de localisme globalitzat". Tal com han estat concebuts, els drets humans són un instrument perquè Occident es protegeixi de la resta del món i la conquisti econòmicament i extractivament. A més, es formulen en contra de "qualsevol concepció alternativa de la dignitat humana que estigui socialment acceptada" en una altra part diferent d'Occident.

Només cal posar un exemple dels drets humans com a "localisme europeu": quan el març del 2022 la Unió Europea decideix desempolsar un instrument dissenyat el 2001 per a la guerra a Kosovo i que no s'havia activat mai fins aleshores, atorga d'un dia per l'altre un estatut de protecció internacional (asil) excepcional a totes les persones que fugen d'Ucraïna i es refugien a l'Europa Occidental. Síria, Eritrea, Afganistan, Iraq, Sudan del Sud... no havien merescut mai aquesta protecció. Les nacions europees han convertit suposats drets universals en drets selectius, drets arbitraris. Amb el que ha passat en el cas ucraïnès, Europa menysprea el

patiment de les altres parts del món i els envia un missatge: "No sou subjectes de drets universals".

De fet, plantejar-se la qüestió de la universalitat dels drets humans ja és una qüestió cultural occidental. Només el pensament occidental necessita confirmar o demostrar que els drets humans són universals. Cap altra cultura present al planeta sent aquesta irresistible tendència a reivindicar que el seu pensament és universal. Aquesta tendència, que és pueril i narcisista, es mostra no només respecte dels drets humans. Crida l'atenció que la literatura, la pintura, l'arquitectura, la música i, fins i tot, la ciència i l'economia occidentals siguin universals. Si busqueu models universals, trobeu-los a les obres de Shakespeare, Cervantes, Fidias, Miquel Àngel, Mozart, Newton, Galileu o Keynes. El cànon occidental no només s'ha imposat jurídicament a través dels drets humans.

Els drets humans moderns són conceptualment occidentals, però també són colonials, imperialistes culturals, i han forçat el malbaratament de l'experiència del món no occidental. Han estat "epistemicides", com escriu Boaventura de Sousa Santos. Al món dels drets



“Els drets humans protegeixen només alguns éssers humans; a més es dilueixen com un terròs de sucre en situacions de desigualtat”

humans també hi és subjacent el món de la modernitat amb "estructura caníbal", descrita per Achille Mbembe. Els drets humans s'apliquen a uns humans o no s'apliquen a altres de manera homicida.

Si, finalment, els drets humans no són universals, si simplement són un localisme occidental, quines conseqüències té aquesta afirmació? Doncs que els drets humans protegeixen només alguns éssers humans i no tots; que els drets humans es dilueixen com un terròs de sucre en situacions palmàries de desigualtat; que els drets humans agonitzen en la irrellevància quan es tracta de revertir les injustícies globals i globalitzades.

Les contradiccions

Als seus comentaris al concepte de ciutadania, com a pertinença a una determinada comunitat política estatal, el jurista Luigi Ferrajoli cita les contradiccions del primer dret internacional dels drets humans, l'anomenat *ius gentium* o 'dret de gents'. Ja des del segle XVI, durant la conquesta castellana d'Amèrica, els drets "van ser proclamats com a iguals i universals en abstracte encara que eren concretament desiguals i asimètrics a la pràctica, perquè era inimaginable l'emigració dels indis cap a Occident, i servien per legitimar l'ocupació colonial i la guerra de conquesta [...]. La situació avui s'ha invertit. La reciprocitat i la universalitat dels drets han estat negades. Els drets s'han convertit en drets de ciutadania, exclusius i privilegiats, a partir del moment en què es va tractar de prendre'ls de debò i de pagar-ne el cost".

La paràbola inicial amb què he començat aquestes reflexions parla de la història d'un home que, en el fons, viatja llargament a través d'un desert a la recerca d'una cosa que no es diu, que es mostra, es reconeix, es construeix, es defensa: drets. En Mamadou intueix que els drets humans deuen ser en algun lloc, o més aviat són algun lloc, però que, per a ell, no eren totalment al seu país natal. Ell surt de la seva terra per trobar-los, per arribar-hi on ja són d'alguna manera. Però ni el seu camí no és solitari ni allà on troba alguna cosa semblant als anomenats *drets* aquests arriben sols o perfectes, com per art de màgia: hi ha moltes persones que són còmplices perquè la consecució d'una vida més digna per a en Mamadou es faci realitat. La d'en Mamadou és també una tasca col·lectiva i política. Per això mateix, també gradual, gradual, laboriosa sovint.

En Mamadou ens ensenya, en fi, que els drets humans reclamen l'existència d'obligacions generals, d'obligacions universals, o sigui de tots, no només de l'Estat o de les institucions. Aquest pot ser un principi per deixar de burlar-nos dels drets humans, per prendre'ns-els seriosament.

Josetxo Ordóñez Etxeberria és doctor en Dret, llicenciat en Filosofia, advocat de la Fundació Migra Studium i professor de Dret Internacional Privat a la UPF

— Els drets humans són garantia de dignitat?

— La dignitat humana significa precisament el dret a viure en pau. Sense la pau, no hi ha drets humans.

Alfred de Zayas

La Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH), proclamada per l'Assemblea General el 10 de desembre del 1948 al palau Chaillot de París constitueix un document transcendent i de gran espiritualitat.

Hem de celebrar la DUDH diàriament a la pràctica, aplicant els seus valors a les nostres activitats privades i públiques, a la família, a l'oficina... La dignitat humana, font dels drets humans codificats, pertany a tots els éssers humans: dones, homes, gent gran, infants i aquells que encara no han nascut.

Els polítics invoquen els drets humans rutinàriament, però sovint ho fan sense convicció i per simple oportunisme. El Consell de Drets Humans (CDH) a Ginebra, en el qual jo he col·laborat com a funcionari de l'ONU i com a relator especial, és un exemple de com no fer les coses. El CDH és un espai de gladiadors que s'insulten mútuament en comptes de cooperar en l'elaboració d'estratègies i mecanismes per eliminar els abusos i les injustícies que plaugen la humanitat.

Així, en el meu llibre *The Human Rights Industry* (Clarity Press, 2023, que podríem traduir per 'La indústria dels Drets Humans'), documento fins a quin punt aquests drets s'han convertit en armes per demonitzar rivals geopolítics en comptes de ser instruments per reduir i curar el patiment de milions d'éssers humans en el planeta.

Els drets humans es poden descriure com una guia pràctica per exercir la dignitat humana que correspon a tot ésser humà. Tot i això, cal recordar que qualsevol codi és un producte del seu temps i reflecteix les prioritats dels

redactors i de cada cultura. Encara que hi ha certs drets que són tan fonamentals que es consideren universals i *ius cogens* (dret imperatiu), no hi ha codi de drets humans que sigui complet. En aquest sentit, és indispensable que la dignitat humana sigui l'ànima de tots els codis de drets humans, el compàs moral. I per respondre a l'evolució de les societats i a les crisis emergents, cal continuar formulant les normes que han quedat sense codificació específica.

Per exemple, la DUDH no menciona la pau com a dret humà ni el dret inherent a la identitat ni tampoc el dret dels pobles, el dret de les minories. Això va ser corregit en part el 1966 mitjançant la codificació dels articles 1 i 27 del Pacte Internacional Relatiu als Drets Civils i Polítics (PIDCP). Així, a l'article 27, podem llegir: "En els Estats en què existeixen minories ètniques, religioses o lingüístiques, no es negarà a les persones que pertanyen a dites minories el dret que els correspon, en comú amb els altres membres del seu grup, a tenir la seva pròpia vida cultural, a professar i practicar la seva pròpia religió i a usar el seu propi idioma".

Identitat i autodeterminació

Al meu entendre, la dignitat humana comença pel reconeixement del dret individual i col·lectiu a la identitat. El dret de cadascun de nosaltres a ser qui som, sense haver de vendre'ns a les ideologies, a les polítiques oportunistes, a la moda, a la tirania del que s'anomena "*políticament correcte*". Cal respectar el dret de cadascun de nosaltres de pensar independentment, de determinar el nostre propi camí i també preparar un futur millor per als nostres fills i per a les futures generacions.

El dret a la identitat implica necessàriament el dret d'autodeterminació, un dret fonamental, tant individual com col·lectiu. *Autodeterminació* és un altre terme per dir *democràcia*, per invocar el dret a decidir, el dret a expressar les opinions pròpies sense por de la possible repressió governamental o per part d'una societat totalitària i en certs casos mercenària.

A més, el dret d'autodeterminació no s'extingeix amb el temps, sinó que és un dret que viu i evoluciona en el sentit del desenvolupament progressiu del dret internacional. Aquest dret s'expressa a les constitucions d'alguns estats, però no depèn de la codificació, ja que és un dret inseparable de la dignitat humana.

Aquest dret pot expressar-se en el context d'un referèndum, com es va dur a terme a Catalunya l'1 d'octubre del 2017. Els grans professors del dret internacional Nicolas Levrat (Ginebra) i Paul Williams (American University, Washington DC) van emfatitzar el dret dels catalans a decidir el seu futur en un referèndum com a exercici legítim de la llibertat d'expressió (article 19 del PIDCP) i de la participació en la gestió pública (article 25). De totes maneres, aquest dret li va ser negat al poble català, una situació escandalosa, que jo vaig denunciar el 2017 en la meua funció d'expert independent de Nacions Unides per a l'Ordre Internacional. El 2022, el Comitè de Drets Humans –del qual vaig ser secretari en els meus anys de funcionari a l'ONU– va emetre una decisió pertinent considerant la repressió a Espanya contra els independentistes catalans com a acció violadora del PIDCP.

Des del meu punt de vista, em sembla evident que el Tractat de Lisboa del 2007 obliga Espanya a respectar els drets humans. Això també queda reflectit en els articles 10 i 96 de la Constitució espanyola. En aquest darrer, s'hi pot llegir: "Els tractats internacionals vàlidament celebrats, una vegada publicats a Espanya, formaran part de l'ordenament intern. Les seves disposicions només podran ser derogades, modificades o suspeses en la forma prevista en els propis tractats o d'acord amb les normes generals del dret internacional".

Això, per mi, significa que Espanya ha de respectar tots els drets humans codificats i això implica *inter alia* el dret a l'autodeterminació, el dret d'expressar-se lliurement, el dret a la identitat de tots els espanyols, també els catalans, de conformitat amb la Constitució espanyola i el Tractat de Lisboa. Per tant, la violació de l'article 2 del Tractat de Lisboa per part d'Espanya hauria de tenir com a conseqüència una investigació de conformitat amb l'article 7 del mateix tractat. A pesar d'això, Brussel·les calla sobre les violacions dels drets humans dels espanyols. I lamentablement, ni els tribunals europeus ni els espanyols mereixen llores per professionalisme o objectivitat. Quasi tot està polititzat i manipulat, cosa que significa flagrants violacions de la dignitat humana.

En el meu llibre *Building a Just World Order* (2021) vaig formular "25 Principis de l'Ordre Internacional" i vaig recordar que el dret a l'autodeterminació no és la

causa dels conflictes, sinó que és precisament la realització d'aquest dret el que opera com a estratègia preventiva de conflictes.

I en aquest sentit és, precisament, la negació arbitrària del seu exercici democràticament decidit per un poble el que ha portat tantes guerres des del 1945 i no només en el context de la descolonització. És evident que el colonialisme constitueix una violació gravíssima de la dignitat humana, però aquest és un dret que s'ha violat i que se segueix violant en molts altres contextos.

El principi número deu dels meus "25 Principis de l'Ordre Internacional" és molt clar a l'hora de reconèixer que la realització del dret a l'autodeterminació, sigui intern o extern, sigui per a l'autonomia, el federalisme o la secessió significa l'exercici de la democràcia i de la dignitat humana i, per tant, constitueix una sàvia política de prevenció de conflictes, fins i tot de conflictes armats.

La pau com a dret humà

Reprent el fil de la pau com a dret humà, penso que la dignitat humana significa precisament el dret a viure en pau. No en va, el primer principi dels meus "25 Principis de l'Ordre Internacional" està dedicat a la pau com a garantia de la dignitat humana. I per mi el principi suprem de l'ordre internacional és la pau. El lema de la Pau de Westfàlia de 1648 –*Pax optima rerum*– recorda que la pau és el més valuós i que ha de ser la nostra prioritat, perquè sense la pau no hi ha drets humans.

La Carta de les Nacions Unides comproment tots els estats a promoure la pau amb justícia. El preàmbul i els articles 1 i 2 de la Carta estipulen que l'objectiu principal de l'Organització és la promoció i el manteniment de la pau. Això implica la prevenció de problemes locals, conflictes regionals i internacionals, i en cas de conflicte armat, el desplegament de mesures eficaces encaminades a la mediació, a la consolidació de la pau, la reconstrucció i la reconciliació. Així, la producció i emmagatzemament d'armes de destrucció massiva constitueix una amenaça constant contra la pau. És per això que molts estats han negociat de bona fe per promoure un tractat universal sobre el desarmament sota el control internacional efectiu.

La pau és molt més que l'absència de guerra i necessita un ordre mundial equitatiu, caracteritzat per l'eliminació gradual de les causes dels conflictes, inclosa la pobresa, la injustícia endèmica, el privilegi i la violència estructural. Ja el 1933, la Societat de Nacions va encomanar a Albert Einstein i Sigmund Freud la pregunta "Per què la guerra?". I les seves respostes són encara vàlides.

Per aconseguir la pau universal, és necessari crear i salvaguardar les condicions de pau, incloses les econòmiques, el desenvolupament sostenible i una legislació social progressista. El lema de l'Organització Internacional del Treball mereix ser reconegut com a lema universal del nostre temps: "*Si vis pacem, cole iustitiam*" ('si voleu pau, cultiveu la justícia'). A més a més, la pau ha de ser reconeguda com un dret habilitant, una condició prèvia

per al gaudi dels drets civils, culturals, econòmics, polítics i socials. A poc a poc, la comunitat internacional està comprenent que el dret primordial de cada ésser humà és el dret a la pau, perquè significa el dret a la vida, el dret a un futur.

El final de les generacions

Ha arribat el moment de canviar el paradigma dels drets humans i passar de l'estèril positivisme en què vivim a substituir-lo per una comprensió més àmplia de les normes de drets humans en el context d'un dret internacional consuetudinari que emergeix dels drets humans.

El dret no és ni física ni matemàtica, sinó una institució humana dinàmica que dia a dia atén les necessitats i aspiracions de la societat, ajustant-se aquí, omplint llacunes allà. Tot advocat de drets humans sap que l'esperit de la llei (Montesquieu) transcendeix les limitacions de la lletra de la llei i, per tant, les normes codificades sempre s'han d'interpretar a la llum dels principis generals del dret que informen tots els sistemes jurídics, com la bona fe, la proporcionalitat i *ex injuria non oritur jus*.

Proposo descartar l'obsoleta i artificial divisió dels drets humans en els falsament anomenats *drets de primera generació* (civils i polítics), *de segona* (econòmics, socials i culturals) i *de tercera generació* (ambiental, pau, desenvolupament) –amb la seva evident predisposició a afavorir els drets civils i polítics–. Aquesta divisió generacional forma part d'una estructura que perpetua un ordre mundial eurocèntric i egoista. És, precisament, aquest “desordre internacional” que massa sovint permet els privilegis i la injustícia.

I, en canvi, proposo un paradigma funcional que consideraria els drets a la llum de la seva funció dins un sistema coherent, no de drets i aspiracions en competència entre si, sinó de drets interrelacionats i que es reforcen mútuament, que s'han d'aplicar a la seva interdependència i entendre's en el context d'una estratègia coordinada per servir l'objectiu final d'aconseguir la dignitat humana en totes les seves manifestacions. Quatre categories reemplaçarien la narrativa esbiaixada de tres generacions de drets humans.

En primer lloc, reconixeríem els drets habilitants, entre els quals esmentaria el dret a l'alimentació, a l'aigua, a l'habitatge, al desenvolupament, a la pàtria, però també el dret a la pau, ja que no es pot gaudir dels drets humans si no hi ha un entorn propici per a l'exercici d'aquests drets. L'article 28 de la Declaració Universal de Drets Humans postula el dret de tot ésser humà “a un ordre social i internacional en què els drets i les llibertats enunciats en aquesta Declaració puguin realitzar-se plenament”. Això implica les necessitats bàsiques de la vida i el dret a la igualtat de condicions.

En segon lloc, proposaria una categoria de drets inherents o immanents, com ara el dret a la igualtat, el dret a la no-arbitrarietat; de fet, tot dret conté necessàriament en si mateix l'element d'igualtat, el requisit evident que

s'apliqui igual i equitativament, que hi hagi uniformitat i previsibilitat (allò que els alemanys anomenen *Rechtssicherheit*). Els drets immanents també comprendrien els drets a la vida, la integritat, la llibertat i la seguretat de la persona, a la llum dels quals s'han d'interpretar i aplicar altres drets. Aquí voldria fer un incís per dir que també és cert que hi ha limitacions inherents a l'exercici dels drets. Així, el principi general de la llei que prohibeix l'abús dels drets (*sic utere tuo ut alienum non laedas*: ‘feu servir el vostre dret sense danyar els altres’, un principi defensat per Hersh Lauterpacht com una norma general que prohibeix l'exercici egoista de drets per aconseguir resultats antisocials o enriquiment injust) significa que cada dret s'ha d'exercir en el context d'altres drets i no

“Cal canviar el paradigma dels drets humans i passar del positivisme a una comprensió més àmplia de les normes”



instrumentalitzar-se per destruir altres drets. No existeix el dret a la intransigència, per exemple, com sabem per Shylock a *El mercader de Venècia*. I la lletra de la llei no s'ha d'usar mai contra l'esperit de la llei.

En tercer lloc, proposaria una categoria de drets processals o instrumentals, com els drets al procés degut, d'accés a la informació, de llibertat d'expressió i reunió pacífica, al treball, a l'educació, a la seguretat social, al lleure... Drets que necessitem per assolir el nostre potencial, per completar la nostra personalitat, per comprometre'ns en la cerca de la felicitat.

Finalment, postularia la categoria de drets finals o drets resultants, és a dir, l'exercici concret de la dignitat humana, aquesta condició de vida que permet a cada ésser humà ser ell mateix. Aquest darrer dret és el dret a la nostra identitat, a la nostra privadesa, el dret a ser nosaltres mateixos, a pensar per nosaltres mateixos i expressar la nostra humanitat sense adoctrinament, sense intimidació, sense haver de vendre'ns, sense haver d'autocensurar-nos. L'absència de respecte pel dret a la identitat es reflecteix en gran part dels conflictes que presenciem al món. Relligant-ho amb el principi del paràgraf: és a través de la consciència i de l'exercici del dret a la nostra identitat i del respecte a la identitat dels altres que gaudirem del dret individual i col·lectiu a la pau.

De la mateixa manera, el Consell de Drets Humans de les Nacions Unides s'hauria de convertir en l'escenari

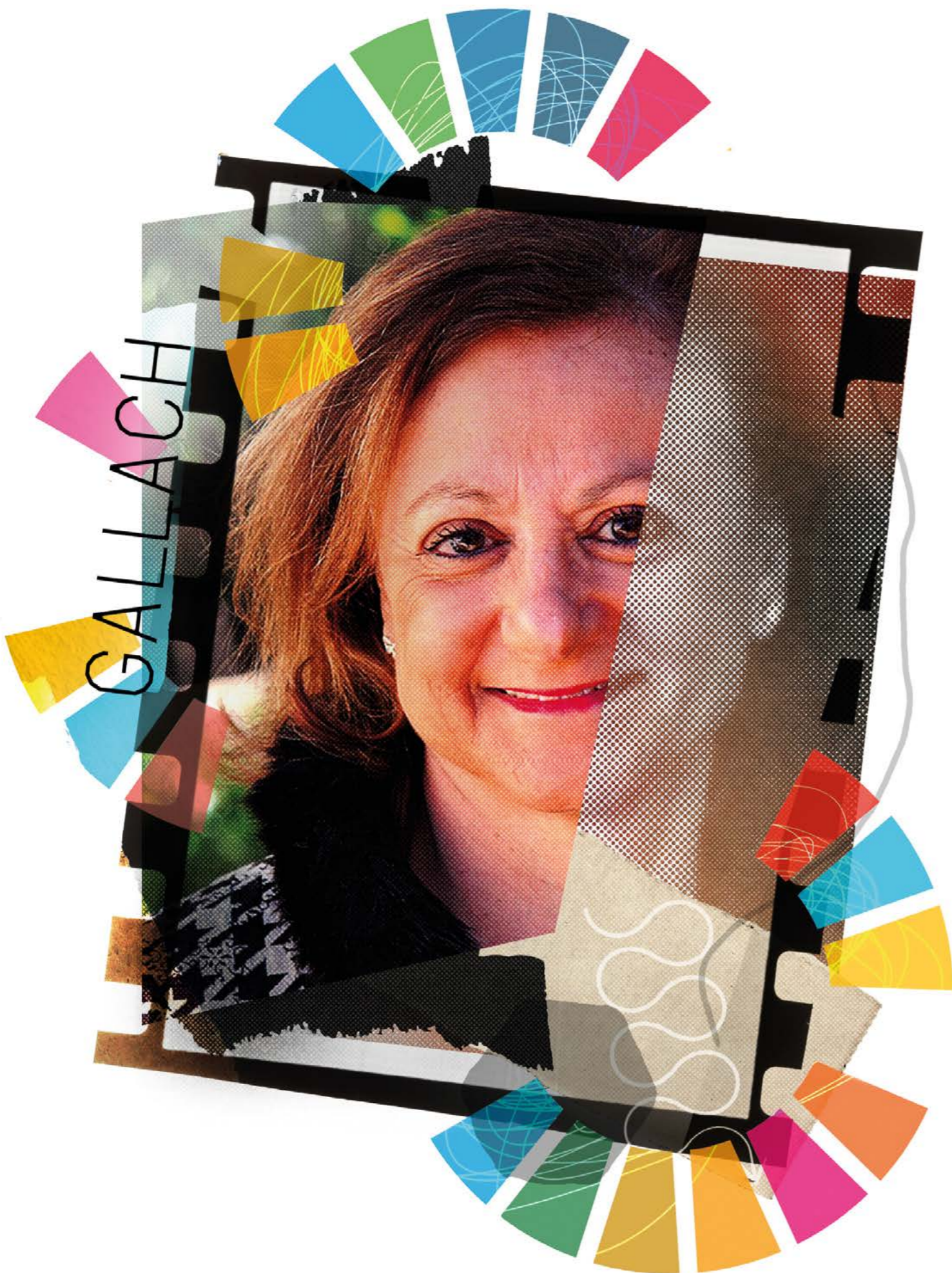
internacional on els governs competeixin per mostrar com implementar millor els drets humans, com enfortir l'estat de dret, com assolir la justícia social, on mostrin les millors pràctiques i donin vida a aquest nou paradigma funcional dels drets humans. Aquest és l'únic tipus de competència que ha d'existir en el camp dels drets humans: per construir la dignitat humana mitjançant el respecte de tots els drets humans sense discriminació o privilegis.

Cap al futur dels drets humans

Quan celebrem els 75 anys de la proclamació de la DUDH, aprofitem doncs l'oportunitat per preguntar als nostres líders per què no han aconseguit fer-los, per què encara patim guerra, explotació, analfabetisme, malnutrició, manca d'aigua potable, assistència mèdica, absència infraestructures. Per què persisteix tanta indiferència quan es tracta del patiment dels altres?

Cal tornar al Sermó de la Muntanya i als principis cristians d'estimar el pròxim. La dignitat humana no la va inventar Eleanor Roosevelt, René Casin, Charles Malik o P.C. Chang. La dignitat humana va ser un regal del Creador. Fe i endavant!

Alfred-Maurice de Zayas ha estat advocat principal de l'Oficina de l'Alt Comissionat de Drets Humans de l'ONU, secretari del Comitè de Drets Humans de l'ONU i cap del Departament de Peticions



— Els drets humans s'han d'independitzar dels estats?

— Els organismes internacionals haurien d'estar per sobre dels estats. L'aplicació dels drets humans s'ha d'aconseguir trencant fronteres.

Cristina Gallach

Cristina Gallach ha estat secretària general adjunta de les Nacions Unides per a Comunicació i Informació Pública, alta comissionada del Govern espanyol per a l'Agenda 2030 i comissionada per l'Aliança per la Nova Economia de la Llengua del Govern d'Espanya.

MARIA COLL

Des d'un punt de vista global i després de 75 anys de la firma de la Declaració, l'aplicació dels drets humans es pot considerar un èxit o un fracàs?

Jo vull parlar d'èxits, perquè la Declaració dels Drets Humans aprovada el 1948 va ser una gran fita, en aquell moment. Que només tres anys després del final de la Segona Guerra Mundial i de la constitució de l'Organització de les Nacions Unides, el 1945, s'arribessin a codificar els trenta drets va ser, realment, un projecte polític molt important. I, a partir d'aquí, encara que el dia a dia és contradictori perquè les guerres continuen, la pobresa no s'ha erradicat i hi

ha abusos constants a la llibertat d'expressió, el cert és que hi ha hagut moltíssims avenços. No ho podem oblidar.

Per tant, podríem dir que aquesta és una celebració agredolça?

Sí. La Declaració dels Drets Humans és per mi un gran objectiu, però també un punt de partida, un camí. I això fa que tot aquest esforç col·lectiu individual de 75 anys es pugui valorar positivament. En aquest tema és molt important considerar que la trajectòria ha estat bona, però, al mateix temps, mostrar una constant insatisfacció i denúncia. De fet, probablement no podem assolir mai l'aplicació completa de la Carta dels Drets Humans.

Una afirmació una mica pessimista.

No, perquè aquesta idea de promesa incompleta ens fa caminar, ens mobilitza. Tenim el marc, la Declaració dels Drets Humans, però també totes les convencions que després en van sorgir. No podem oblidar que la Carta dels Drets Humans és voluntària, és un document moral i no un

document jurídic d'obligat compliment. Però les convencions que es van redactar després, que en són moltes, sí que són d'obligat compliment pels estats.

Quin valor principal destacaria de la Carta de Drets Humans?

A partir d'aquest document hem pogut obrir marcs legals de drets en àmbits nous. Per exemple, ara es parla molt sobre els drets digitals, un aspecte que el 1948 ningú recollia. Avui, segurament, ja estem en el marc d'una quarta generació de drets. I, per tant, és un encert absolut que, més enllà de la Declaració i de les convencions posteriors, a mesura que la societat avança, puguem codificar drets en àmbits nous i que puguem parlar d'una nova generació de drets.

Efectivament, ara ja es parla de neodrets. Això vol dir que, 75 anys després de la Declaració, alguns drets han caducat o que són insuficients?

No han caducat perquè els drets originals de la Declaració –la protecció dels infants,

l'habitatge o l'educació— són bàsics. I, els drets en què es va inspirar la Declaració, els drets que defensava la Revolució Francesa —igualtat, llibertat i fraternitat—, encara no s'han assolit. Durant les darreres dècades, i de forma molt adient a cada moment, hem afegit capes al document original. Ara es parla de drets digitals, però, el 2010, el debat girava entorn dels drets de l'aigua i el sanejament, perquè començàvem a veure les conseqüències de les sequeres. Podem afegir drets nous sense deixar de treballar pels originals del text.

Estem en un moment de regressió dels drets humans?

Sí. És un error pensar que l'assoliment dels drets és una conquesta permanent i inalterable. En aquest moment estem veient regressions en drets que ens pensàvem assolits, per exemple, respecte a la igualtat de gènere. D'aquest tema se n'han celebrat convencions, se n'han creat agències de les Nacions Unides... i ens pensàvem que tot ho teníem ben travat, però no era així. Insisteixo, no podem cantar victòria sobre cap dret.

El text de la Declaració dels Drets Humans va ser aprovat el 1948 per 48 vots. La Unió Soviètica i alguns països de la seva àrea d'influència es van abstenir. Des d'aleshores, la geopolítica del món ha canviat molt. Més països haurien de deliberar sobre els nous drets?

A la reunió de París del 1948, es va aconseguir un acord unànim, tot i que cal recordar que, en aquell moment, els països que encara no havien iniciat un procés de descolonització no formaven part de les Nacions Unides. És a dir, eren molts menys que ara. La persona que va tenir un paper clau en la mobilització de l'Assemblea va ser Eleanor Roosevelt, la vídua de l'expresident Roosevelt. Va ser designada pel president Truman, ella era la delegada dels Estats Units davant les Nacions Unides que s'ocupava de temes socials: dones, igualtat, etcètera. Aleshores, a mesura que els països se sumaven a l'organització també assumien els compromisos de la Carta.

Com es revisa que els estats compleixin les convencions?

Les convencions són articulats de compliment obligatori i tenen uns mecanismes

de revisió anual i, en cas d'incompliment, es poden aplicar sancions i penalitzacions o fer amonestacions públiques. La qüestió és com aconseguir que s'avanci a partir d'una declaració de drets genèrics i d'unes convencions de drets específiques.

Difícil combinació. I com és possible?

Només és possible a partir de l'activitat política, de la pressió social, de les denúncies, etc. Recentment, s'han revisat els mecanismes de seguiment del compliment dels drets humans. Per exemple, a l'ordre del dia de les sessions del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides, sempre hi ha temes relacionats amb la vulneració de drets. Sobretot són denúncies respecte de la llibertat d'expressió i l'aplicació de tortures. I un tema sempre recurrent és la pena de mort, que s'aplica a països democràtics i a països dictatorials.

Són suficients aquests mecanismes de sanció establerts per incompliment dels drets humans?

Són eficients en la mesura en què els secretariats i els diferents països els mouen, però ineficients en la mesura que els avenços són petits. Això ho veiem cada any en les reunions del Consell de Drets Humans de Ginebra, on sempre hi ha un llistat de temes, la majoria dels quals tenen un caràcter molt polític. Precisament, aquest Consell de Drets Humans es va renovar fa dotze o tretze anys amb la voluntat



“L'assoliment dels drets no significa una conquesta permanent. Estem veient regressions en alguns drets que pensàvem assolits”

d'enfortir-lo: va rebre més competències perquè pugui recollir més denúncies i es va donar un paper més actiu als informadors.

Exactament, quina funció tenen els informadors?

Com que els funcionaris del sistema tenen límits, es nomenen investigadors i informadors que treballen a títol individual i treuen a la llum vulneracions dels drets humans i en fan informes i denúncies. Durant els anys que vaig ser a les Nacions Unides, em vaig adonar que són mecanismes imperfectes, però ajuden a avançar.

Respecte dels drets humans, les Nacions Unides no es vol involucrar en temes massa interns dels estats?

En el fons sabem que el compliment dels drets humans depèn molt de com cada país s'organitza políticament i jurídicament, del seu grau de democràcia, del paper que tenen les organitzacions no governamentals, etc. Però també sabem que hi ha drets que s'han de tractar de forma universal. Per exemple, a escala europea, ara s'està treballant una carta de drets digitals, com ja han fet anteriorment alguns països com Espanya, però tots sabem que aquest tema ha de ser global.

Els drets humans s'haurien d'independitzar dels estats?

Aquesta és la funció que haurien de fer els organismes internacionals. Els organismes internacionals haurien d'adquirir un posicionament per sobre dels estats per poder exercir accions de vigilància, de promoció i resguard dels drets humans. L'aplicació dels drets humans s'ha d'aconseguir trencant fronteres. En aquest sentit, un espai extraordinàriament important de drets és el Consell Europeu. És un dels àmbits més eficaços de vigilància i d'exigència de la Carta de Drets Humans. Cal tenir en compte que hi ha drets, com els drets dels treballadors —avui en dia molt vinculats als processos migratoris—, que actualment trepitgen les legislacions nacionals, però també les internacionals.

Hi ha drets que en determinats casos es poden contradir. Els hem de jerarquitzar?

Tens tota la raó. Hi ha un cas extrem de contradicció que és xocant: el dret a la llibertat i el dret al benestar. Quan era secretària d'Estat vaig visitar El Salvador. Allà ha sortit escollit “democràticament” un líder extremadament populista. Aquest president ha portat a la pràctica una política constant de supressió de drets individuals: expressió, mobilitat... En canvi, per les polítiques que ha aplicat, hi ha hagut una millora substancial de la seguretat al carrer. El Salvador era abans un país extremadament violent i les *maras* proliferaven sense aturador. Avui, la situació, des del punt de vista dels drets és esquizofrènica, però la gent senzilla està contenta perquè pot agafar l'autobús. Com a

conclusió, els drets bàsics de la declaració —la igualtat, la fraternitat i la llibertat— i els trenta següents punts haurien d'estar per sobre de qualsevol contradicció.

Generalment, s'associa la vulneració dels drets humans amb la pobresa. És un error?

És difícil generalitzar. És cert, però, que hi ha mecanismes de protecció dels drets més potents en els països més desenvolupats, perquè hi ha més diàleg social, més mitjans de comunicació... En aquests països, si es detecta un cas flagrant de vulneració, la reacció és més ràpida. Ara bé, els últims anys, els països de l'Amèrica Llatina han tingut un procés d'institucionalització molt important. Sortien de dictadures tremendes i s'havien de tornar a posar en marxa mecanismes d'eleccions directes, d'organització de partits polítics, institucions de govern... Tenen molts problemes d'execució i sobretot manquen de controls de govern, però hi ha hagut millores importants. Ara bé, com que tots els riscos no han desaparegut, una de les coses que s'ha introduït en el que anomenem polítiques d'ajuda al desenvolupament són precisament reforços a la governabilitat.

Fins ara dèiem que els drets humans garanteixen la democràcia. Això vol dir que a tots els països democràtics es respecten els drets humans?

Per errors en la transició social i en els processos democràtics, per les conseqüències de les crisis econòmiques del 2008 i del 2012, per una irrupció inesperada de molts mecanismes globals de comunicació... hem vist com grups polítics que atempten

contra els principis bàsics de la democràcia han aconseguit el control de determinats poders. A més, els darrers anys, el populisme s'està convertint en una característica de les societats més avançades. Fins ara els països nòrdics ens semblaven blindats a aquests grups d'extrem adreta, però les societats són dinàmiques i els ciutadans requereixen respostes ràpides als seus problemes complexos i interconnectats. Insisteixo, com deia al principi: la conquesta de drets és una batalla constant.

Quan es va presentar l'Agenda 2030, es va fer una gran campanya de comunicació. 75 anys després de la firma dels Drets molts ciutadans no coneixen el document. Manca pedagogia?

Precisament, el desembre de l'any passat, quan s'iniciava l'any del setanta-cinquè aniversari, l'Oficina de Nacions Unides dels Drets Humans va llançar una campanya de comunicació que destacava els principals valors del document. Ara bé, és cert que és poc coneguda. Les campanyes d'UNICEF o l'Oficina d'Ajuda al Refugiats es veuen bastant perquè tenen com a principal objectiu recaptar recursos, però les campanyes de Nacions Unides internacionals i vinculades als drets són molt més difícils de fer i, per això, es demana que les executin els mateixos països. I aquest és el problema. No és habitual que els governs apostin per campanyes de drets perquè aquests poden entrar en contradicció amb les seves polítiques nacionals.

Però si no som conscients dels drets que tenim, no hi podem lluitar a favor.

Exacte. Aquest és el problema.

“Hi ha drets que s'han de tractar de forma universal: a escala europea, ara s'està treballant una carta de drets digitals”

— El decàleg de drets humans ha caducat?

— La defensa radical dels drets de l'individu que fa la Declaració està posant en risc la geografia humana.
Genís Roca

Els llibres d'història diuen que el desastre de la Segona Guerra Mundial va acabar el 2 de setembre del 1945 i quaranta dies després, el 24 d'octubre, va néixer formalment l'Organització de les Nacions Unides, un instrument dissenyat per oferir als països un espai i un mètode de gestió alternatiu als exèrcits i els camps de batalla. Un club d'estats on es discuteixen els problemes dels països, sobretot d'economia i seguretat. Potser per aquest inici tan corporativista, ben aviat, el 10 de desembre del 1948, van signar una declaració sobre els drets humans on van anar a l'altre extrem, i mirant de corregir aquesta forta lògica de països i territoris van posar el focus en l'individu abans que en els col·lectius o les comunitats. Aquesta tensió entre si al centre del disseny social hi ha d'haver l'individu o la comunitat és una tensió filosòfica que està a l'arrel dels models culturals i polítics que expliquen la història del món.

Avui dia estem abandonant progressivament la societat industrial i entrant en el que serà la societat digital, un nou punt d'inflexió en l'evolució dels models socials humans, i aquesta tensió entre individu i comunitat ens continua acompanyant. Les eines digitals ens permeten organitzar col·lectivament com no havíem imaginat mai, però a la vegada també estan potenciant un individualisme extrem com no havíem vist mai. Les plataformes digitals ens gestionen un a un, busquen la personalització

extrema i dificulten enormement que ens vertebrim i tinguem drets col·lectius. Costa molt que els usuaris de Twitter tinguin veu davant els canvis que proposa el seu propietari. És gairebé impossible que els repartidors d'Amazon s'organitzin en un sindicat. És feixuc que la ciutadania tingui veu pròpia i efectiva quan el regulador discuteix amb la indústria quines lleis han d'ordenar les dades de salut. Els músics tenen poca capacitat de negociació col·lectiva amb Spotify, de qui en depenen econòmicament cada cop més. És molt difícil vertebrar un col·lectiu amb consciència de classe. Costa vertebrar els autònoms o els socis del Barça. Tothom gestiona clients i usuaris, però tothom evita promoure col·lectius.

Torna el despotisme il·lustrat

Al segle XVIII es va imposar el concepte polític del despotisme il·lustrat, resumit en la frase "tot per al poble, però sense el poble". És a dir, "us procurarem el millor, però no ho volem discutir amb vosaltres. Us volem de destinataris dels nostres plans, però mentre els discutim i elaborarem no us volem com a interlocutors". La societat digital està tornant a abraçar aquesta filosofia, que podríem posar al dia amb la frase "tot per a l'usuari, però sense parlar-hi". Netflix, Google, Spotify, Instagram, Twitter... tot són serveis radicalment personalitzats que eviten tant com poden qualsevol mena de conversa amb nosaltres. És gairebé impossible parlar-hi, mentre ells fan tot el possible per conèixer-nos i atendre les nostres necessitats fins i tot abans que nosaltres mateixos sapiguem

que les tenim. Ara mateix, tant les empreses com els estats ho volen saber tot de nosaltres. Tot, massa. Les empreses estan passant línies vermelles amb l'excusa d'oferir un millor servei, i els estats també estan passant línies vermelles amb l'excusa d'oferir-nos més seguretat. Però ni uns ni altres posen fàcil que ens organitzem i ens coordinem. Ens volen aïllats, individuals i que, posats a pensar en drets i deures, ho fem només en primera persona.

La història és una successió de models polítics que cada cop afecten més població. Varem començar organitzats en grups de nòmades i hem anat evolucionant fins a arribar als actuals estats nació. De gestionar cinquanta persones a gestionar-ne cinquanta milions. Evidentment, les normes de convivència no poden ser les mateixes i al llarg dels segles les hem anat adaptant, buscant mètodes de representativitat que permetin discutir i decidir els temes que afecten un grup cada cop més gran. Del cap de colla del paleolític al sistema de partits de la societat industrial.

Calen nous sistemes de gestió

Resulta molt evident que la nostra època s'està caracteritzant per un nou augment significatiu de la mida del grup que s'ha de gestionar, i que faran falta nous sistemes de gestió. Va començar amb la globalització i s'ha disparat amb la digitalització. L'escala nacional ja no és eficient per a res, ni per als negocis ni per a la justícia ni per a la política. Google té més de dos mil milions d'usuaris, hi ha mil milions de dispositius iPhone operatius, Volkswagen té fàbriques a 21 països. Les dimensions del nou terreny de joc ja no es poden abastar des de la lògica d'un sol estat nació, ni que sigui Alemanya. Ara necessitem discutir i dissenyar les regles de joc a escala continental, i els nostres sistemes de participació demanen actualització perquè estan funcionant malament a aquesta escala.

“Mirant de corregir aquesta forta lògica de països i territoris, els redactors de la Declaració van posar el focus en l'individu abans que en els col·lectius i les comunitats”



La societat digital demana eines per gestionar un grup de població més gran que mai, i ens ha de portar a explorar nous models polítics, econòmics, culturals, socials, jurídics i qui sap quantes coses més que vagin més enllà del sistema de fronteres nacionals que vàrem construir el segle XVIII, i fa tota la sensació que en lloc de promoure sistemes de representació col·lectiva estem abraçant sistemes de negociació individuals. Cadascú de nosaltres signa la seva acceptació individual de les condicions d'ús dels serveis i no tenim cap mecanisme per discutir-les. Autoritzem Apple a tenir dades nostres de salut, però enlloc discutim el model de serveis sociosanitaris que volem per als nostres fills.

Cada cop hi ha més autònoms i menys assalariats, i els autònoms no tenim mecanismes per discutir les condicions laborals. Formem part de la generació que explora



“De la Declaració n’hauríem de corregir el seu biaix individualista i posar l’accent en els drets col·lectius, cosa necessària per a un correcte desenvolupament de la societat digital”

models per al funcionament d’un grup gran, molt gran, i no ho aconseguirem si els individus no tenen objectius compartits i mecanismes de coordinació col·lectiva. Quan va arrancar la revolució industrial va sorgir el lema “proletaris del món, uniu-vos” i ara que arranca la revolució digital necessitem “usuaris del món, uniu-vos”. Hem de posar els drets col·lectius al centre de l’equació, perquè els objectius i els drets individuals ens debiliten per al correcte disseny d’una societat justa.

L’esquema mental que va donar peu a la Declaració Universal dels Drets Humans s’ha anat extremant fins a formar part del problema. La defensa radical dels drets de l’individu està posant en risc la geografia humana perquè, ara que cadascú pot triar lliurement allò que vol, el resultat són models cada cop menys lliures. Els nostres consums culturals cada cop són més anglòfons i menys catalans, italians o peruans, i la globalització digital va aplanant el món i fent que desapareguin les comunitats culturals. Som individus que lliurement abracem els patrons de consum dissenyats a set mil quilòmetres de distància, i el resultat és que els nostres drets culturals i tot allò que ens defineix com a comunitat es va desfent fins a esdevenir irrellevant.

La tecnologia digital és la solució

Però lluny de ser pessimista, penso que justament la tecnologia digital és la solució que ens ha de permetre organitzar-nos col·lectivament. La impremta va permetre que un major nombre de persones poguessin accedir a un text, i ara la tecnologia està permetent no només que més persones puguin generar i difondre un text, una imatge, una dada i qualsevol idea, sinó sobretot que puguin elaborar conjuntament allò que necessiten. No havia estat mai tan fàcil col·laborar, no havia estat mai tan fàcil donar-nos suport i ajudar-nos. Avui és raonable que persones de diferents continents treballin conjuntament una idea, que comparteixin el que saben, el que senten i el que pensen. Allò que ens fa poderosos ja no són les nostres capacitats individuals sinó la capacitat de vertebrar-nos en xarxes. La clau del meu futur no són els meus drets individuals sinó la possibilitat d’esdevenir membre actiu d’una comunitat, que em permet ampliar els objectius i l’abast.

Es compleixen 75 anys de l’aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans i, si l’haguéssim de posar al dia, potser hauríem de corregir el seu biaix individualista i posar l’accent en els drets col·lectius, que bona falta ens faran per a un correcte desenvolupament de la societat digital.

Genís Roca és especialista en desenvolupament de negoci i cultura digital, assessora empreses i governs i dirigeix el Postgrau en Transformació Digital de les Organitzacions (UPF)

Gràcies!

Per aquests 20 anys,
per generar reflexió,
per fer-ho des de Mataró
i per arribar a tot Catalunya.



— Els drets humans afavoreixen la democràcia?

— Hi una clara interdependència entre democràcia i drets humans i també amb els conceptes claus de l'estat de dret.

Manuel Manonelles



Diu una cita de Voltaire, concretament en el seu *Diccionari filosòfic* del 1764: “Tenir la seguretat, quan t’ajeguis al llit, que despertaràs en possessió de les mateixes propietats amb què vas anar a dormir; que, a negra nit, no seràs arrancat dels braços de la teva esposa, ni dels teus fills, per ser llençat a les profunditats d’un calabós o enviat a l’exili enmig del desert; que, quan et llevis, tindràs el poder de publicar lliurement tots els teus pensaments; i que, si ets acusat d’haver actuat, parlat o escrit incorrectament, només podràs ser jutjat d’acord amb la llei. Aquests són els privilegis que té qualsevol persona que posa els peus en territori anglès...”.

Segurament aquesta descripció, una mica idealitzada, que feia el famós filòsof il·lustrat d’una Anglaterra de la segona meitat del segle XVIII, paradigma dels drets civils, avui la matisaríem tenint en compte, entre d’altres, les notícies provinents del Regne Unit sobre el tractament que rep cert tipus d’immigració en aquell territori.

Però si començo per aquesta reflexió de Voltaire no és per comentar el cas particular del que passa a les Illes Britàniques. Ho faig per subratllar el fet que, des de la seva concepció, els drets humans van ser ideats no com una sèrie de drets singulars, independents i aïllats els uns dels altres, sinó com un conjunt de drets interdependents, que interactuen entre si i que necessiten un context politicolegal favorable per ser efectius i reals.

La interdependència, doncs, entre els drets humans i un mecanisme de govern diguem-ne de caràcter “representatiu” o democràtic ja formava part del cor del projecte il·lustrat que fructificaria amb la independència dels Estats Units o la Revolució Francesa. Un exemple ben clar el trobem en la Declaració Universal dels Drets de l’Home i del Ciutadà del 1789, que ho explicitava tant en l’article VI com el XVI.

Amb això, però, no vull significar que el marc normatiu dels drets humans d’avui en dia sigui fill exclusiu de la Il·lustració; evidentment n’és un dels pilars, però no l’únic. Un altre seria el *Ius Gentium* o Drets de Gents desenvolupat en l’època moderna per l’Escola de Salamanca, que, ja al segle XVI, defensava els drets dels indígenes americans davant dels excessos dels colonitzadors europeus. És més, com veurem seguidament, la Declaració Universal dels Drets Humans avui vigent fou fruit d’un debat ric i plural on es van haver d’entendre diverses fonts i postulats diversos, alguns dels quals antagonics.

El debat de la universalitat

I és que crec que és important aportar certs elements al voltant del debat sobre la universalitat de la Declaració del 1948, un debat recurrent i no sempre benintencionat. És evident que la Declaració Universal dels Drets Humans del 1948 és el resultat del moment, el context i el format en què aquesta fou concebuda i redactada; tampoc podria ser d’altra manera. Però d’aquí a afirmar, com fan certs sectors, que es tracta d’un document resultant

exclusivament de postulats “occidentals”, cosa que la fa inviable per ser aplicada com a instrument universal, hi ha un salt argumental que no respon a tota la veritat i que, com a mínim, demana ser matisat de manera detallada.

Com veurem més endavant, aquest és un debat que es dona en el món de les idees, ja que des d’un punt de vista formal, del dret internacional, l’acceptació de la Declaració del 1948 és general. Però atesa la seva rellevància i el fet que en molts casos són precisament els enemics dels drets els que fan plantejaments d’aquesta mena, buscant una “exempció cultural” a la seva aplicació en alguns contextos polítics o socials específics, crec que és important fer el següent conjunt d’aportacions i aclariments.

És evident que el 1948, en un món encara molt marcat per la clau colonial –i també la masculina– el procés d’elaboració de la Declaració va assumir un gran nombre de principis i postulats de la tradició filosòfica i jurídica que avui anomenaríem *occidental*. Però també és cert que el procés d’elaboració va ser molt més obert, ric i inclusiu del que a priori es podria pensar, o del que a vegades es vol fer creure.

Per començar estem parlant d’un procés que va ser liderat, fa 75 anys, i això cal subratllar-ho, per una dona. És cert que es tractava d’Eleanor Roosevelt (1884-1962), ex primera dama dels Estats Units (1933-1945), vídua del president Franklin D. Roosevelt (1882-1945) i reconeguda escriptora i activista pels drets civils, humans, socials i de la dona. Per tant, es tractava d’una personalitat

provinent d’un entorn especialment privilegiat, però el fet que el llarg i complex procés de redacció que conduí a un instrument com la Declaració Universal fos liderat per una dona –reitero, fa tres quarts de segle– és, ja de per si, una cosa que cal tenir en compte i valorar.

Igualment, quan hom aprofundeix amb un cert detall en les discussions que hi hagué en el procés d’elaboració, una de les primeres coses que sobta –sobretot davant el suposat paradigma d’un plantejament “occidental”– és precisament els xocs que hi hagué entre les diferents realitats d’aquest suposat bloc, molt menys homogeni del que a priori podria semblar.

Poso com a exemple les discussions que, en tot aquest procés, hi hagué entre els delegats de tradició jurídica “anglosaxona” i la tradició jurídica “francesa”. El cas més significatiu és el referent a l’article sisè de la Declaració. El redactat final, en la versió catalana, és: “Tota persona té el dret arreu al reconeixement de la seva personalitat jurídica”. Ara bé, la primera versió era en francès i era el següent: “*Personne ne doit être privé de sa personnalité juridique*”. Roosevelt ho va traduir directament a: “*No one shall be deprived of their juridical personality*”. I això va produir una tempesta provinent de les delegacions americana i britànica, ja que en el sistema jurídic anglosaxó no existeix el concepte de “personalitat jurídica”. Foren necessàries llargues discussions i negociacions sobre tots entre els anglosaxons i el francòfons –aquests darrers, legalment parlant, incloïen no sols la delegació francesa sinó totes les llatinoamericanes– fins

que el principi fou finalment acceptat. A més, i gràcies a René Cassin, es va trobar la formulació adequada que pogué ser acceptat per tothom: “*Everyone has the right to recognition everywhere as a person before the law*”. Un article que en la seva traducció a les diverses llengües s’adapta a l’existència, o no, del concepte de “personalitat jurídica” en cada cas.

Una declaració que és un creuament d’influències

En aquest sentit, és interessant considerar el fet que, si bé la Declaració va néixer amb una gran influència, des de la perspectiva filosòfica, del corrent neojusnaturalista (inspirat en Rousseau), també ho feu amb grans dosis del “personalisme” de Mounier o de l’“humanisme integral” de Maritain, corrents molt en voga en aquella època. Però igualment fou influenciada, per la seva banda, pel pensament marxista i dels posicionaments provinents del bloc soviètic –en aquells moments també especialment influents– en tant que la Declaració i els dos pactes que la van seguir van reconèixer i assumir completament la reivindicació dels drets econòmics i socials.

En la seva redacció hi van participar no sols representants dels països dominants, com els EUA (Roosevelt, John P. Humphrey), el Regne Unit o França (René Cassin, Henri Laugier, Stéphane Hessel), sinó que hi va haver una gran participació dels països llatinoamericans, que van ser claus en tot el procés, en especial els delegats de Xile, Mèxic i l’Uruguai. Com tampoc es pot obviar el paper que hi va tenir el filòsof i diplomàtic libanès Charles Habib Malik o també el que dugué a terme el Dr. P. C. Chang, de la Xina, que intervingué de manera decisiva en molts dels principals debats.

I com a exemple de l’equilibri entre els diferents posicionaments representats vaig de nou a un altre exemple, en aquest cas el que detalla la complexitat de la redacció dels articles primer i segon de la Declaració. L’article primer explicita: “Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i s’han de comportar fraternalment els uns amb els altres”. Doncs bé, el primer esborrany parlava d’“*All men are created equal*” i tot i que els Estats Units i molts països de tradició cristiana volien mantenir la menció a la “creació”, finalment es va optar per una altra de més universal i inclusiva de sensibilitats polítiques, filosòfiques i eticomorals diverses.

En el cas de l’article segon, aquest indica: “Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició”. Doncs bé, per no entrar en excessius detalls per qüestions de temps i espai, cal ressaltar la llarga discussió que hi hagué pel que fa a aquest article, sobretot en referència a les paraules *property* (que no *fortuna*) i *birth* (‘naixement’), amb llargues intervencions dels delegats del bloc soviètic, dels EUA, de Cassin però també de la Xina i altres països.

Un altre exemple de la voluntat d’universalitat del procés d’elaboració de la Declaració, és el procés de consultes que dugué a terme el director general de la UNESCO d’aquells moments, el poeta americà John Huxley. Una consulta en la qual van participar, entre d’altres, Mahatma Gandhi.

Això no vol dir que el procés fos perfecte i no tingués déficits, però foren els propis del context de l’època, i s’ha de reconèixer que, en contra del que a alguns els agrada apuntar, la Declaració Universal va néixer amb aquesta vocació i, per això i entre d’altres, finalment va canviar el nom original de *Carta Internacional de Drets a Declaració Universal dels Drets Humans*.

En aquest sentit, cal també recordar la composició de la Comissió dels Drets Humans, constituïda amb la missió inicial i clau de preparar la Carta (futura Declaració), va incloure dins d’un total de divuit països representants d’Egipte, Filipines, l’Índia, l’Iran, el Líban i la Xina. Així com el fet que entre els 48 països que van votar a favor de la versió final de la Declaració, s’hi trobaren: Birmània, Egipte, Etiòpia, les Filipines, l’Índia, l’Iran, l’Iraq, el Líban, Libèria, el Pakistan, Síria, Tailàndia, Turquia i la Xina.



“Que el llarg procés de redacció de la Declaració Universal fos liderat per una dona és una cosa que cal tenir en compte”

Fetes aquestes apreciacions, que considero importants, passem a una perspectiva més formal de l’esmentada interdependència entre els drets humans i la democràcia.

La relació entre els drets humans i la democràcia

Com ja hem dit, la relació entre els drets humans i la democràcia és una qüestió que fa anys que es debat i que ha generat tota mena de posicionaments. Ara bé, s’ha de tenir en compte que es tracta d’un debat de caràcter teòric en tant que formalment la interdependència entre democràcia i drets humans és inqüestionable, i el consens de la comunitat internacional sobre aquest aspecte és més que clar. És més, la mateixa Declaració Universal elaborada el 1948, ja ho recull en l’article 21, com ho fa també el Pacte de Drets Civils i Polítics, datat el 1966, en l’article 25.

Per tant, la democràcia no sols està en relació amb els drets humans sinó que és un dels drets nuclears que conformen el seu pinyol. Principi i dret que queda codificat pels instruments internacionals. És en aquest sentit que és important subratllar la rellevància de l’article referit dins del Pacte de Drets Civils i Polítics (1968), en tant que instrument legal que compromet els estats que en formen part, és a dir, la pràctica totalitat dels estats membres de les Nacions Unides (amb excepcions notables com la de la Xina, que el té signat des del 1998, però encara no l’ha ratificat; o l’Aràbia Saudita, que no l’ha signat a hores d’ara).

Però a més, aquesta relació “d’interdependència i reforç mutu” entre els dos conceptes és reconeguda també a la Declaració i Pla d’Acció de Viena (1993), resultant de la Conferència Mundial dels Drets Humans, en particular en l’article número vuit; així com per diverses resolucions de l’Assemblea General de Nacions Unides. Igualment, el Comitè de Drets Humans i el seu successor, el Consell de Drets Humans, tenen diverses resolucions al respecte, entre les quals n’hi ha diverses sobre els elements definidors de la democràcia des de la perspectiva dels drets humans.

També és molt rellevant destacar el fet que el consens sobre aquesta qüestió no ho és sols en els organismes de drets humans de les Nacions Unides; existeix un *corpus* enorme de declaracions i instruments de tota mena (tractats, declaracions de principis, plans d’acció, codis de conducta, recomanacions...) que estableixen una clara interdependència no només entre democràcia i drets humans, sinó també amb els conceptes claus de l’estat de dret, la pau i el desenvolupament sostenible.

Un gran conjunt d’instruments que, més enllà del seu estatus legal, evidencien un consens de la comunitat internacional (estats, organitzacions intergovernamentals i no-governamentals, organismes i agències especialitzades de Nacions Unides, món acadèmic, etc.) en aquest àmbit. Entre d’altres, hi trobem –més enllà d’organismes europeus i paneuropeus com la Unió Europea,

el Consell d’Europa o l’OSCE– instruments resultants d’organitzacions internacionals com la Unió Africana, la Lliga d’Estats Àrabs, l’Organització d’Estats Americans, el MERCOSUR o la Comunitat de Democràcies. Cosa especialment rellevant i que cal tenir en compte sobretot quan es planteja el debat, ja esmentat, sobre la universalitat dels drets humans o també del sistema democràtic.

El creixement del populismes

L’estiu passat, l’Alta Comissionada de Nacions Unides pels Drets Humans, Michelle Bachelet, feia un interessant discurs a Boston on reflexionava, precisament, sobre la “crisi i la fragilitat de la democràcia al món” i la seva afectació sobre els drets humans. Durant el discurs indicava que –amb dades del 2021– el nivell de democràcia gaudida globalment per una persona mitjana arreu havia baixat als nivells del 1989, amb un declivi democràtic especialment evident en regions com l’Àsia Central, l’Europa Oriental, l’Àsia i el Pacífic i parts de l’Amèrica Llatina i el Carib.

I és que en els darrers anys, personatges com Donald Trump als Estats Units, Jair Bolsonaro al Brasil, Rodrigo Duterte a les Filipines, Recep T. Erdogan a Turquia, Narendra Modi a l’Índia o Benjamin Netanyahu a Israel, estan posant a prova algunes de les principals democràcies del món. També a Europa, personatges com Viktor Orban a Hongria, i el creixement generalitzat dels partits d’extrema dreta posen en situació de màxim estrès el funcionament dels mecanismes de governança democràtica i erosionen, dia a dia, drets que fins ara teníem per assolits i consolidats; també a l’Estat Espanyol. I tot en un context on l’actitud autocràtica de molts països creix o es reforça, començant per la Xina, passant per l’Iran o Rússia i tants d’altres.

Els motius són molts i diversos: el creixement del populisme (tant de dretes com d’esquerres), la desinformació (incloent-hi les *fake news*), passant per la pèrdua de confiança en les institucions, la polarització creixent entre (i *intra*) països... una veritable “carrera cap a l’abisme”, en paraules de l’Alta Comissionada.

I això és especialment greu quan veiem com algunes democràcies, de les que considerem consolidades, copien algunes tècniques del “manual” dels governs autoritaris, sigui utilitzant mecanismes d’espionatge massiu com *Pegasus* o imposant restriccions respecte de la llibertat d’expressió, al dret de representació política o a altres drets que són essencials per al correcte funcionament del sistema democràtic. Una cosa que ens ha de fer reflexionar a tots.

Manuel Manonelles és politòleg especialitzat en relacions internacionals i drets humans. Ha treballat en relació amb els mecanismes de protecció i promoció dels drets humans tant de Nacions Unides com del Consell d’Europa



— Els drets humans són realment universals?
 — Allò que a nosaltres ens sembla un dret humà en altres societats es pot veure com una agressió a la seva cultura.

Sami Naïr

El francès Sami Naïr és polític, filòsof, sociòleg i catedràtic especialista en moviments migratoris i creador del concepte de 'codesenvolupament'. Va ser assessor del govern francès i va exercir de diputat a l'Europarlament entre el 1999 i el 2004.

JOAN SALICRÚ

Aquest any es compleixen els 75 anys de la Declaració dels Drets Humans. Podem parlar d'èxit o de fracàs, segons els resultats obtinguts?

No podem parlar de fracàs en absolut, però tampoc no podem dir que ha estat un èxit total. La situació és diversa i la resposta per a mi és que hi ha hagut avenços. I que, tanmateix, els drets humans sempre estan amenaçats. I al mateix cor de les democràcies, de les europees en particular, està clar que les amenaces i les vulneracions dels drets humans han crescut aquests últims anys, particularment, des de la crisi del 2008, que va ser la crisi financera més important des del 1929.

El balanç és agredolç?

No podem afirmar que tot va bé perquè, malauradament, tenint en compte la situació de les minories –siguin estrangers, immigrants, persones que no comparteixen

els mateixos valors de la societat on viuen–, aquestes segueixen estant amenaçades. Si tenim en compte la situació internacional, podem afirmar que la situació no ha millorat, de cap manera. Per exemple, a l'Àfrica subsahariana la situació és força dolenta i als països del Magreb que toquen el Mediterrani s'han enfortit els règims autoritaris. Estem vivint el retorn a l'hivern democràtic d'aquests països amb l'afirmació de sistemes autoritaris recolzats, en general, per països desenvolupats per raons d'aliança política que tenen a veure amb els problemes dels mateixos estats occidentals: els problemes d'estabilitat regional i d'estabilitat a la Mediterrània. D'aquesta manera, efectivament, podem dir que no estem en la situació del segle XX –quan imperaven els règims autoritaris a tot el món– però també que els drets humans continuen sent un problema clau dins del procés democràtic de cada societat.

La declaració del 1948 va ser un repte excessiu pel qual unes minories occidentals van crear la idea de 'drets humans' des de la seva perspectiva però amb la voluntat d'aplicar-la arreu?

La decisió del 1948 no es pot entendre si no incorporem dins dels nostres paràmetres analítics tot el que va passar durant la Segona Guerra Mundial. Els països

occidentals democràtics van prendre consciència de tot el que havia passat durant aquest període de destrucció i genocidi que es va practicar contra parts importants de la població mundial; aquell conflicte va generar més de seixanta milions de morts. Tots aquests elements feien que en aquella època hi hagués una especial sensibilitat per la defensa dels drets humans. Això va ser possible a partir d'un paradigma teòric força senzill que és que tots els éssers humans (independentment del seu origen, religió i conviccions) tenen dret a la vida i que ningú no té el dret d'oprimir-la.

El segon element és que, a partir del 1948, van començar a desenvolupar-se per tot el planeta i, sobretot, al Magreb i l'Amèrica Llatina, moviments de lluita per al reconeixement dels seus drets. Així també es reconeixien els drets dels països de l'Est, atès que en aquella època assistíem al desenvolupament de la glaciació, és a dir, la dominació total de la Unió Soviètica de països sencers on els drets humans representaven ben poca cosa. Una de les conseqüències d'aquesta declaració del 1948 ha estat la Declaració de Ginebra sobre els drets dels refugiats, perquè hi havia poblacions senceres que fugien de la dominació soviètica.

De fet, m'agradaria anar una mica enrere i recordar que quan es parla de la

Declaració Universal dels Drets Humans, cal posar-la en relació amb la primera gran declaració, que és la del 1789: la Declaració de la Revolució Francesa, que ja reconeixia els drets de l'home i el ciutadà.

Quines diferències hi ha entre una i altra?

La Declaració del 1948 la radicalitza ja que no sols planteja el problema dels drets de l'home –home entès com a concepte genèric, que inclou la dona– sinó que alhora en reconeixia els drets socials. D'aquesta manera, va ser la primera declaració de la història de la humanitat que va actuar com un ressò de la declaració de l'ONU, on es parla no només de la relació entre allò polític i filosòfic, sinó que també es té en compte allò social, mentre que la declaració del 1789 feia èmfasi únicament en els drets polítics i de llibertat d'expressió, convicció i creença. Aquest era un element totalment nou i positiu. Per descomptat, s'esperava que les democràcies respectarien cada cop més aquests drets, però és sabut que l'adopció dels textos fonamentals i constitucionals de les democràcies a partir del 1948 no significa automàticament la posada en marxa d'aquests valors dins del sistema democràtic. De manera que l'aplicació dels drets és una lluita permanent, de la mateixa manera que ho és també la defensa del sistema democràtic.

L'estat de dret és un estat normatiu amb lleis i sistemes de funcionament que ha d'evolucionar permanentment per ampliar l'estat dels seus drets i, en particular, dels drets humans. Els drets de les dones, per exemple, es van assolir dins del sistema democràtic amb una lluita permanent. Però res, mai, no està conquerit de manera definitiva. La lluita serà permanent perquè sempre neixen noves reivindicacions.

En aquests moments, a Occident pensem en la creació de nous drets mentre que en altres zones del planeta encara no han adquirit els més bàsics. Les noves exigències occidentals ajuden a avançar el conjunt o dificulten que hi hagi un consens universal?

Darrere aquesta pregunta hi ha un problema teòric i històric molt difícil i greu de resoldre intel·lectualment. Aquesta pregunta la puc replantejar des de la meua perspectiva i a partir de dos conceptes. El primer és el concepte de desigualtats en

l'evolució de les societats: la totalitat històrica no avança de manera global amb el mateix ritme a tot arreu. Hi ha sectors que sí, que avancen arreu amb el mateix ritme. Hi ha sectors que avancen, d'altres que es retarden i uns altres que estan estancats. I el conjunt de la totalitat és, precisament, la dialèctica permanent entre avançar o retrocedir.

Aquest concepte de desigualtat és fonamental per entendre l'evolució de la història i explicar, per exemple, que per a nosaltres els drets digitals són fonamentals, mentre que són secundaris per als pagesos dels camps de l'Àfrica que viuen sense aigua.

No existeix un sistema que permeti organitzar una evolució igualitària en totes les parts. I, per aquesta mateixa raó, nosaltres, des de la zona on els drets humans estan més avançats, ens hem de posar al servei dels llocs on els drets fonamentals no ho estan. Aquest és el paper de la comunitat internacional, de les ONG, dels partits polítics amb programa global, etc. De manera que aquest és el primer aspecte: lluitar contra la desigualtat dels drets humans per anar construint, a poc a poc, una concepció equiparada per a tothom.

Quin és el segon problema al qual es referia?

El segon problema, que és molt complicat de resoldre, és que no hi ha un consens universal sobre els drets universals de l'ésser humà. Hi ha diversos punts amb plantejaments oposats per raons històriques, culturals i identitàries; allò que a nosaltres ens sembla un dret humà es pot presentar en altres societats com una agressió a la seva cultura. Aquest segon punt és molt complex de resoldre per una raó molt senzilla que té a veure amb la història d'Occident i és que, a partir de la Segona Guerra Mundial, tots els països que han estat dominats per Occident hem vist que no comparteixen ni volen compartir la nostra

concepció de la universalitat, que consideren hipòcrita.

Per exemple, poden considerar que els drets de la comunitat nacional són més importants que els de l'home. I que els drets de l'home estan integrats dins aquest sistema orgànic que anomenem *comunitat*. Un altre exemple és que la creença i la relació amb la religió és un problema solucionat a casa nostra, però hi ha regions del món on la secularització i la lliure creença no és acceptada. Per què? Doncs perquè per a ells la religió, com a vincle comunitari, és la condició *sine qua non* de la construcció del sentit de la seva identitat. I això no passa només amb països amb religions diferents, sinó que és un argument que es desenvolupa als mateixos països catòlics i protestants d'Europa. Anglaterra, per exemple, no comparteix la visió francesa del laïcisme; Espanya i Alemanya tampoc. Aleshores, el de la universalitat és un problema molt difícil de resoldre. L'únic acord que hem pogut assolir és, en el marc de la UNESCO, un acord sobre el principi de la diferència i el dret a la diferència. D'aquesta manera, dins de la UNESCO es defensa el dret a la diferència i, en nom d'aquesta, es rebutgen els drets humans a molts altres països.

Què ha passat, en els països occidentals, amb el xoc de valors entre “autòctons” i “persones immigrades”? Trobarem la fórmula de conviure?

En llocs com el Canadà o els Països Baixos havien afirmat una concepció radical de la diferència. Però quan es tracta de la dominació sobre les dones, quan obliguen les dones a casar-se, quan algunes minories de la societat diuen “nosaltres no volem tenir res a veure amb vosaltres perquè ens amenceu amb la vostra cultura”, aleshores podem continuar vivint junts? És aquí on rau el problema, amagat dins la universalitat, que és el problema dels valors



comuns. Quins són els valors comuns? Dins un paradigma de valors comuns, fins a quin punt podem acceptar les diferències? És un problema teòric molt difícil, però cal afrontar-lo perquè, tal com deia Hegel, “les societats només es plantegen els problemes que es poden resoldre”.

Això em fa pensar en el “desacoblament” que s'està produint entre Occident i Rússia i la Xina i com s'està desmantelant el que podria ser una visió conjunta de tot el món. Aquesta circumstància ho fa tot més complex?

Sí, però no és només per l'auge de noves identitats culturals mundials que comparteixen lideratge amb Occident. Avui, per exemple, si s'agafa el tema de la guerra amb Ucraïna, Putin parla de la guerra de l'“Occident global” contra els russos i contra els països no alineats, com són els països africans o altres com l'Índia o la Xina. Putin està embarcant aquests països dins del concepte de “Sud global”. I no és que es tracti d'un concepte abstracte sinó que comparteixen aquesta visió: pensen que hi ha un “Occident global” que no és com ells i que ha demostrat durant tres segles que s'ha construït per sobre del seu cadàver. Per tant, hi ha aquest primer problema però no és només per això, sinó que això passa també perquè avui en dia Occident ha perdut el lideratge a escala planetària.

Curiosament i paradoxalment, amb la globalització, Occident ha estat desbordat per tot arreu perquè no té una potència

cultural capaç d'atreure el consentiment de tots els pobles del món. Què és Occident avui? Fonamentalment una civilització material, tecnològica, de mercaderies, d'explotació indefinida de recursos de la natura... Occident és un sistema polític i democràtic que funciona malament (però que funciona) als països desenvolupats. Aleshores, podem dir que Occident està en una crisi profunda i que aquesta crisi també és la crisi dels seus conceptes i els seus valors. D'aquí ve que altres pols, altres models, s'estiguin construint amb una concepció diferent de la vida així com del sentit que pugui tenir.

Amb aquesta ampliació de les cosmovisions que hi ha en el conjunt del planeta i aquestes identitats culturals i de valors que cada vegada es fan més fortes, ho tenim més complicat que el 1948?

Tots aquests països han acceptat i firmat els grans textos de defensa dels drets humans, començant per l'ONU. És a dir, quan un país entra en aquesta organització, cal acceptar-ne la Carta que defensa oficialment aquests valors, tot i que no és vinculant. Perquè aquest és un altre aspecte interessant per comentar: hem creat això tan increïble de la “no-vinculació”, un concepte que significa que “tenim bones intencions” però que aquestes no són vinculants. I és que si tots els països estiguessin vinculats a aquests principis, els drets humans s'haurien transformat en elements de lluita política dels estats. Agafem, per

exemple, el cas de la immigració. L'ONU va organitzar el 2018 a Marràqueix una trobada extraordinària sobre les lleis d'immigració i la legalització d'aquesta. Quin país aplica aquest text en la seva integritat? Cap. Què significa, això? Significa que, com que estem davant d'allò no vinculant i no podem elaborar una concepció consensuada, hem de dimitir, acceptar-ho i tenir una consciència infeliç, com deia Hegel?

Tanmateix, la meua posició és diferent. Comparteixo la tesi de Habermas, el qual va escriure un article magnífic que diu: “Nosaltres no hem de renunciar al nucli dur dels nostres valors. Aquest nucli dur dels nostres valors és una conquesta de la nostra història, una identitat global i, al mateix temps, de les lluites permanents dels subjectes socials de gènere, de classe i culturals portades a terme al llarg dels segles”.

Això és força fàcil de definir: per a nosaltres, és crucial respectar els drets humans, la llibertat de creences, d'expressió, d'organització política i de lluita per fer prevaldre les idees pluripartidistes, etc.; aquests són els elements clau del nostre nucli dur. Per tant, diem: vosaltres podeu tenir els valors que vulgueu, però nosaltres no renunciarem mai als nostres. Per exemple, per a nosaltres, la llibertat de convicció religiosa és fonamental, de manera que no respectarem que els altres no la respectin. I cal que, a casa nostra, ells s'adaptin perquè alguns dels seus comportaments ens semblen una regressió.

Un altre exemple és el dels drets integrals de les dones. Sempre defensarem els drets de la dona, ja que el nostre passat ha suposat un crim històric contra les dones. Nosaltres hem decidit no acceptar-ho més i, per això, no podem fer concessions per “respecte als altres”.

Així la seva conclusió és que en cap cas hem de cedir el que hem aconseguit per tal d'aconseguir un acord.

Exacte. Per sort existeix la geografia i aquells que no hi estiguin d'acord poden anar a viure als països on es practiqui una altra manera de veure el món. Però els hem de dir: “Si viviu amb nosaltres, heu de saber que no acceptarem la dominació de l'home per sobre de la dona”. I aquesta és la meua posició amb tot el respecte, perquè tampoc no puc condemnar els que no hi estan d'acord. Penso que és molt

“Des de la zona on els drets humans estan més avançats, ens hem de posar al servei dels llocs on no ho estan”

important parlar i comunicar, ser tolerant i dir: “No teniu la mateixa convicció, però heu d’entendre el nostre punt de vista”.

Cal entendre que el problema dels valors no només és abstracte, sinó concret, en el sentit que els valors s’han de transformar en normes jurídiques. Seguint amb l’exemple, els valors de respecte per la dona han estat valors de reconeixement. Ara bé, cal passar d’aquest reconeixement de valors a les normes. Quina mena de lleis cal fer per concretar aquests valors? Per tal que les dones no m’hagin de preguntar a mi o que siguem nosaltres els que tinguem “la bondat de concedir els seus drets”? No, és un dret i no hi ha discussió.

A molts països subdesenvolupats els drets humans no són presos en consideració. Però també és cert que la retòrica dels drets humans ha guanyat la partida i quasi ningú s’hi manifesta en contra, explícitament. Podem ser optimistes amb el que hem aconseguit?

Sí, però cal recordar que quan les persones d’aquests països en vies de desenvolupament riuen no és perquè estiguin en contra dels drets humans –de fet cal tenir en compte que en aquests països també hi ha moviments molt importants de lluita pels drets humans–, sinó perquè estan en contra del discurs de la doble moral, cosa completament diferent. Per exemple, a l’Orient Mitjà, ens diuen: “Com podeu parlar de drets humans quan hi ha un estat que està aixafant, cruelment, el poble palestí, quan hi ha centenars de resolucions de condemna del consell de seguretat de l’ONU i ningú mou un dit? Això són drets humans?”. És normal que no es creguin la nostra justícia i la vegin com una mentida. És una justícia de doble fil.

Deu ser que realment tenen raó, els que ens critiquen.

Oh, i tant que en tenen! Tenen més que raó! Nosaltres lluitem en els nostres països i tenim el dret a fer-ho per canviar aquesta situació i intentem influir en els nostres governs perquè facin alguna cosa. Però, fonamentalment, estem en el cor de les dificultats d’Occident i la seva complexa missió d’expandir i proposar els seus valors a escala mundial.

D’altra banda, ens hem de preguntar sobre el discurs que Occident proposa a

escala planetària. Quin és el món que estem construint? Quin sentit té aquest procés de mercantilització generalitzada on l’únic valor que impera és el de la mercaderia? Quin sentit té aquest sistema quan ciutats magnífiques i precioses esdevenen parcs turístics on no es pot viure? Occident està travessant una crisi profunda del seu propi sistema. Què significa aquest sistema davant de l’amenaça ecològica? Què hem fet per evitar que a l’hivern tinguem dies d’estiu pràcticament? Quin món deixarem als nostres fills? Estem destruint el vincle social comú i tot això en nom d’una tecnologia no controlada, un sistema mercantil no controlat, una concepció de la vida basada únicament en allò present. Hem perdut el control del concepte d’“allò que està per venir”, ja no sabem quin és el futur de cadascú. El present s’ha convertit en el futur.

Acabem amb Ucraïna. En els últims cinquanta anys, quan hi ha hagut un conflicte bèl·lic, sempre ha primat la idea d’acabar amb la violència, fos com fos, sense que importés la resolució del conflicte. En canvi ara sembla que el gruix de la gent doni suport fins i tot a armar els ucraïnesos perquè són els que treballen en pro dels drets humans.

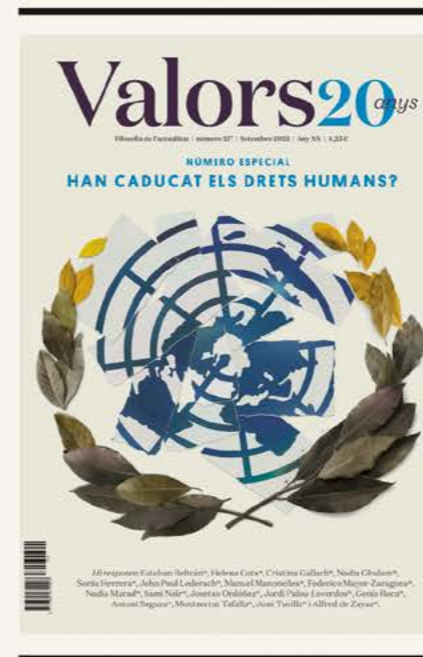
Sí. Pel que fa a Ucraïna voldria dir diverses coses. La primera és que es tracta d’una invasió criminal i d’una violació i una vulneració, també criminal, del dret a la sobirania d’Ucraïna. Aquesta violació ha estat condemnada per les institucions internacionals legítimament, de manera que els ucraïnesos tenen dret a defensar-se.

En segon lloc, sense entrar en detalls sobre per què ha passat aquesta invasió –on el govern d’Ucraïna també hi ha tingut un paper– hem d’ajudar aquest país

a defensar-se. Econòmicament i militarment, si ens ho demana. Un cop dit això, cal plantejar-se l’altra banda del relat. Per què Europa ha decidit rebre amb els braços oberts sis milions de refugiats i, quan hi va haver el drama dels refugiats de l’Orient Mitjà el 2015, aquests van ser rebutjats al mar? Per què aquesta doble vara de mesurar?

Crec que el sentiment de les persones que es manifesten a favor d’Ucraïna és bo, just i positiu. Jo mateix vaig participar en aquestes manifestacions, però penso que, en certa manera, els nostres governs tenen interès en aquestes manifestacions quan, per altra banda, no tenen interès en la solidaritat amb els refugiats que venen d’altres llocs del món. Una cosa sí que veig clara: respecte Ucraïna, els governs europeus hi tenen interès per raons econòmiques, perquè l’ucraïnès és un mercat de 42 milions de consumidors potencials que la Unió Europea vol integrar en el seu si. La Unió Europea no parla d’integrar el Marroc o Turquia, que demanen una associació més estreta des de fa trenta anys.

Estem davant d’un esdeveniment en què la justícia impera feliçment amb el nostre deure de solidaritat, però també on els interessos amagats són importants. I això, una altra vegada, fa aparèixer la duplicitat d’interessos dels països democràtics quan els seus interessos estan en joc. S’ha de seguir donant suport a Ucraïna i esperar, desitjar, que tot això acabi amb una negociació que pugui restituir als ucraïnesos la integritat del seu territori. Un acord de pau hauria de donar als dos adversaris les garanties internacionals perquè puguin viure i es pugui desenvolupar entre ells una política de solidaritat, com sempre havia existit entre aquests dos països, i no de guerra.



les lectures, de viatges, d’experiència, etc.

iQUIOSC.cat
s.m [LC]

1 Una porta oberta a les idees. 2 Un espai on el cor batega, els llavis riuen i els ulls viatgen entre paraules. 3 Un indret on la lectura no té agenda.

Quocient

Les revistes, diaris i premsa en català i en format digital les trobaràs a iQUIOSC.cat

Amb la tarifa plana de revistes, per només 9,99€ al mes, tindràs més de 80 capçaleres al teu abast.

Descarrega’t l’app i llegeix quan vulguis i on vulguis.

iQUIOSC.cat

“Al Sud sovint es prenen els drets humans a broma, però és perquè ens retreuen el discurs de la doble moral que practiquem a Occident”

Els teus estalvis treballen pels teus valors?

A Oikocredit fa més de 45 anys que fem Finances Ètiques Cooperatives

**INVERTIM EN LES PERSONES.
INVERTIM EN UN MÓN MILLOR.**

www.invertimenlespersones.cat

**OIKO
CREDIT**

622 80 00 28

WWW.OIKOCREDIT.ES

FINANCES ÈTIQUES DES DEL 1975.

— La declaració dels drets humans és poc feminista?

— Els drets humans són poc feministes i universals. Sobretot per la manca d'autocrítica de l'ONU en aquests 75 anys.
Sonia Herrera

Efectivament, la Declaració Universal dels Drets Humans del 1948 és poc feminista –i poc universal, tot s'ha de dir–, però no tant pel seu origen, malgrat que ja en farem incís més endavant, sinó més aviat per la seva estaticitat i l'autocomplaença i manca d'autocrítica de les Nacions Unides en els darrers 75 anys.

Una de les raons la podem trobar en la pròpia mirada excoent i en l'herència i empremta cultural, social i política que va deixar la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà, la crítica de la qual va portar al cadafal Olympe de Gouges el 1793 per ser guillotina-

l·lotinada, dos anys després que publicàs la *Declaració dels drets de la dona i de la ciutadana* amb un epíleg que deia: “Dona, desperta’t; el sometent de la raó es fa sentir en tot l’univers; reconeix els teus drets. El potent imperi de la naturalesa ha deixat d’estar envoltat de prejudicis, fanatisme, superstició i mentides. La torxa de la veritat ha dissipat tots els núvols de la neciesa i la usurpació. L’home esclau ha redoblat les seues forces i ha necessitat apel·lar a les teues per a trencar les seues cadenes. Però una vegada en llibertat, ha sigut injust amb la seua companya. Oh, dones! Dones! Quan deixareu d’estar cegues? Quins avantatges heu obtingut de la Revolució? Un menyspreu més marcat, un desdeny més visible... Què us queda, llavors? La convicció de les injustícies de l’home. La reclamació del vostre patrimoni,

fundat sobre els savis decrets de la naturalesa; què hauríeu de témer vosaltres d’una tan noble empresa, potser les bones paraules del legislador de les Noces de Canà? Creieu els nostres legisladors francesos, correctors d’aquella moral tant de temps vigent, però ja passada de moda, quan ens repeteixen: dones, què hi ha de comú entre nosaltres i vosaltres? Tot, hauríeu de respondre”.

El que va transcendir, però, no va ser el text d’Olympe de Gouges, sinó la declaració oficial del 1789 d’aquells revolucionaris que promulgaven un “*Liberté, égalité, fraternité*” només per a uns quants. Ni igualtat de gènere ni abolició de l’esclavitud entraren en l’agenda política de la glorificada i mitificada Revolució Francesa.

Les dones invisibilitzades

Si mirem enrere, però no tant, molt probablement descobrirem que a l’escola ni tan sols ens ensenyaven que una de les impulsores de la Declaració Universal dels Drets Humans fou l’Eleanor Roosevelt, escriptora, activista, política i exprimera dama dels Estats Units. Tampoc ningú no ens va explicar que el llenguatge inclusiu de la declaració (aquell “Totes les persones neixen lliures i iguals” al principi era un “Tots els homes...”) el devem a les activistes feministes Hansa Mehta i Bodil Begtrup, de l’Índia i de Dinamarca, respectivament; o que la inclusió de la “la igualtat entre homes i dones” en el preàmbul de la Declaració fou gràcies a la diplomàtica dominicana Minerva Bernardino i que la no-discriminació sexual fou fruit de la incidència de la francesa Marie-Hélène

Lefauchaux. Són només alguns dels noms de les escasses dones que van participar d'alguna manera –amb més o menys presència– en la formulació de la Declaració. I pot semblar una qüestió anecdòtica, però és simptomàtica de la invisibilització de les genealogies de dones en la història i també, és clar, en els llibres de text. Perquè si ni tan sols les dones amb poder i amb uns certs privilegis han assolit el reconeixement que els tocava en l'imaginari col·lectiu, què poden esperar la resta?

Però més enllà d'això i tenint en compte que potser és una bertranada dir a hores d'ara que la universalitat dels drets humans és més que qüestionable, el cas és que són molts els subjectes subalterns (dones, sí, però també persones LGTBIQ+, persones racialitzades, migrades i refugiades, pobles originaris, minories lingüístiques i religioses...) que malgrat que se suposa que haurien d'estar inclosos en aquesta suposada universalitat, de facto, no ho estan.

Per entendre el perquè d'aquesta absència, sens dubte, hem de parar atenció una vegada més a la narrativa sobre els drets humans, i preguntar-nos qui s'ha apropiat del relat durant les darreres set dècades i escaig i des de quins prismes, paradigmes i privilegis s'ha construït el marc de reflexió i el camp semàntic al voltant d'aquests drets...

Qui s'ha apropiat del relat dels drets humans?

Escribia Gayatri Chakravorty Spivak en el seu imprescindible assaig *Can the Subaltern Speak?* (1988) que “la història de la lògica del capital és la història d'Occident, que l'imperialisme estableix la universalitat de la narrativa de la manera de producció, que ignorar el subaltern avui és, per força, continuar el projecte imperialista”. Aquest és el lloc situat en el qual s'emmarquen i neixen els drets humans i aquesta és la història d'un imperialisme (el de les potències de l'Eix central) intentant-ne devorar un altre (el representat pel Regne Unit i els Estats Units) i de com els resultats funestos d'aquell conflicte designat com a mundial només es van mesurar i abordar des d'una mirada profundament eurocèntrica, des d'una lògica capitalista que posà el focus en la reconstrucció i la recuperació econòmica i des d'un patriarcat que només s'assenyalava de forma subtil com a causa de la desigualtat social.

Zaki Habib Gómez, d'altra banda, al·ludint al concepte d'*interseccionalitat* desenvolupat per Kimberlé Crenshaw el 1994, explica que “si un s'ha de rebel·lar contra l'opressió, ho ha de fer contra totes les formes d'opressió alhora (racisme, capitalisme i patriarcat), en cas contrari caurà en les mateixes narratives de les quals pretenia emancipar-se”. Però no va ser així el 1948 i encara ara continua sent una reivindicació pendent de diversos moviments socials.

Perquè sense una perspectiva feminista i interseccional, els drets humans segueixen sent patrimoni d'homes blancs privilegiats que, fins i tot, utilitzen la narrativa dels drets humans per emprendre conflictes armats

a països del Sud global, mentre miren cap a un altre costat davant les vulneracions de drets dins dels seus propis estats.

Vulneracions ben concretes com la Llei d'estrangeria espanyola o la necropolítica fronterera que practiquen la Unió Europea i els Estats Units i que tenen exemples ben palmaris com el genocidi –per acció i omissió– de persones migrants i refugiades al Mediterrani, el mur flotant que travessa el Río Bravo, la massacre de Melilla del 24 de juny de 2022 o la imatge viral de Fati Dosso i la seva filla, Marie, mortes al desert de Líbia el juliol de 2023. Vulneracions també com la dels feminicidis i la manca de garanties d'una vida lliure de violències masclistes, més encara, quan a banda de ser dona ets racialitzada, trans, tens una feina precària i criatures a càrrec, estàs en situació de carrer, tens algun tipus de diversitat funcional o, fins i tot, tot a l'hora. On són i què són els drets humans per a aquestes persones més que, precisament, una declaració? On estan reflectides les seves necessitats, les seves idiosincràsies, les seves particularitats?

Però l'enumeració continua... Vulneracions també de drets humans i drets ambientals com les de les transnacionals occidentals i la seva expansió neocolonial per tot el territori d'Abya Yala i altres regions del planeta, expropiant els recursos naturals i negant la subsistència i la dignitat a milions de persones.

Ja ho deia Eduardo Galeano en la seva punyent obra *Las venas abiertas de América Latina*: “L'endarreriment creixent de les grans àrees de l'interior, submergides en la pobresa, no és degut al seu aïllament, com sostenen alguns, sinó que, per contra, és el resultat de l'explotació, directa o indirecta, que pateixen per part dels vells centres colonials convertits, avui, en centres industrials”.

La força de la resistència

Colonialitat, patriarcat i capitalisme sempre han anat de bracet en una aliança que ha intentat sempre aplacar les resistències sobre la base de la por i la violència. Així ho explica Silvia Federici en la seva magistral obra sobre la relació entre el naixement del capitalisme, el colonialisme i la caça de bruixes: “(...) la demonització dels

“El llenguatge inclusiu de la declaració el devem a les activistes feministes Hansa Mehta i Bodil Begtrup, de l'Índia i de Dinamarca”

aborígens americans va servir per justificar-ne l'esclavització i el saqueig dels recursos. A Europa, l'atac lliurat contra les dones justificava l'apropiació de la seva feina per part dels homes i la criminalització del control sobre la reproducció. Sempre el preu de la resistència era l'extermini. Cap de les tàctiques desplegades contra les dones europees i els súbdits colonials no hauria pogut tenir èxit si no haguessin estat recolzades per una campanya de terror. En el cas de les dones europees, la caça de bruixes va jugar el paper principal en la construcció de la nova funció social i en la degradació de la seva identitat social”.

Un exemple més d'aquesta coalició entre sistemes d'opressió l'exposà una altra filòsofa feminista, María Lugones, fa més de quinze anys, en el seu imprescindible article *Colonialidad y género*: “Les dones cherokee havien tingut el poder de declarar la guerra, decidir el destí dels captius, parlar al consell d'homes, intervenir en les decisions i les polítiques públiques, triar amb qui (i si) casar-se, i també del dret a portar armes. El Consell de Dones era poderós políticament i espiritualment. Com que els cherokees van ser expulsats i es van introduir arranjaments patriarcals, les dones cherokee van perdre tots aquests poders i drets. Els iroquesos van passar de ser gent centrada en la Mare i el dret matern, organitzada políticament sota l'autoritat de les Matrones, a ser una societat patriarcal quan es van convertir en un poble sotmès”.

El món ha canviat, la lluita també

L'encreuament entre violències i subjugacions de diversa índole ve de lluny i també les resistències dels subjectes subalterns privats de drets i privilegis. Les societats, però, han canviat, les crisis a les quals ens enfrontem s'han fet més complexes i els moviments feministes, antiracistes, ecologistes i anticapitalistes, entre d'altres, han col·locat les seves reivindicacions polítiques, econòmiques,

socials, ecològiques, culturals i identitàries en l'àgora i en la discussió global sobre els drets des de fa més de cinc dècades.

Pretendre que una declaració de drets summament generalista i occidentalista pot ser representativa de les reivindicacions i els greuges d'una majoria social, només pot ser fruit de la negligència, la ingenuïtat o, directament, d'una intenció poc dissimulada de mantenir els privilegis de l'1% de la població mundial i la justícia global en el plànol de la utopia.

Sonia Herrera és doctora en Comunicació Audiovisual, docent universitària i especialista en estudis feministes i periodisme de pau





— **Existeixen suficients mecanismes per garantir els drets humans?**

— **Manquen òrgans coercitius que perseguixin els responsables de les violacions dels drets humans.**

Jordi Palou-Loverdos

Després de bilions d'anys de l'evolució de la vida, d'emergència dels homínids i de l'expansió de l'ésser humà per tot el planeta, ens trobem permanentment amb un repte existencial. Tal vegada aquest repte es fa més present en l'actualitat o potser tenim més capacitats individuals i col·lectives per esdevenir-ne conscients.

La ingent riquesa de les terres –muntanyes, roques, subsòl–, els rius, mars i oceans –amb la miriada de formes de vida des de la superfície aquífere fins a les fosses abissals–, l'atmosfera travessada pel foc i la llum del sol i la influència d'estrelles, planetes i satèl·lits del sistema solar, amb bilions i bilions d'éssers vius –des de cèl·lules microscòpiques fins a animals, plantes, arbres immensos–, els vuit mil milions d'éssers humans presents arreu, amb bilions i bilions d'interaccions entre si i amb l'ecosistema que ens acull... es troben en una situació de transformació i evolució constant o bé en un risc d'implosió, a causa de l'activitat preponderant de l'ésser humà sobre la vida del planeta –àdhuc la pròpia– i aquests elements?

Què té a veure tot això amb els drets humans? Abans de la simple consideració sobre els drets, va aparèixer fa mil·lennis l'ésser humà. I de l'ésser humà van emergir manifestacions noves desconegudes fins llavors: la consciència, el llenguatge, el raonament, l'art, la cultura, la comunicació, la reflexió, les relacions humanes i innumbrables accions immaterials i materials derivades de tot això. Des de les expressions més belles fins a les destruccions més degenerades de tot això. Quantes lluites per la supervivència i la sobrevivència a partir de la percepció d'escassetat?, quants actes de dominació, exercici de poder impositiu i quantes violències a tots nivells entre persones, col·lectius, organitzacions, nacions i imperis portem a l'esquena?, quants atacs contra la vida, la integritat física i/o moral, la dignitat de les persones s'han fet considerant que hi havia un dret diví i/o humà a exercir sobre els altres, en un marc de drets inexistents durant mil·lennis?

En aquest periple de la vida i de l'ésser humà, només fa 75 anys que es va reconèixer a escala planetària una cosa que es van anomenar *drets humans*. Va ser segles després de manifestacions múltiples de manca de respecte a l'ésser humà en totes les seves dimensions i fins i tot maltractaments sistemàtics i cosificació dels éssers humans a través d'invasions, colonitzacions, esclavatges, mecanització sistemàtica de la mort mitjançant innumbrables vies i instruments i tecnologia diversa, a més de diverses revolucions i de començar a albirar “els drets de l'home”. Va haver de ser després de dues guerres mundials i de la tragèdia humana i de l'ecosistema que se'n van derivar, que apel·lant a la consciència individual i col·lectiva, l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides va establir un sistema de drets humans mitjançant una “declaració universal”, que, en el preàmbul, recull:

“Considerant que el desconeixement i el menyspreu dels drets humans han originat actes de barbàrie ultratjants per a la consciència de la humanitat, i que s'ha proclamat, com l'aspiració més elevada de l'home, l'adveniment d'un món en què els éssers humans, alliberats del temor i de la misèria, gaudeixin de la llibertat de paraula i de la llibertat de creences;

Considerant essencial que els drets humans siguin protegits per un règim de Dret, a fi que l'home no es vegi compel·lit al suprem recurs de la rebel·lió contra la tirania i l'opressió...”

Aquesta declaració universal reconeixia drets bàsicament individuals com el dret a la llibertat i igualtat en dignitat i drets, a gaudir d'aquests drets sense distinció de condició, origen, gènere o qualsevol altra manifestació, el dret a la vida, la llibertat i la seguretat, el dret a no ser esclau de ningú, el dret a no partir tortura o maltractament de cap mena, el dret a la igualtat davant la llei, el dret a la justícia i a acudir davant dels tribunals imparcials de justícia per fer valer aquests drets, el dret a no ser detingut o pres o desterrat de forma arbitrària, el dret a la presumpció d'innocència... En les darreres dècades s'han anat reconeixent drets de caràcter col·lectiu, com el dret al medi ambient, a la pau, a la memòria, a la veritat, a la justícia i reparació i les garanties de no-repetició.

S'han neutralitzat barbàries arreu del planeta en els darrers 75 anys, després de l'aprovació d'aquest reconeixement formal de drets de la declaració i els tractats internacionals i textos constitucionals? S'han preservat els drets i la dignitat de les persones i dels pobles per virtut d'aquesta Declaració Universal, tant en l'àmbit de les famílies i els seus habitatges, com dels barris, pobles, ciutats, àmbits rurals i selves, com dels països, els continents i el planeta? El règim de Dret al qual apel·la la Declaració Universal dels Drets Humans ha servit per al que es pretenia? Els drets humans tenen prou mecanismes jurídics que en garanteixin el compliment arreu?

Els dispositius actuals

Hi ha molts mecanismes jurídics implementats per garantir el compliment dels drets humans, tant a escala universal, com regional i local. La clau no rau només en la seva manca d'utilització eficaç, sinó en mecanismes coercitius que obliguin al seu compliment efectiu, en cas d'incompliment. Així, just abans de l'adopció de la Declaració Universal dels Drets Humans, es va adoptar la carta constitutiva de l'Organització de les Nacions Unides. Deixant de banda els condicionants i les limitacions establertes pels vencedors de la Segona Guerra Mundial, el cert és que es preveuen uns mecanismes per a la resolució pacífica de controvèrsies internacionals (Capítol VI de la dita carta constitutiva) i accions en casos d'amenaques a la pau, trencaments de la pau i actes d'agressió (Capítol VII de la dita carta constitutiva). Es preveu des de la negociació, la investigació, la mediació, la conciliació, l'arbitratge, les decisions judicials (tant del Tribunal de

Justícia de l'ONU, per conflictes entre països, com de tribunals regionals de drets humans), passant per l'ús de la força a través de tribunals *ad hoc*, interrupció total o parcial de relacions econòmiques, comunicacions ferroviàries, marítimes, aèries, telemàtiques, diplomàtiques, fins a accions de bloqueig o d'intervenció directa de forces militars aèries, navals o terrestres dels estats membres de l'ONU, tot això per preservar la pau i seguretat internacionals per poder protegir els drets humans.

La Declaració Universal dels Drets Humans ha inspirat l'adopció de quasi un centenar de tractats internacionals, que recullen no només extensions de declaracions regionals de drets humans sinó també diversos mecanismes per protegir i fer aplicables els drets humans a diversos nivells, des del Dret Internacional Humanitari fins a l'adopció de la Cort Penal Internacional de caràcter permanent. Alguns d'aquests mecanismes preveuen els atacs més greus contra els drets humans, com ara els genocidis, els crims contra la humanitat, crims de guerra, esclavatge i pràctiques similars a l'esclavitud, execucions arbitràries, tortura, desaparicions forçades, detencions arbitràries, discriminacions sistemàtiques, violacions dels drets econòmics, socials i culturals, entre d'altres.

A banda dels mecanismes internacionals i dels tribunals internacionals globals destacats, s'han establert també mecanismes i tribunals regionals, des de l'*ombudsman* (defensor del poble) europeu, passant pel Tribunal Africà de Drets Humans o el Tribunal Europeu de Drets Humans o la Cort Interamericana de Drets Humans, o els tribunals constitucionals o tribunals de garanties en l'àmbit nacional, encarregats de l'empara de drets humans, o defensors del poble o síndics de greuges a escala nacional o regional o local. Altres mecanismes universals o regionals són l'Alt Comissionat de Drets Humans (o els comissionats de drets humans en l'àmbit regional o continental, com l'ASEAN, amb la Intergovernmental Commission on Human Rights del sud-est asiàtic), o l'Organització Internacional del Treball, per posar alguns exemples.

Els avenços aconseguits en tres quarts de segle

Ara fa 75 anys es va concebre el sistema universal de drets humans per obligar els estats, en primer terme, a complir-lo de forma taxativa en relació amb els seus nacionals (i després envers qualsevol persona que residís i/o transités pel seu territori) i, en cas d'incompliment per part dels estats, alguns mecanismes que servissin per corregir les violacions de drets humans perpetrades. En les darreres dècades s'ha anat ampliant la concepció per derivar la responsabilitat de dur a terme el compliment dels mateixos per part d'empreses, especialment multinacionals de tot ordre i dimensió, amb una capacitat d'impacte sobre les poblacions i els seus drets humans de vegades molt superiors a la majoria de les estructures dels estats nació, sota el principi "obligació de l'Estat a protegir i, en cas, de violació, posar-hi remei i reparació".

Parlem no només d'empreses multinacionals extractives de recursos naturals (hereves dels espolis ancestrals d'imperis i estats, d'iniciatives empresarials colonials i després d'empreses mercantils autònomes o suportades per estats), sinó d'empreses militars i de seguretat, d'empreses tèxtils o d'altres objectes de luxe o superflus, d'empreses financeres i de fons de capital, d'empreses multinacionals constructives i/o multinacionals tecnològiques. Facilitar l'accés a mecanismes de greuge que abordin els abusos dels drets humans relacionats amb les empreses inclou mecanismes administrats per una empresa sola o conjuntament amb les parts interessades, per una associació econòmica o per un grup *multistakeholder*.

Les empreses s'han vist obligades a adoptar mecanismes de protecció de drets humans: des dels principis orientatius sobre negocis i drets humans i la implementació del Marc de les Nacions Unides "Protecció, Respecte i Remei", passant pels protocols normatius de compliment penal, laboral i/o administratiu (*Compliance and Due Diligence*), protocols de prevenció de la violència i l'assetjament de tota mena, canals ètics i de denúncia d'irregularitats, protocols per a la gestió i resolució pacífica de conflictes dins les organitzacions, en el marc general conegut com a responsabilitat ESG (ecologia i respecte pel medi ambient, àmbit social i bon govern dins les organitzacions), aspectes que tenen un impacte exponencial amb la irrupció en les darreres dècades de les tecnologies de la informació i comunicació, la intel·ligència artificial i els avenços quàntics.



“Les darreres dècades s’han eixamplat mecanismes reintegradors de drets humans, mecanismes de justícia transicional”

Més enllà de l'obligatorietat de proveir a les víctimes de violacions de drets humans d'un dret d'accés a la justícia i de mecanismes de reparació integral en aquells territoris on s'han produït violències i guerres i violacions de drets humans, s'han eixamplat mecanismes reintegradors de drets humans, coneguts com a mecanismes de justícia transicional, com ara comissions de veritat, reparació i/o reconciliació, mecanismes judicials específics de pau i justícia, mecanismes simbòlics i econòmics reparatoris, diàlegs reparatoris comunitaris o audiències memorials, iniciatives commemoratives i assumptió pública de responsabilitats estatals i/o col·lectives.

Amb tants mecanismes universals, regionals, locals, organitzacionals, institucionals... com és que se segueixen violant sistemàticament els drets humans a gran escala? Alguna cosa passa quan les guerres i les violències es desfermen de forma reiterada, de forma anual, amb més de 25 conflictes bèl·lics actius: l'any passat n'hi va haver 33, la meitat dels quals d'alta intensitat, alguns d'internacionals i altres d'interns internacionalitzats. Sabem per experiència que és justament als conflictes bèl·lics on es produeixen els atacs més greus als drets humans i el dret internacional humanitari; de fet, l'Oficina d'Afers Humanitaris de l'ONU ha destacat, arran d'aquests conflictes bèl·lics, el desplegament de la crisi alimentària global més gran de la història moderna, causada per conflictes, xocs climàtics i l'amenaça de recessió global, així com d'una escalada de la inseguretat global.

Alguna cosa passa quan, després dels Tribunals de Nuremberg i Tòquio, l'ONU ha hagut d'establir dos tribunals *ad hoc* per a l'ex-Iugoslàvia i Ruanda –que ha conegut una ínfima part de les violacions de drets humans i crims soferts per milions de persones–, quan s'ha establert el Tribunal Penal Internacional –que novament ha jutjat pocs alts responsables, i ha deixat la immensa majoria de violacions fora del seu espectre–, quan continuen guerres al Iemen, Síria, Sàhara, Israel i Palestina o al Congo –i hi ha noves tensions de Ruanda sobre aquest país, com a continuació del que ja fa des del 1996–, o la mediàtica guerra Rússia-Ucraïna –amb alt risc d'escalada bèl·lica a tots nivells, àdhuc a escala de guerra nuclear–, amb situacions de violacions sistemàtiques de drets humans i repressions generalitzades –sovint amb dictadures– a l'Iran, a Ruanda, a l'Afganistan, a Myanmar, però també violències i violacions de drets humans generalitzades als EUA, Rússia, Xina, França, Regne Unit (membres permanents de l'ONU), també a Espanya, Hongria, Bielorússia, Txetxènia, Emirats Àrabs, Txad... Molts d'aquests països i moltes multinacionals són els principals violadors de drets humans i causen l'esgarriosa xifra de més de seixanta milions de persones refugiades arreu del món –totes amb nom i família–, moltes de les quals perden la vida en mars, oceans, rius i deserts, escapant de guerres, violències, cataclismes climàtics, sequeres i fam i desigualtats socioeconòmiques i/o discriminació aberrant, que clamen arreu. En totes

aquestes violacions dels drets humans, hi ha una realitat que plana dramàticament malgrat les nombroses declaracions de drets humans i els mecanismes protectors encarregats del seu compliment o preserva: la impunitat aclaparadora dels responsables d'aquestes violacions.

El pas endavant que ara faria falta

Què falla doncs? Què manca, des de l'ONU als altres mecanismes regionals i/o locals, per fer prevaldre els drets humans i, en cas de violació –que hauria de ser l'excepció extraordinària– la responsabilitat i la reparació integral a les persones i/o col·lectius afectats directament o indirecta? Per tal que no continuï la percepció i situació d'impunitat generalitzada davant les violacions de drets humans –el que es coneix com a garanties de no-repetició–, manquen a tots nivells òrgans i mecanismes executors que facin efectives les responsabilitats de violacions de drets humans declarades per tots aquests mecanismes de protecció de drets humans, amb les conseqüències penals, civils, administratives, econòmiques, laborals, socials i mesures reparatòries acordades pels mecanismes, que puguin imposar-se sobre els estats i els seus alts responsables, les multinacionals i els seus alts responsables, les institucions globals, regionals i/o locals i els seus alts responsables. És equivalent al procediment d'execució dels *laudes* arbitrals o de les sentències d'un jutjat: un cop declarada la violació de dret humà, se n'ha establert la responsabilitat –institucional, corporativa i/o personal– hi ha d'haver un òrgan amb capacitat, legítimat i força que pugui imposar el compliment establert pel mecanisme en totes les seves dimensions.

Això vol dir invertir recursos humans i materials en drets humans i pau per crear aquests òrgans i mecanismes executors (davant la manca de voluntat de compliment dels declarats responsables). Aquesta inversió en recursos humans i materials ha de ser equivalent en energia i diners a la inversió dels estats en armament i mecanismes de guerra i violència així com de les empreses multinacionals militars i de seguretat arreu del món. Invertir energia i economia en drets humans, resolució pacífica de conflictes, mecanismes d'execució obligatòria de responsabilitat i recuperació i mecanismes de pau: aquesta serà la manera de protegir i preservar de forma global els drets humans al planeta i prevenir de forma generalitzada nous atacs i abusos de drets humans.

Podem i ho hem de fer, pel bé de la humanitat i els seus drets individuals i col·lectius, actuals i emergents, i pel bé d'almenys fins a la setena generació que ens segueixi, com manifesten molts pobles nadius arreu del planeta.

Jordi Palou-Loverdos és advocat acreditat davant la Cort Penal Internacional, mediador del diàleg intraruandès (2004-2011) i director de la Fundació Carta de la Pau dirigida a l'ONU



— Quin tracte haurien de rebre els supervivents de les violacions dels drets humans?

— Els supervivents de violacions dels drets humans necessiten reparacions significatives.
Nadia Murad

Defensora dels drets humans yazidita, nascuda a l'Iraq. Va guanyar el Premi Nobel de la Pau i, des de setembre del 2006, és la primera ambaixadora de bona voluntat per la dignitat dels supervivents del tràfic de persones de les Nacions Unides. L'any 2014 va ser segrestada i retinduda per Estat Islàmic. L'any 2017 va publicar la novel·la autobiogràfica 'Jo seré l'última'. Ha guanyat el Premi Sàkharov per la Llibertat de Consciència i el 37è Premi per la Pau de l'Associació per les Nacions Unides.

ORIOLO TORO

Des del 2016 és primera ambaixadora de bona voluntat per la dignitat dels supervivents del tràfic de persones de les Nacions Unides i el 2018 va rebre el Premi Nobel de la Pau. Com li han canviat la vida aquests reconeixements?

No em vaig proposar mai ser una defensora dels drets humans. Aquesta no era la vida que havia somiat per a mi. Però després del genocidi que vaig patir com a yazidita –en què els combatents d'Estat Islàmic van assassinar sis-centes persones, inclosos sis germans i germanastres meus, i a les dones més joves ens van agafar com a esclaves– tot va canviar. No podia deixar que el món oblidés el que els havia passat

als meus amics i familiars. Ni tan sols podia sostenir el fet de tirar endavant la meua vida d'estudiant quan noies que coneixia encara estaven segrestades per Estat Islàmic i sotmeses a l'indescriptible horror de la violència sexual. Així que vaig decidir explicar la meua història amb l'esperança que el món actués.

I va funcionar?

La meua experiència com a supervivent i refugiada m'ha permès connectar amb dones i nenes de tot el món que han sofert situacions similars. No obstant això, la meua família és el principal motor de la meua lluita. Va ser destrossada pel genocidi, i cap altra família hauria de suportar això. Faig aquesta feina per a ells.

Quins són els reptes més grans relacionats amb els drets als quals s'enfronten avui els yazidites i altres grups minoritaris a l'Iraq?

Molt abans del genocidi comès per Estat Islàmic, els yazidites i altres minories ja eren discriminades a l'Iraq. Érem pobres, no apareixíem en cap dels llibres oficials sobre el nostre país i molts iraquians ens tractaven amb desconfiança. Com a comunitat etnoreligiosa minoritària, havíem sofert molts atacs. Per desgràcia, actualment, un dels reptes més grans als quals encara s'enfronten els yazidites a

l'Iraq, malgrat el genocidi, és que el govern iraquí no ens considera una prioritat. No volen que preservem la nostra cultura i pàtria. Encara hem de lluitar contra molts prejudicis. Una campanya recent de discursos d'odi procedent tant de l'Iraq com del Kurdistan està foragitant els pocs yazidites que queden i ens demostra que encara ens queda molt camí per recórrer.

De les iniciatives o campanyes que ha impulsat per conscienciar sobre les atrocitats comeses per Estat Islàmic, quines destacaria?

Vaig treballar amb la missió alemanya davant les Nacions Unides per aprovar la Resolució 2467 del Consell de Seguretat de les Nacions Unides, que amplia els compromisos per posar fi a la violència sexual en els conflictes. També vaig ajudar a redactar la Resolució 2379 del Consell de Seguretat, que va establir l'Equip de Recerca per Promoure la Responsabilitat dels Crims Comesos per Estat Islàmic. També he estat treballant amb Amal Clooney per defensar un sistema judicial híbrid i així intentar que més soldats d'Estat Islàmic siguin condemnats. I, em complau dir que, mentre aquest treball està en curs, tant Alemanya com els Països Baixos comencen a processar membres d'Estat Islàmic per genocidi. No és poca cosa.

SABONS, DETERGENTS I PRODUCTES DE NETEJA



**20 anys fent camí
amb VALORS**

**FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI**

www.codina.es

— L'educació ha de ser el fonament d'una cultura dels drets humans?

— L'educació, en si mateixa, és una eina principal de promoció i defensa dels drets humans.

José Tuvilla Rayo

L'educació gaudeix oficialment de la condició de dret humà des que es va adoptar la Declaració Universal de Drets Humans (DUDH) el 1948. Des d'aleshores, s'ha reafirmat en nombrosos tractats mundials de drets humans que estableixen el dret a l'ensenyament primari gratuït i obligatori; l'obligació de desenvolupar l'ensenyament secundari, amb el suport de mesures que el facin accessible a tothom, i l'accés equitatiu a l'ensenyament superior, a banda de la responsabilitat de proporcionar una instrucció bàsica a les persones que no hagin completat l'ensenyament primari. A més, s'afirma que la finalitat de l'educació és promoure la realització personal, enfortir el respecte dels drets humans i les llibertats, habilitar les persones perquè participin eficaçment en una societat lliure i promoure l'entesa, l'amistat i la tolerància. Des de fa molt de temps, es reconeix que el dret a l'educació no sols abasta l'accés a l'ensenyament, sinó també l'obligació d'eliminar la discriminació en tots els plans del sistema educatiu, establir unes normes mínimes i millorar-ne la qualitat. A més, l'educació és necessària per complir qualsevol dels altres drets civils, polítics, econòmics o socials.

El dret a l'educació és, doncs, un dret que "apodera"; és a dir, dona poder a les persones per desenvolupar-se com a tals i per contribuir al desenvolupament de la societat. Però, a més, és un dret clau, ja que afavoreix la seva capacitat per gaudir d'altres drets humans: per exemple

el dret a la feina, el dret a la salut, el dret a la informació, el dret a participar en la vida cultural del país, etc. En aquest sentit, el dret a l'educació representa els principis d'indivisibilitat i d'interdependència de tots els drets humans. Conté en si mateix aquest enfocament holístic que uneix el conjunt dels drets humans.

L'educació, una tasca humana

De fet, el reconeixement internacional del dret a l'educació va admetre alhora el dret de ser educats en els drets humans. Així, no només l'educació és un dret i condició necessària perquè tots els drets humans es facin efectius a la vida social, sinó que els drets humans constitueixen el contingut i la meta del dret a l'educació, en establir-se a l'article 26 de la DUDH: "L'educació tindrà per objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana i l'enfortiment del respecte als drets humans i les llibertats fonamentals; afavorirà la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i tots els grups ètnics o religiosos, i promourà el desenvolupament de les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau".

És evident que l'educació –sigui quina sigui la seva definició o funció social establerta– és una tasca humana, centrada en el diàleg entre els diferents actors, dirigida a aquell aprenentatge que afavoreix la comprensió del món, un desenvolupament més gran de la personalitat de cadascú i la millor manera possible de fer servir les capacitats (individuals i col·lectives) per abordar amb creativitat i èxit els problemes socials. En l'actualitat, la complexitat de la societat i els constants canvis a què es veu sotmesa han posat en relleu la urgència i la pertinència

de repensar els objectius de l'educació en relació amb el que cal aprendre per a l'exercici de la ciutadania i, en concret, sobre com aquest exercici, conscient i actiu, crític i alternatiu, individualment i col·lectivament assumit, pot contribuir eficaçment a construir una societat cada cop més cohesionada, justa, pacífica i solidària.

Per això, estem obligats a revalorar els drets humans com l'eix bàsic del dret a l'educació des d'una perspectiva holística, de manera que siguin assumits pels sistemes educatius no únicament com a continguts del pla d'estudis, sinó com el tret essencial d'una educació de qualitat en igualtat que permeti a les persones, en les diferents etapes de la vida, tant individualment com col·lectivament, un desenvolupament integral per al bé de si mateixes i de la societat. És a dir, permetre una formació ciutadana crítica, activa i responsable.

D'altra banda, l'educació sobre els drets humans està fundada en un conjunt de valors que gaudeixen d'un ampli consens i han esdevingut mínims ètics que permeten imaginar i construir la societat en congruència amb els principis i valors de la democràcia i els drets humans. El concepte i el fonament dels drets humans és de caràcter eminentment moral, abans que no pas jurídic, i s'inscriu en el marc de la filosofia moral o teoria de la justícia. Però a més, la seva internacionalització i positivació exigeix una manera específica d'organitzar la societat a través de la democràcia; és a dir, inspiren un model polític d'organització que conté una ideologia determinada sobre la manera d'atendre i satisfer les necessitats humanes.

La reforma del sistema nacional d'educació

Una educació de qualitat basada en els drets humans significa que els drets humans es posen en pràctica a tot el sistema educatiu i en tots els contextos d'aprenentatge. També significa que el sistema educatiu està orientat cap a l'adquisició d'uns valors humans que permetin la consecució de la pau, la cohesió social i el respecte de la dignitat humana. Això exigeix, com s'està fent a molts països, la reforma dels sistemes nacionals d'educació o, si no pot ser, l'aplicació de plans nacionals de drets humans, amb la voluntat d'introduir un canvi fonamental en les estructures educatives, la gestió del sistema educatiu, les pràctiques didàctiques, la revisió i adaptació del material pedagògic i la preparació adequada del professorat.

En síntesi, podem afirmar que essent l'educació un dret humà, els drets humans són contingut mateix de l'educació i, alhora, exigeixen el seu respecte dins del sistema educatiu, és a dir, en la gestió educativa i en la pràctica diària dins dels establiments educatius. Per tant, no hi ha dubte que l'educació, en totes les seves modalitats, és fonament i instrument essencial per a la construcció d'una cultura dels drets humans.

La pau com a aspiració i necessitat humana significa no sols una disminució de tota mena de violència (directa, estructural o cultural), sinó una condició indispensable perquè els conflictes puguin ser transformats

creativament i de forma no violenta. Si bé la solució pot semblar ben fàcil, la història revela que la pau com a justícia social, com a satisfacció de les necessitats bàsiques de totes les persones, és una qüestió complexa i una tasca difícil. Des de quines perspectives s'ha abordat aquest desafiament? 1) Des de la mirada que proposa la fraternitat universal recolzada en allò que podria ser l'origen comú de la raça humana i la igualtat de les persones; 2) Des de la solució dels conflictes mitjançant un ordenament jurídic nacional i internacional; 3) Des de l'establiment d'organismes internacionals capaços de garantir la seguretat col·lectiva; 4) Des de la visió holística, ecològica i planetària que estén la problemàtica de la pau al medi ambient; 5) Des de l'assumpció de la pau positiva com la suma de les quatre D (Desenvolupament, Drets Humans, Democràcia i Desarmament), de manera que l'absència d'alguna d'aquestes D constitueix un factor de violència.

Aquest concepte de pau està estretament relacionat amb el concepte de seguretat humana i el desenvolupament humà. Aquesta tasca, en diferents moments, ha donat contingut al dret humà a la pau, definit i determinat per una sèrie de drets ja reconeguts i el compliment dels quals no només és obligat per part dels estats sinó que també ho és per a la societat civil. Actualment, el dret humà a viure en pau, com a dret individual i com a dret col·lectiu, és la pedra angular de tots els altres drets humans i de la seva interdependència recíproca. El dret a la pau és, doncs, un dret síntesi que, en les darreres dècades, gràcies al seu reconegut valor ètic global, ha possibilitat la seva consideració com a norma positiva de dret.

La noció de dignitat humana i les connexions conceptuals dels drets humans amb els de pau, desarmament, desenvolupament humà sostenible i, per tant, amb la democràcia, ens porten a concloure que els drets humans fan referència i requereixen tant unes condicions socials, polítiques i econòmiques determinades com, en segon lloc, un nou tipus de cultura, la cultura de la pau. Una cultura que, per a la seva construcció, demana una educació específica. Una educació que assumeix, com no pot ser altrament, l'enfocament holístic, integrat o global dels drets humans tal com es recull al punt cinc del Pla d'acció integrat sobre Educació per a la Pau, els Drets Humans i la Democràcia, aprovat per la Conferència General de la

“Els drets humans requereixen tant unes condicions socials, polítiques i econòmiques com un nou tipus de cultura”



UNESCO a la seva 28a reunió el novembre del 1995. I, d'altra banda, es constitueix en un dels mitjans fonamentals per edificar aquesta cultura de pau (Art. 4 Declaració sobre una Cultura de Pau, 1999).

Una educació per a la cultura del la pau

La pau suggereix una forma concreta de concebre tant la cultura com d'organitzar la societat. Cultura i societat són construccions humanes indissociables: la cultura proveeix el conjunt de significats i valors que permeten les relacions de les persones en un context i en un temps històric determinats, en el marc d'una organització (societat) que alhora conforma el teixit d'aquestes interaccions, afavorint-ne uns valors comuns i uns principis compartits per regular la convivència. És a dir, cultura i societat constitueixen i formen part d'un mateix sistema. La cultura de pau és una tasca col·lectiva. I per extensió, l'educació s'ha de definir com el procés global de la societat, a través del qual les persones i els grups socials aprenen a desenvolupar conscientment a l'interior de la comunitat nacional i internacional i, en benefici d'elles, la totalitat de les seves capacitats, actituds i coneixements per aconseguir el ple exercici d'aquest dret síntesi que anomenem pau.

Tota persona té dret a rebre una educació que promogui i construeixi la cultura de pau, que li asseguri l'adquisició de les competències bàsiques que li permetin un desenvolupament personal integral, exercir una ciutadania activa i responsable, incorporar-se a la vida social de manera satisfactòria i aprendre al llarg de tota la vida, de manera que contribueixi a generar processos socials basats en la confiança, la solidaritat, la justícia social i el respecte mutu, faciliti la solució pacífica dels conflictes i ajudi a pensar de manera nova les relacions humanes.

L'educació constitueix sens dubte l'instrument més valuós per construir la cultura de pau, però alhora els valors que aquesta inspira han de constituir els fins i els continguts bàsics d'aquesta educació. I això requereix passar d'un model d'educació institucionalitzada a un model de societat educativa i educadora, que promogui la concepció del centre docent com una comunitat d'aprenentatge, ja que tensa l'organització escolar i el mateix currículum, fa necessari assumir la diversitat individual i cultural dels qui aprenen al llarg de tota la vida i afavoreix l'existència de centres educatius segurs, pacífics i inclusius.

L'educació com a dret humà constitueix el fonament essencial de la construcció de la cultura de pau, i alhora és instrument de promoció i satisfacció d'altres drets humans (treball, salut, participació...). Però, a més, juntament amb els mecanismes bàsics de protecció dels drets humans (sistemes jurídics nacionals, regionals i internacionals), l'educació, en si mateixa, és una eina principal de promoció i defensa dels drets humans, en conjunt, en afavorir la construcció d'aquesta cultura del respecte i l'observança dels mateixos en diferents àmbits. Una cultura que permet sensibilitzar les persones, grups i administracions sobre els perills i actes que vulneren els drets alhora que anima aquests mateixos agents a defensar els drets humans a través d'una formació determinada en portar a la pràctica el coneixement i els valors implícits en cadascun dels drets humans. No és ni més ni menys que construir una cultura mitjançant l'educació basada en el respecte, la responsabilitat i la defensa de la dignitat humana.

José Tuvilla Rayo és escriptor, pedagog i investigador per la pau i autor d'articles i llibres sobre educació i drets humans

— Els drets humans garanteixen les llibertats bàsiques?

— Per poder gaudir de les llibertats, tothom ha de tenir satisfetes les necessitats bàsiques.

Montserrat Tafalla

“Per impedir que els membres més febles de la comunitat fossin devorats per innumbrables voltors, era indispensable que un ocell de presa més fort, s’encarregués de contenir la seva voracitat.”

John Stuart Mill, *Sobre la llibertat* (1859)

La Declaració dels Drets Humans és l’expressió de la voluntat de la comunitat internacional de reconeixement d’una sèrie de drets i llibertats que aquesta mateixa declaració determina com a inherents a l’ésser humà.

Aquesta declaració, aprovada l’any 1948 per l’Organització de les Nacions Unides, l’hem d’entendre com una eina, com un text que determina un sistema d’organització social que té l’objectiu que tots els membres de la comunitat humana tinguin tots els drets i llibertats que s’hi recullen. Per tant, no és únicament un catàleg de drets i llibertats sinó que a la vegada detalla com ha de ser l’àmbit social perquè es puguin exercir.

En la Declaració es pressuposa un ens garant d’aquest drets i llibertats; es pressuposen les fronteres; les penes i els delictes; es pressuposen els tribunals independents i imparcials; les eleccions periòdiques i universals; la funció pública i fins i tot les vacances...

Si bé en tota la Declaració de Drets Humans no apareix el terme *democràcia*, sí que és aquest sistema el que es prefigura als articles 21, 28 i 29.

L’article 21 demana la implicació dels ciutadans establint que “la voluntat del poble és la base de l’autoritat del poder públic. Aquesta voluntat s’expressarà mitjançant eleccions autèntiques que s’hauran de celebrar

periòdicament, per sufragi universal i igual i per vot secret o un altre procediment equivalent que garanteixi la llibertat del vot”.

Més endavant, l’article 28 fixa un ambiciós dret humà quan manifesta que “tota persona té dret que s’estableixi un ordre social i internacional en el qual els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració es facin plenament efectius”.

Finalment, amb l’article 29, es torna a involucrar els ciutadans en l’organització social quan es dictamina que “tota persona té deures envers la comunitat, ja que només en aquesta li és possible el lliure i ple desenvolupament de la seva personalitat”.

Per tant, es pot concloure que, si aquest ordre social no compleix determinades característiques i si no s’hi impliquen totes les persones, l’exercici d’aquests drets i llibertats no seran possibles.

Dos pactes d’obligat compliment

Aquest sistema d’ordre social expressat com a principis programàtics a la Declaració, va ser plasmat més tard, el 1966, en dos textos jurídics, aquests sí de compliment obligat. Textos de importància cabdal en el sistema internacional de protecció de drets humans: el Pacte de Drets Econòmics Socials i Culturals (PDESC) i el Pacte de Drets Civils i Polítics (PDCP). El nombre total d’estats que han ratificat els pactes (173 estats el PDCP, i 171 el PDESC) converteixen aquests textos, i les decisions i resolucions dels comitès de control de la seva aplicació efectiva, en la font primordial per entendre el contingut jurídic dels drets i llibertats de què som titulars tots els humans. Aquests dos pactes internacionals, juntament amb la Declaració de Drets Humans configuren la Carta Internacional de Drets Humans.

La sèrie de llibertats que recull la Declaració, suposen implícitament el reconeixement d’una sèrie de drets per poder ser exercitades per part dels ciutadans: la llibertat i seguretat personals (art. 3) suposen el dret a no ser detingut arbitràriament; la llibertat de circular lliurement dins del propi estat (art. 13) implica el dret a triar la pròpia residència; la llibertat de pensament, de consciència i de religió incorporen el dret a la llibertat de canviar de religió o de creença, així com la llibertat de manifestar la pròpia religió o creença, individualment i col·lectivament, tant en públic com en privat (art. 18); la llibertat d’opinió i d’expressió impliquen el dret a expressar i difondre opinions, idees i informació lliurement, sense censura o repressió (art. 19); les llibertats d’associació i de reunió pacífica es gaudeixen amb partir del dret a formar associacions, sindicats i organitzacions, així com a reunir-se pacíficament amb altres persones per a fins legítims (art. 20); la llibertat de vot s’exerceix amb el dret a escollir els representants polítics periòdicament (art. 21).

En els primers paràgrafs del preàmbul de la Declaració, abans del catàleg de drets i llibertats considerats inherents a tota persona, es dona un principi d’interpretació quan es declara que “s’ha de promoure el progrés social i millorar el nivell de vida dins d’una llibertat més àmplia”. Aquest principi de progressivitat vers la llibertat més àmplia s’ha d’entendre innata a un ordre social garant dels drets i llibertats fonamentals.

La doble dimensió de l’Estat

Totes aquestes llibertats suposen per als estats i totes les seves administracions unes obligacions jurídiques que incorporen una doble dimensió. Una dimensió negativa, és a dir, l’estat s’ha d’abstenir i no ha d’impedir el gaudi de les llibertats dels seus ciutadans; i una dimensió positiva que obliga els estats a, mitjançant l’acció de totes les seves administracions, garantir el gaudi d’aquestes llibertats de manera activa.

A la vegada, aquesta dimensió positiva suposa per a l’estat dues vies “de treball” en la seva funció de



responsable i garant de les nostres llibertats. Per un costat, s'han d'impedir mitjançant mecanismes administratius i judicials que altres agents vulnerin les llibertats dels individus i s'ha de garantir que, en cas que s'hagi atemptat contra aquestes llibertats, les víctimes obtinguin una reparació. Però en un estat social i democràtic de dret, l'altra via de treball és on la dimensió positiva és més rellevant. És l'obligació activa dels estats de posar en marxa tots els mitjans possibles per afavorir el gaudi d'aquestes llibertats. S'ha d'anar construint progressivament un ordre social organitzat per exercir les llibertats.

Des de totes les administracions s'han de donar eines als ciutadans perquè tothom pugui gaudir de manera efectiva d'aquestes llibertats.

És a dir, la llibertat d'associació es protegeix facilitant i afavorint que els ciutadans s'organitzin en associacions per defensar els seus drets i interessos legítims. Aquest element és clau en una democràcia participativa per la incidència que aquestes associacions poden tenir en les administracions promovent canvis que afavoreixin tota la col·lectivitat.

La llibertat de religió i del seu exercici es protegeix no impeding llocs de culte, adoptant mesures per combatre la intolerància així com l'ús d'estereotips negatius, l'estigmatització i la discriminació segons la religió de les persones.

L'exercici de la llibertat d'expressió es garanteix quan qualsevol ciutadà pot transmetre les seves opinions des de qualsevol mitjà, premsa, internet o mitjançant expressions culturals. Aquest dret empara la crítica al poder, les institucions i els actes pacífics de protesta.

En aquest sentit, l'acció política ha d'impulsar l'existència d'un ampli sistema de mitjans de comunicació on es puguin manifestar totes les opinions sense traves. Aquest dret a ser informat de totes les opinions i ideologies és essencial en la democràcia participativa, ja que està estretament relacionat amb l'exercici de la llibertat de vot en eleccions periòdiques de la ciutadania.

Límits i riscos: la desigualtat

El més gran dels problemes i dels riscos, des d'una perspectiva de drets humans, que té actualment una societat democràtica és la desigualtat.

Quan parlem del gaudi efectiu de les llibertats, hem de considerar el principi fonamental de la indivisibilitat i interdependència de tots els drets humans. Aquest principi, que es va plasmar a la Declaració de Viena del 1993, disposa que "tots els drets humans són universals, indivisibles i interdependents i estan relacionats entre si". És a dir, és impossible gaudir de manera efectiva de les llibertats civils i polítiques de què hem parlat sense els drets econòmics i socials.

És imprescindible una atenció efectiva des d'una perspectiva de drets i no assistencial als drets econòmics i socials. L'acció política ha de ser dirigida a l'objectiu que tothom tingui satisfetes les seves necessitats bàsiques com a requisit previ al gaudi de les llibertats. En aquestes

necessitats socials bàsiques, en una societat participativa, s'ha de considerar clau el dret a l'educació (art. 26). Per poder participar en la societat amb coneixement i capacitat crítica tothom ha de tenir accés a tots els nivells d'educació i formació sense exclusió per causes econòmiques.

La llibertat i igualtat es necessiten l'una a l'altra, així com es demanen mútuament la democràcia i el benestar. Les desigualtats, des de totes les seves formes, repercuten en tot l'ordre social i suposen una borsa de vulnerabilitat i d'exclusió de la vida comunitària d'una part important de la ciutadania.

A les nostres societats, moltes persones malviuen amb la major part dels seus drets vulnerats. Pateixen exclusió dels serveis socials bàsics, exclusió de la sanitat, de l'educació i fins i tot de l'accés a la justícia. Aquesta exclusió "d'uns quants" repercuteix finalment en tot el sistema per molt democràtic que es prefiguri i afecta el benestar de la societat en conjunt i la percepció social d'aquest benestar i de la seguretat individual i col·lectiva.

La desigualtat sistèmica i les disfuncions que provoca en els sistemes democràtics afecten l'exercici dels drets i llibertats de tota la ciutadania.

El desafiament dels estats

El repte més gran que tenen actualment els estats és l'acció basada en un consens comunitari en els valors que cal protegir, que duguin a terme les administracions públiques, per afrontar i pal·liar les conseqüències d'aquestes desigualtats efectives.

En coherència i atenent a aquestes disfuncions, per a l'efectivitat de tot sistema, a la Carta de Dret Humans, s'estableixen una sèrie de límits en l'exercici dels drets i llibertats. Així, en el ja comentat article 29, es demana a les persones responsabilitat en el gaudi de les seves llibertats "per assegurar el reconeixement i el respecte dels drets i llibertats dels altres, i de satisfer les justes exigències de la moral, de l'ordre públic i del benestar general en una societat democràtica".

Per arribar a ser individus responsables en l'exercici dels drets i en la vida en comunitat s'estableix, en la Declaració, com a eina primària i essencial, el dret de tothom a l'educació, però aquesta educació, perquè funcioni tot el sistema, ha de tenir per "objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana i l'enfortiment del respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals; afavorirà la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i tots els grups ètnics o religiosos, i promourà el desenvolupament de les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau".

Actualment, en el moment d'auge dels populismes en les democràcies que es consideren consolidades, és quan l'exercici responsable d'aquestes llibertats és més necessari que mai. Determinats agents socials, sense cap responsabilitat, manipulen els discursos de drets i llibertats. S'estan fent discursos molt perillosos tant en potents mitjans de comunicació, com en les xarxes

socials, com fins i tot en l'àmbit de les institucions. En aquest sentit, s'han de denunciar aquests discursos irresponsables i regressius que es fan servir per atacar ideologies i accions polítiques ja consolidades, coherents amb un sistema progressiu de protecció dels drets i llibertats.

El manipulador exercici de la llibertat d'expressió per a la distribució de *fake news*, la tergiversació de l'ús del delictes d'odi com a instrument regressiu de la llibertat d'opinió i de manifestació que en la voluntat dels legisladors es va perfilar com una eina per protegir els més vulnerables, i l'atac a polítiques destinades a la correcció de la sistèmica desigualtat que s'estan fent amb violents discursos de confrontació de drets entre diferents col·lectius, són clars exemples de com es fa política amb els drets humans i no polítiques de drets humans que alteren perillosament l'equilibri de l'ordre social.

Prevenició, el primer 'leiv motiv' de la Declaració

El naixement de l'Organització de les Nacions Unides i la Carta de Drets Humans que va aprovar van sorgir, després del trauma de la Segona Guerra Mundial, amb un objectiu: mantenir la pau i la seguretat internacionals mitjançant la prevenició dels conflictes per "preservar les generacions esdevenidores del flagel de la guerra".

Com ja hem assenyalat, l'acció dels estats ha de ser propositiva vers l'exercici i la protecció dels drets i llibertats de tots. Aquesta és la millor garantia d'arribar a una pau i seguretat duradores com va establir la Carta San Francisco l'any 1945. Hi ha l'obligació de promocionar aquests drets i llibertats en interès legítim de tota la comunitat humana per prevenir la inestabilitat, la



“El sistema de protecció dels drets humans protegeix i garanteix les llibertats fonamentals dins del sistema social que prefigura”

inseguretat humana, els conflictes socials, que a la llarga poden portar a la pitjor violació generalitzada dels drets humans: la guerra.

En el preàmbul de la Declaració Universal de Drets Humans també es va fer explícita aquesta idea afirmant l'obligació "que els drets humans siguin protegits per un règim de dret, a fi que l'home no es vegi compel·lit al suprem recurs de la rebel·lió contra la tirania i l'opressió".

Hem d'entendre aquest intens paràgraf no com un reconeixement al dret a la rebel·lió sinó com un advertiment. Es recull la coneguda màxima que la violència genera violència. Ens avisa que un ordre injust, de desigualtat, on es vulneren els drets i llibertats bàsics, on els ciutadans no tenen opcions per acabar amb els obstacles que perpetuen les violències sistèmiques, no són ordres en pau i poden portar terribles conseqüències.

Un sistema que demana la participació de tothom

En resposta a la pregunta que se'n plantejava en el títol, hem de concloure que sí. El sistema de protecció dels drets humans protegeix i garanteix les llibertats fonamentals dins del sistema social que prefigura: un ordre social organitzat i basat en el principis que recullen els textos on apareixen expressades aquestes llibertats.

El sistema que estableix la Carta Internacional de Drets Humans demana la participació responsable de tots i cadascun dels membres de la societat. Precisa que totes les persones "s'han d'esforçar, a fi que tant els individus com les institucions, inspirant-se constantment en ella, promoguin, mitjançant l'ensenyament i l'educació, el respecte a aquests drets i llibertats". En una societat democràtica les administracions, les institucions, les entitats civils i cadascú de nosaltres hem d'exercir aquests drets i llibertats de manera responsable.

Si aquest l'ordre social es destina progressivament "a elevar el nivell de vida dintre d'un concepte *més ampli de la llibertat*" perquè tots els drets i llibertats siguin garantits i gaudits per totes i tots sense distinció ni discriminació, estarem més a prop d'una seguretat i pau duradores.

Però si qualsevol dels elements d'aquest sistema social, garant dels drets i llibertats, es manipula i es distorsiona limitant els drets amb un ús disfuncional, no imparcial i repressiu de les institucions o del sistema legislatiu atemptant contra els seus principis bàsics, tota l'ordenació social trontolla.

Hem d'estar atents i actuar amb responsabilitat envers la comunitat humana quan exercim totes les nostres llibertats. Tant en el moment de valorar amb capacitat crítica on ens volen portar les diferents opinions i ideologies a les quals tenim la llibertat d'accedir, com en l'important moment d'exercir la nostra llibertat de vot quan escollim els nostres representants. És la millor manera de "protegir-nos de ser devorats per innumbrables voltors".

Montserrat Tafalla Plana és la presidenta de l'Institut de Drets Humans de Catalunya (IDHC)



— Sense pau és possible el desenvolupament dels drets humans?

— La pau no és un estat final; és dinàmica, té estructura i té propòsit, però sempre s'ha d'adaptar a la realitat.

John Paul Lederach

John Paul Lederach és especialista en mediació i ha participat en processos de pau en països com Colòmbia, Somàlia, el Nepal o Irlanda del Nord. L'any 1994 va fundar el Centre per la Justícia i la Construcció de la Pau de l'Eastern Mennonite University de Virginia (Estats Units) i és professor de la Universitat de Notre Dame d'Indiana.

LAURA CERA

La Declaració Universal dels Drets Humans fa setanta-cinc anys. Fent una mirada retrospectiva, creu que ha estat un èxit o un fracàs?

No crec que sigui una qüestió binària, sinó un camí que ens ha de servir per aprendre i anar avançant. Un camí de responsabilitats i de consciència. Al meu entendre, l'èxit més gran és que la gent cada vegada és més conscient de què significa respectar la dignitat humana de cada persona d'aquest món. La dignitat humana és el fonament més profund del que representen els drets. Però de la consciència a l'acció hi ha un bon tros. Els drets humans no sempre s'apliquen de forma perfecta i a vegades fins i tot sembla que hi hagi un retrocés.

Posi'n alguns exemples.

Malgrat els molts avenços que hi ha hagut, fa temps que veiem el ressorgiment de la figura de l'autoritarisme, formes molt violentes de respondre a la conflictivitat humana o la dificultat per afrontar l'exclusió i la pobresa. Tota una sèrie de qüestions que aquests últims vint anys han provocat reptes importants a escala global que potser no esperàvem. Sense anar més lluny, ho veiem en països com Espanya i els Estats Units: el model autoritari ha guanyat terreny i això, sovint, va de bracet de la minimització dels drets.

És una valoració agredolça.

Sí. No crec que la Declaració Universal dels Drets Humans hagi estat un èxit o un fracàs, sinó que hem d'entendre que es tracta d'un camí llarg que comença amb la consciència i passa per la política —que és on es concreten les lleis que protegeixen—; però l'aplicació i la responsabilitat és una cosa que hem de cuidar sempre. Que hi hagi una llei no garanteix que es vagi en la bona direcció. Cal que totes les generacions renovem la nostra responsabilitat.

La presència de l'autoritarisme en diversos països pot posar en risc alguns drets? I, tant. Tot i que la intensitat pot variar en funció del context, l'autoritarisme té

un efecte directe en drets com el de la llibertat d'expressió. És un repte per a la llibertat de premsa o la defensa de l'opinió, sobretot quan es desafia la figura o el grup que ocupa el poder. També pot afectar drets que, segons el context, es poden identificar com a formes de discriminació i exclusió per raça, llengua, ètnia, expressions de sexualitat o els drets de les dones. Insisteixo, en un panorama com aquest, la intensitat varia segons el context, però hi ha un eix que es repeteix: excloure i minimitzar la participació política, social i cultural. En gran part és perquè el model autoritari busca el control i això significa reduir l'espai de diversitat i, sovint, excloure o eliminar l'oposició. Pot adoptar moltes formes, però aquesta reducció afecta directament drets fonamentals com el de participació.

Vostè ha viatjat per tot el món, ha treballat en països molt diferents entre si. Ha detectat que els drets humans són diferents en funció del lloc on vivim?

Al llarg de la meua experiència he vist que la concepció original dels drets humans és molt individualista i està bastant marcada per una perspectiva occidental i, en molts sentits, eurocèntrica. Això no vol dir que no es valori la dignitat d'altres indrets; però precisament en llocs on hi ha un fort



“Hi ha països membres de l'ONU que no comparteixen la mateixa visió sobre els drets humans o l'apliquen de forma diversa”

sentiment col·lectiu el significat d'aquests drets és diferent. Així que sí, hi ha diferències importants i en gran part són culturals, pel que he pogut veure. Tant des d'un punt de vista més individualista –normalment occidental– fins a una perspectiva més col·lectiva. Ha estat un camí de creixement, sobretot pel que fa a aquesta idea que pot haver-hi drets col·lectius per a certs grups.

També hi entra en joc la perspectiva religiosa, que pot variar bastant la interpretació dels drets, per exemple en relació a la llibertat d'infants, dones o persones grans. Hi ha moltes maneres d'entendre les coses des de la religió i també cal tenir en compte que la interpretació dels drets està molt arrelada al lloc on vivim. Per això hi ha tantes diferències. Ara bé, penso que cada vegada hi ha una major obertura cap al respecte de la dignitat humana i, alhora, cap a la diversitat de responsabilitat segons el context i la cultura. Però està clar que les diferències no desapareixeran d'un dia per l'altre; es requereix temps. Per a mi, l'avenç més interessant ha estat la idea dels drets col·lectius. Especialment a l'Amèrica Llatina.

Algun cas recent?

Doncs citaria el que ha passat els darrers anys a Colòmbia, amb l'Acord de Pau que conté capítols sobre etnicitat, perspectiva de gènere o drets col·lectius dels indígenes. És una manera d'ampliar la comprensió perquè això ens protegeixi no només individualment, sinó a grups perjudicats històricament per l'exclusió als llocs on han viscut. La clau és ampliar segons les necessitats que afecten una qüestió tan fonamental com és la dignitat humana i col·lectiva.

Quins mecanismes fan falta per garantir els drets humans i qui hi ha d'haver al darrere?

Pel que he pogut veure, tenir un mecanisme formal no significa que es respectin els drets humans. Així que m'aproparé a aquesta qüestió a través del que he pogut copsar treballant en la transformació de conflictes, una àrea on he identificat quatre tipus de canvis. Canvi en el sentit de transformació. El primer és en l'àmbit personal, individual. La presa de consciència i detectar les nostres responsabilitats i la manera d'entendre els altres.

El segon?

És la transformació relacional, amb els altres i entre grups. Fer sostenibles els drets humans té molt a veure amb millorar les relacions entre grups que històricament han tingut conflictivitat.

El tercer?

És en l'aspecte formal o legal dels drets humans. És a dir, estructural i institucional. Lleis concretes que protegeixin i institucions que les apliquin. És un aspecte molt important, però no la recepta

definitiva, perquè les institucions poden tenir lleis que no necessàriament ajudin a millorar la qualitat de les relacions a través del respecte i la responsabilitat. La responsabilitat de protegir els drets no pot ser exclusiva d'una institució; ha de ser un compromís dels individus i la societat que es reflecteixi en les institucions. A més, exigir un canvi no garanteix que aquest es digui a terme. El que sí que ho assegura és un canvi de consciència i la responsabilitat col·lectiva.

I, finalment, quin ha de ser el quart canvi necessari per garantir els drets humans?

L'última transformació que he detectat és la cultural. Podem agafar com a exemple els canvis que hi ha hagut aquest últim segle en la participació de les dones en la societat, en la família o en la política. A vegades aquest canvi, el cultural, és el més complicat. En general és un procés complex i no es pot fer de la nit al dia. S'ha d'anar renovant en cada generació.

Tenim mostres relativament recents d'aquests tipus de canvis ben a prop.

Podem tornar a fixar-nos en els nostres dos països, no cal que anem més lluny. En l'últim segle hi ha hagut grans canvis en la participació de les dones a la societat, la família i la política. Si ens ho mirem des de la distància, podem creure fermament que aquests tipus de canvi són un camí que s'ha d'assegurar des de les institucions. Però en el fons sabem que una transformació com aquesta requereix alguna cosa que va més enllà de la llei escrita. Implica un canvi de consciència, un canvi de relació i un canvi cultural profund. Aquest últim és, sovint, el més complicat. La llei existeix, però la cultura no canvia tan fàcilment. I normalment és la cultura la que guanya.

Aleshores, com podem construir un camí que combini les quatre transformacions que exposava?

La gent ha d'entendre que tot allò que és personal, relacional, estructural i cultural està relacionat amb el benestar i la dignitat de tota la societat. I aquí rau la complexitat de tot plegat. No es pot canviar de la nit al dia, sinó que s'ha d'anar renovant generacionalment.

Quin paper hauria de tenir l'ONU a l'hora de garantir els drets humans?

Un paper molt important, perquè és un dels pocs espais on conflueixen representants de contextos molt diferents. El gran repte de l'ONU és que funciona a escala d'estats-nacions. La premissa principal és, en principi, que ningú s'interposa en els assumptes interns dels altres, però hi ha fortes tensions i diferències internes. Hi ha països membres que no necessàriament comparteixen la mateixa visió sobre els drets humans o bé l'apliquen de maneres molt diverses i sense voler que ningú es posi en la manera que tenen de fer-ho. L'ONU és un gran recurs d'intercanvi i d'avenç, però té reptes importants. Dubto molt que l'aplicació i la realització dels drets humans s'hagi de fer exclusivament a escala d'estats-nacions. Ha de sorgir d'altres nivells més profunds. Com deia abans, és tot un camí per recórrer.

Parlant de camins, quin és el que ens ha de portar cap a la pau?

La pau no és un estat final; és dinàmica, diària, té estructura, té propòsit, però sempre s'ha d'adaptar a les realitats concretes del moment i el context social. En la construcció de la pau hi ha un fenomen que alguns científics anomenen processos-estructures. Miri, ara mateix soc a Colorado, al costat del Blue River, que baixa d'una muntanya molt alta. El riu és un exemple de fenomen procés-estructura. Procés perquè va molt de pressa i cada moment és dinàmic i canviant. Però alhora, si pugues a aquesta muntanya i mires per on passa el riu, veus la forma que fa i com es dirigeix a poc a poc cap al mar. Això és l'estructura. El riu no sempre respecta les ribes, però va passant per una llera fins a arribar a la meta. De lluny no en veiem el dinamisme.

Combinar aquestes dues idees vol dir que hi ha fenòmens socials que tenen certes estructures i que es dirigeixen cap a un propòsit compartit; però la seva dinàmica varia diàriament en funció del moment i del context. Cal ser molt adaptatiu i tenir l'objectiu ben clar. La pau no és un estat final. És dinàmica, diària, té estructura i propòsit. Però sempre s'ha d'adaptar a les realitats concretes, tant del moment com del context social.

Sense pau són possibles els drets humans?

Si la pau es concep com la tranquil·litat passiva, té poc a veure amb el desenvolupament dels drets humans. En canvi, si la pau s'entén com un dinamisme interactiu, com la pràctica permanent i perpètua d'augmentar la qualitat de la justícia i a la vegada reduir la nostra dependència respecte totes les formes de la violència en les relacions humanes, aleshores veiem com la pau és la terra en la qual germinen i es cultiven els drets humans que, a canvi, no dreixen aquest mateix sòl. Això segon, però, requereix una imaginació moral en la pràctica diària de la dignitat, des d'allò interpersonal fins a allò polític.

Què és la pau per vostè? Com la definiria?

Fa dècades que l'estudio i encara no he trobat una definició definitiva de la pau. Entenc la pau com la qualitat de les relacions. I això no es defineix a partir de la permanència o com un fenomen estàtic, sinó que és una cosa molt dinàmica. Ho sabem per les relacions de família i parella. La qualitat d'una relació és la combinació de baixa violència i alta justícia. La justícia conté facetes de participació i inclusió, de benestar humà i d'expressar la conflictivitat amb la mínima violència possible.

“També s'hauria de parlar i investigar molt sobre els drets de la terra que tots compartim i que tant ens afecten”

Evidentment, no és fàcil trobar l'equilibri entre aquests dos conceptes. Per això penso que, com a éssers humans, vivim en la recerca permanent de com arribar-hi. Per a mi, això és la pau. La pau es defineix principalment per aquesta dinàmica emergent, relacional, que busca l'alta justícia amb baixa violència.

Fa gairebé cinc dècades que treballa en indrets on hi ha molta conflictivitat interna. M'he adonat que el que fem gairebé sempre és mirar com pujar una mica més la justícia, definida per la participació, el respecte i l'accés, i com rebaixar el nivell de violència. És el gran repte que tenim.

Un equilibri difícil de trobar. Una feina que es fa sobretot en el terreny de la mediació, la seva especialitat. A vegades es troba amb drets que entren en conflicte?

I tant, en molts sentits i això provoca fortes tensions. La conflictivitat sempre requereix canvis concrets en una relació. Però els que en poden sortir beneficiats no sempre volen canviar. Els que pateixen una situació busquen la manera de canviar el que, des del seu punt de vista, és l'arrel del seu patiment. I en aquest context, sovint la tensió entra en joc a l'hora de rebaixar la violència. I això implica establir converses amb el sector que produeix la violència. En aquesta situació, el més habitual és distingir entre el camp de treball de la resolució de conflictes i el camp dels drets humans que es posen en tensió. Resoldre un conflicte a vegades significa que un ha d'estar en relació amb gent que provoca problemes i no respecta alguns drets. Hi ha gent que no vol aturar la violència. I això no és gens fàcil, perquè a vegades ens trobem enmig d'una negociació on hi ha un ofensor que ha passat per alt els drets humans.

Em fa pensar en la relació entre Ucraïna i Rússia de l'últim any i mig.

És un bon exemple. Negociar o no negociar? L'objectiu seria aturar la violència, però com es negocia amb gent que no canviarà la seva manera de ser? Quan un conflicte dura molt de temps i crea molt de patiment, la justícia i la pau estan en tensió. També la misericòrdia i el perdó. No podem actuar com si tot això no existís. És millor reconèixer que aquestes tensions són profundes, que continuaran

coexistent, i buscar la manera d'allargar la mà i la capacitat d'imaginar formes noves per redefinir les relacions perquè les tensions no desapareixen. Minimitzar la veritat no significa que desaparegui el que ha passat i el que la gent ha viscut. Sovint, quan parlem de buscar la veritat ens referim a trobar una forma de reconeixement del que ha passat. La justícia en la seva forma punitiva extremista no ha de ser mai la recepta per renovar un contracte social. Seria caure a la trampa que qui guanya té el dret de la justícia i qui perd no. I com podem combinar veritat i justícia? No és fàcil. Hi ha energies socials que no desapareixen i que han de trobar la manera de viure sense perdre de vista que el camí i el propòsit passen, de vegades, per restaurar el que ha estat danyat. Guarir en l'àmbit personal i social.

Ja que parlem de reptes, creu que s'haurien d'afegir més drets humans?

Sí, però és un procés obert. Tal com he dit, per a mi el més interessant és l'avenç

en els drets col·lectius. També s'hauria de parlar i investigar molt sobre els drets de la terra que tots compartim i que, com a humans, ens afecten tant. Em refereixo als drets dels boscos, del mar. Amb l'objectiu de protegir-los. Sense això no tindrem la capacitat de sobreviure. Per últim, la tecnologia i el món digital també s'han d'incloure. En concret la intel·ligència artificial, que és un camí cada vegada més ràpid i amb una forta capacitat de creixement, més del que som capaços d'entendre. En canvi, fins ara no hem estat capaços de trobar una perspectiva compartida del que suposen els drets èticament. En aquest punt hi ha d'haver un fort debat sobre drets de llibertat d'expressió i de responsabilitat social i col·lectiva. És un camí que l'any 1948 no es podia preveure. Per tant, crec que almenys s'haurien d'incloure aquells drets vinculats a la naturalesa, potenciar els drets col·lectius i apostar per drets que comencin a visualitzar què pot suposar en aquest món la intel·ligència artificial.



“Fins ara no hem estat capaços de trobar una perspectiva compartida del que suposen els drets èticament”



FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Vint anys fent costat a la revista Valors!

Tenim solucions a la seva mida en tot tipus d'assegurances



C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

— Defensar els drets humans és avui una professió de risc?

— El 2022 més de quatre-cents defensors dels drets humans van ser assassinats de forma selectiva.
Esteban Beltrán

Aquells que s'atreveixen a defensar els drets humans són, cada cop a més llocs i en una escala més alarmant, objecte d'atacs. S'enfronten a una onada d'assetjaments, intimidacions, campanyes de desprestigi, maltractaments, detencions il·legítimes i, fins i tot, assassinats. I, això només per lluitar pel que és just. Avui, hi ha una agressió integral per part de governs, grups armats, empreses i altres contra el dret a defensar els drets humans.

El 2022, l'organització HRD Memorial –una iniciativa col·lectiva d'organitzacions de drets humans que treballen per recopilar i verificar anualment dades sobre els assassinats de defensors de drets humans– va investigar i verificar els assassinats de 401 defensors de drets humans en 26 països. Per primera vegada, es va superar la fita de més de quatre-cents assassinats selectius de defensors en un mateix any, cosa que constitueix una dada devastadora. I concretament cinc països –Colòmbia, Ucraïna, Mèxic, Brasil i Hondures– van representar més del vuitanta per cent dels assassinats. L'àmbit de defensa del dret a la terra, el medi ambient i els drets dels pobles indígenes va ser el més atacat i va representar gairebé la meitat (48 per cent) del total d'assassinats.

Els defensors i les defensores dels drets humans són persones de tota mena de professions i condicions socials. Hi ha estudiants, líders comunitaris, periodistes, professionals de l'advocacia, víctimes d'abusos, professionals de la salut, docents, sindicalistes, camperols i

camperoles, activistes mediambientals, entre molts altres. Són persones que s'enfronten als abusos de poder dels governs i de les empreses protegint el medi ambient, defensant les minories, oposant-se a les barreres tradicionals contra els drets de les dones i del col·lectiu LGTBI, i combatent condicions laborals abusives. S'interposen en el camí de la injustícia i de la discriminació, dels abusos i la demonització. I, avui, són els que pateixen més l'atac global contra el seu dret a expressar-se.

El cas Marielle Franco

Marielle Franco era una defensora de drets humans negra i lesbiana, regidora de l'Ajuntament de Rio de Janeiro quan va ser assassinada. Un referent, una persona que alçava la veu, alt i clar, contra les injustícies i per la defensa dels drets humans. La Marielle era coneguda per defensar els drets humans, els drets de les dones –en particular els de les dones negres–, la comunitat LGTBI i per denunciar abusos i execucions extrajudicials comesos per la policia, sobretot a les favelas. Dies abans que la maressin havia estat nomenada relatora de la comissió encarregada de vigilar la intervenció de les forces armades en tasques de seguretat pública a Rio de Janeiro.

La Marielle i el seu conductor van morir a trets el 14 de març del 2018 quan travessaven amb cotxe el barri carioca d'Estácio després de participar en un debat públic. Es van disparar com a mínim tretze trets, quatre dels quals van impactar al cap de la Marielle. Les característiques del tiroteig i la presumpta implicació dels assaltants, que anaven en dos vehicles, indiquen que va ser un assassinat planejat amb detall i executat per personal entrenat.



Amnistia Internacional (AI) reclama justícia des del començament del cas i, malgrat que la policia va arrestar dos homes acusats dels trets –Élcio de Queiroz i Ronnie Lessa– el març del 2019, encara no han estat jutjats per un jurat popular i no hi ha hagut avenços sobre qui van ser els autors intel·lectuals del crim i les causes que el van motivar. És obvi que tant els autors materials del crim com els intel·lectuals han de ser processats, jutjats i han de retre comptes.

Una promesa no complerta

Han passat més de dues dècades des que la comunitat internacional es va reunir a l'ONU i va adoptar per consens la Declaració del 1998 i va prometre protegir els defensors i defensores dels drets humans i la societat civil i reconèixer-los com a agents de canvi, crucials per promoure i protegir els drets humans. Amb la Declaració, els governs prometien donar suport als defensors i defensores i permetre'ls treballar sense obstacles i sense por de represàlies. Però avui aquestes promeses s'incomplixen obertament tant en l'esperit com en la lletra de la Declaració.

En molts països, els governs estan adoptant lleis i polítiques que fan que la tasca de defensors i defensores sigui més arriscada i difícil. Des de lleis que autoritzen la força contra manifestants pacífics o permeten la vigilància massiva, fins a les que prohibeixen l'accés a la vigilància procedent de l'estranger o imposen requisits estrictes per inscriure legalment les organitzacions. D'aquesta manera, l'espai per defensar els drets humans es redueix cada cop més.

Mentrestant, defensors i defensores són qualificats cada cop més obertament de delinqüents, indesitjables i de "defensors de dimonis". Els anomenen "agents estrangers", "antinacionals" i "terroristes". Els representen com una amenaça per a la seguretat, el desenvolupament o els valors tradicionals. I, d'aquesta manera, es veuen exposats a una doble amenaça: tenen menys accés a la informació, a les xarxes i a les eines que necessiten per aconseguir el canvi, alhora que les proteccions davant dels atacs que pateixen esdevenen totalment insuficients. Els perpetradors d'aquests atacs poques vegades són portats davant de la justícia. Escasseja la voluntat política de protegir defensors i defensores com a element crucial per a un món més segur i més just.

Un poeta privat de llibertat

Ahmed Mansoor és bloqueig i poeta, a més d'un destacat defensor dels drets humans guardonat amb el prestigiós Premi Martin Ennals per als Defensors dels Drets Humans el 2015. Va ser detingut el 20 de març del 2017 a casa seva de l'emirat d'Ajman –l'estat més petit dels Emirats Àrabs Units– i, un any després, va començar el judici a la Sala de Seguretat de l'Estat del Tribunal Federal d'Apel·lació. El 29 de maig del 2018 va ser condemnat a deu anys de presó i a pagar una multa d'un milió

de dirhams emiratians, uns 270.000 dòlars nord-americans. El tribunal també va ordenar que quedés sotmès a vigilància durant tres anys després de ser excarcerat. La seva declaració de culpabilitat i la seva condemna es van confirmar el 31 de desembre del 2018 durant el procés d'apel·lació.

El Grup d'Anàlisi d'Amenaces de Google va descobrir que persones usuàries d'Android als Emirats Àrabs (EAU) havien estat objecte d'atacs. Havien rebut missatges SMS que, si obrien, possibilitaven que s'instal·lés un programa espia al telèfon. En els darrers deu anys, els qui defensen els drets humans d'aquest país han estat víctimes de programes espia d'empreses de cibervigilància com ara NSO Group i Hacking Team. Un dels afectats va ser, precisament, Ahmed Mansoor. Va ser atacat amb programes espia de les dues empreses i, després, empresonat per les autoritats del país a causa de la seva tasca a favor dels drets humans.

Defensores de drets humans

A totes les regions del món, les defensores dels drets humans fan front a formes de violència per motius de gènere. A més dels atacs que altres defensors també poden patir, cal sumar-hi la violència sexual, amenaces, fustigació i campanyes de difamació vinculades a la seva condició de dones. Sovint, les defensores dels drets humans són atacades no només pel seu activisme sinó també a causa del seu gènere, i les seves activitats són deslegitimades i menyspreades reiteradament. Moltes actuen en un entorn d'hostilitat ostensible envers els interessos que promouen. Les que qüestionen els estereotips de gènere i les que treballen sobre qüestions com la salut i els drets sexuals i reproductius, o defensen en termes més generals els drets humans de les dones i les nenes, són especialment vulnerables a atacs i amenaces per motius de gènere.

Tot i que les defensores dels drets humans corren els mateixos riscos que els seus homòlegs masculins, a causa de la seva condició de dones s'exposen a amenaces i modalitats de violència de gènere específiques o en són objecte. Els motius d'aquestes agressions selectives a les defensores dels drets humans són polifacètics i complexos, i depenen del context específic en què treballa cadascuna. Sovint es considera que la tasca de les defensores dels drets humans desafia els conceptes tradicionals de família o les funcions de gènere establertes a la societat, cosa que pot suscitar l'hostilitat de les autoritats i de la població en general. Per això les defensores de vegades són objecte d'estigmatització i ostracisme per part dels líders comunitaris, els grups religiosos, les famílies i les comunitats que consideren que la seva tasca constitueix una amenaça per a la religió, l'honor o la cultura.

Justyna Wydrzyńska és doula –dona que n'acompanya una altra durant l'embaràs– i una dels quatre membres fundadors d'Abortion Dream Team, col·lectiu activista que fa campanya contra l'estigma de l'avortament

a Polònia; ofereix assessorament imparcial sobre com avortar sense riscos seguint les directrius de l'Organització Mundial de la Salut (OMS). Abortion Dream Team forma part d'Avortament sense Fronteres, xarxa feminista transeuropea que facilita informació, assessorament, finançament i suport pràctic a persones de Polònia i d'altres països que necessiten avortar a l'estranger o accedir a fonts fiables en línia de medicaments abortius que permetin un avortament autogestionat sense riscos a casa.

En defensa de l'avortament

El 2020, Justyna Wydrzyńska va ajudar a accedir a píndoles abortives a una embarassada que va dir que patia violència de gènere. L'1 de juny del 2021, la policia va escorcollar el domicili de Justina Wydrzyńska i va confiscar medicaments, un ordinador, un llapis de memòria i diversos telèfons mòbils. El 22 de novembre del 2021, va ser acusada d'"ajudar a avortar" i de "possessió de medicaments sense autorització per tal d'introduir-los al mercat". Aquest és el primer cas a Europa en què una activista és enjudiciada per contribuir a un avortament facilitant píndoles abortives.

Aquests càrrecs són un intent escandalós i deliberat de reprimir l'activisme legítim de Justyna Wydrzyńska, tot i que ella només volia donar suport als drets de les dones i específicament a dones embarassades a accedir a un avortament sense riscos a Polònia. En un context de lleis contràries a l'avortament, les activistes com la Justyna són essencials per garantir que les embarassades a Polònia no hagin de córrer el risc de sotmetre's a un avortament insegur que els posi en perill la salut i la vida.



“Les defensores dels drets humans pateixen modalitats de violència de gènere específiques”

Igual que les defensores dels drets humans, els que defensen els drets de les persones LGBTI han de fer front a múltiples estratègies de les autoritats i d'agents no estatals que volen obstaculitzar la seva feina, tant a través d'Internet com per altres mitjans, en molts casos com a resultat d'una discriminació i una marginació profundament arrelades. Els defensors i defensores LGBTI són objecte de discriminació interseccional, tant per la seva tasca de defensa dels drets humans com perquè pateixen discriminació homòfoba o transfòbica per la seva condició de LGBTI o perquè els perceben com a tals.

Amnistia Internacional ha documentat nombroses violacions del dret de reunió pacífica quan les autoritats han prohibit marxes de l'orgull a tot el món o la policia ha actuat de manera inadequada en aquesta mena d'esdeveniments, així com casos d'atacs, fins i tot homicidis, contra persones LGBTI, moltes de les quals eren defensores dels drets humans.

Indígenes, ambientalistes i afrodescendents

Les persones que defensen els drets ambientals alcen la veu per protegir els drets relacionats amb el medi ambient, la terra i el territori. Solen ser dirigents o salvaguardes de comunitats, els drets i benestar de les quals intenten defensar, especialment protegint les llars, l'aigua, la terra, el territori i els boscos de la destrucció o la contaminació. En molts casos pertanyen a pobles indígenes. Encara que aquests casos acostumen a produir-se en contextos locals i, sobretot, es comenta com lluiten per protegir les seves famílies i els seus éssers estimats, la seva feina ens incumbeix a tots, perquè té una importància global enorme. Considerem, per exemple, el cas de la selva amazònica, els pulmons de la Terra, que els pobles indígenes fa segles que protegeixen, combatent a primera línia per evitar-ne la desforestació.

Segons dades recollides per Global Witness, dues-centes persones defensores de la terra i del medi ambient van ser assassinades el 2021, dada que representa una mitjana de gairebé quatre persones per setmana. Aquests atacs letals continuen passant en el context d'una gamma més àmplia d'amenaces contra les persones defensores, que són atacades per governs, empreses i altres actors no estatals amb violència, intimidació, campanyes de difamació i criminalització. Això passa en totes les regions del món i en gairebé tots els sectors.

Com revertir la situació

Hi ha estats de tot el món que incompleixen l'obligació de respectar i protegir el dret a defensar els drets humans, cosa que inclou no implementar mecanismes de protecció efectius per a defensors i defensores dels drets humans en situació de risc, ni castigar els responsables d'atacar aquestes persones. Amnistia Internacional fa campanya perquè els estats reconguin de manera explícita i pública la legitimitat de les persones que defensen els drets humans i la seva tasca, i perquè aprovin i

apliquin disposicions legals per a una protecció eficient. Això inclou que reconguin la contribució d'aquestes persones al foment dels drets humans. Les persones que defensen els drets humans no podran actuar de manera efectiva i contribuir a construir un món més segur i més just si els estats no es comprometen a garantir que estan convenientment equipats amb les aptituds, eines i formació necessàries per dur a terme la seva feina.

El perill d'una espelma

Chow Hang Tung, una universitària brillant, es podria haver dedicat a qualsevol professió d'èxit; però va decidir invertir la vida a protegir amb valentia els drets de les persones com a activista i advocada dels drets humans. Hang Tung era vicepresidenta de l'Aliança de Hong Kong, entitat que organitzava una vigília amb espelmes per commemorar les víctimes de la repressió de Tiananmen. El 1989, centenars de persones, possiblement milers, van ser assassinades als carrers que envolten aquesta plaça de Pequín quan els soldats van obrir foc contra els que es manifestaven pacíficament per reclamar reformes econòmiques i socials. El govern de la Xina pretén que la gent oblidí, però la Chow es va proposar recordar les víctimes.

El 2020 i 2021, les autoritats de Hong Kong van prohibir la vigília per raons de salut pública amb motiu de la pandèmia de COVID-19. El 4 de juny del 2021, Chow Hang Tung va animar la gent per xarxes socials a encendre espelmes per commemorar la repressió. Va ser detinguda aquell mateix dia per "anunciar o promocionar una reunió no autoritzada". Ara compleix 22 mesos de presó. També s'enfronta a un nou empresonament per posar suposadament en perill la seguretat nacional a través de les accions pacífiques. Malgrat tot, fa gala del seu coratge: "Dir que no tinc por seria mentida, però no en tinc tanta per no atrevir-me a fer res", afirma.

En conclusió, els estats també han de garantir que les persones que defensen els drets humans es puguin connectar entre elles, també amb defensors i defensores d'altres països, i que tinguin ple accés al conjunt de responsables de prendre decisions en els àmbits nacional, regional i internacional sense por de represàlies.

I els països de tot el món han de tenir en compte la importància especial del paper que exerceixen les persones que defensen els drets humans i les qui treballen en defensa dels drets de les dones o els drets relacionats amb el gènere. A causa de la seva identitat, aquests defensors i defensores fan front a riscos concrets i excepcionals. És essencial, per tant, que se'ls concedeixi protecció efectiva contra la violència, inclosa la violència sexual, i la discriminació. Només així defensar els drets humans deixarà de ser una professió de risc.

Esteban Beltrán és director d'Amnistia Internacional a Espanya i professor universitari en diversos màsters de drets humans

EL CONTE

NADIA GHULAM i HELENA COTS

Nadia Ghulam és escriptora i fundadora de Ponts per la Pau i Helena Cots és traductora i correctora

La flor de la llibertat

La Rona vivia en un poblet, un oasi enmig d'una terra àrida. Els oasis, com els humans, tenen de natural i de cultural. Brolla l'aigua per la força de la natura des de les profunditats d'un corrent subterrani fins a la superfície i allà estova la terra i rega i sorgeix la vegetació. Els primers pastors s'hi aturaven a abeurar els ramats i a proveir-se d'aigua. A poc a poc alguns s'hi van anar instal·lant per plantar-hi fruiters, cultivar-hi hortalisses i crear-hi vergers. Però la vida no és idíl·lica en un oasi. S'ha de parar compte que la pols i la sorra arrossegades pel vent no ho tornin a cobrir tot... s'ha d'escombrar molt...

I així és el que feia la Rona una bona estona cada dia des que havia tornat al poble, a casa dels pares. Havia hagut de deixar la

ciutat perquè s'havia quedat sense feina. Ella era mestra, però les dones ja no podien exercir cap ofici i a les nenes i a les noies se'ls prohibia anar a l'escola. El pare havia mort poc després de l'arribada de la Rona; unes velles ferides de guerra el van anar corcant per dins, i, ara, mare i filla se sentien deseparades. Els preocupava que les noves autoritats no els permetessin mantenir la propietat de la casa i que algun tiet o algun cosí els la reclamés. I és que, al país de la Rona una dona no podia rebre herències ni tenir patrimoni.

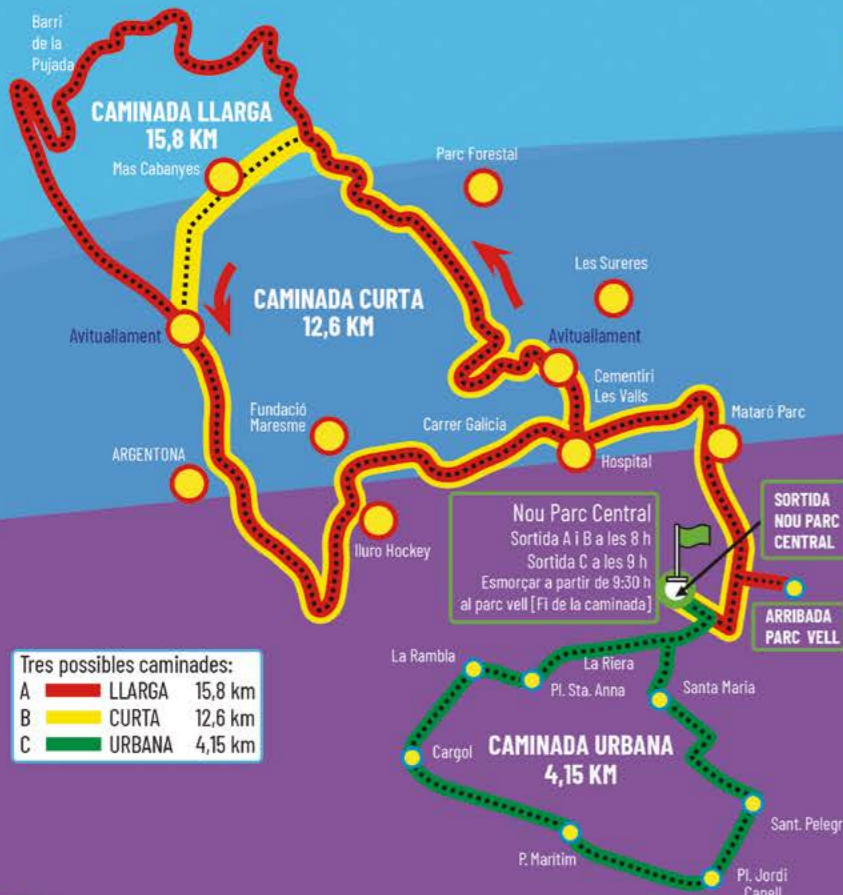
Aquell hivern de la mort del pare havia estat estranyament plujós i, a la primavera, el desert va florir durant uns dies, just el temps que les flors aixequessin cinc o vuit centímetres de terra. La floració era inusual fora de l'oasi, en aquelles terres on el verd aconseguia tan excepcionalment fer-se veure. I, justament, aquells dies de floració

XVI Mataró camina per

l'ALZHEIMER

1 d'octubre 2023

MAPA RECORREGUTS:



Preu Inscripció, 10 €
Menors de 12 anys, 5 €



SAMARRETA
ESMORZAR
CONCURS FOTOGRÀFIC
MÚSICA
FESTA I BATUCADES
PEÇA DE FRUITA

LES INSCRIPCIONS ES PODRAN FER:

Per internet a través de:
www.matarocamina.cat

Presencialment a:

La Rambla (Plaça Sta. Anna)

Dissabtes de setembre dies: 9, 16, 23 i 30 d'11 a 21 h

Cor de Maria (La Riera 58)

A partir del dia 4 de setembre, de dilluns a divendres d'11 a 13 i de 17 a 20 h

Mataró Parc (passadis de la primera planta)

A partir del dia 4 de setembre fins al 30 de setembre, de dilluns a divendres de 17 a 20 h, dissabtes d'11 a 20:30h

Plaça Illa Cristina (Barri de Cerdanyola)

A partir del dia 4 de setembre fins al 30 de setembre
Dilluns a Divendres de 11:00 a 13:00 h i de 17:00 a 20:00 h
Dissabtes de 11:00 a 13:00 h i de 16:00 a 20:00 h.



EL DIA DE LA CAMINADA

50% descompte als Parkings
Plaça de Granollers (P5 i Parc Nou (P6))
Demaneu el ticket a l'arribada

Organitzadors:



Patrocinadors:



Mitjans de comunicació:



Estaments Oficials:



la va venir a veure una antiga companya de l'escola on treballava a la capital. Havia sabut que el pare de la Rona havia mort i venia a donar-li el condol i a acompanyar-la. Era valenta aquella amiga: va viatjar amb un permís especial de les autoritats del seu barri a les quals va dir que havia d'anar a socórrer una vella tieta desvalguda. De fet, a l'auto de línia va haver d'ensenyar el salconduït un parell de vegades. Primer, al conductor, i una segona vegada a un guarda insolent que necessitava cobrir algun expedient.

La Rona va estar molt contenta de veure la Reha i va aprofitar la seva companyia per anar fins al tros del qual el seu pare havia tingut cura durant anys. Ella no gosava anar-hi sola, al tros. Deien que desapareixien noies i mares de família pels camins i la Rona tenia por. També li feia respecte despistar-se; el paisatge havia canviat molt des que ella va marxar a estudiar i hi havia hagut casos d'explosions fortuïtes que havien deixat persones, grans i petites, ferides o sense algun membre. Amb la Reha semblava que els perills no ho fossin tant. Durant el passeig la Rona va collir de terra una flor que li va semblar que resplendia més que les altres. Ella no la va saber identificar. En canvi, la Reha sí: "S'anomena Llibertat", li va dir, "l'he reconeguda perquè la seva olor em produeix la mateixa sensació que quan

obro els braços al vent i l'aire em traspasa com si m'hagués d'enfilat volant, talment com un estel de paper".

"Queda-te-la per a tu", li va dir la Reha a la Rona, que la hi volia regalar, "porta-la prop del cor. Que no te la prengui ningú. Fes-la olorar tant com puguis".

Hi ha amigues que empenyen, hi ha amigues que acompanyen, hi ha amigues que et fan perdre la por... Quina bella sort tenir amigues!

Al cap de poc, la Rona va decidir tornar al camí del tros per collir unes quantes d'aquelles flors, abans que el sol no les hagués pansit totes. Aquesta vegada hi va anar sola, armada de valor. Encara en va trobar unes quantes i va veure altres dones que en collien, com ella. Al vespre, reclosa a casa, va escriure un poema sobre aquelles sensacions que li produïa ensumar l'olor d'aquella flor de llibertat i pensar com havia de ser una vida sense limitacions arbitràries.

Com un oasi de flors en un desert àrid,
la seva poesia em porta a un món perdut,
on la llibertat balla en cada lletra,
una dansa salvatge i plena d'esperança.

L'olor de la llibertat m'envolta,
em transporta a paisatges desconeguts.
Em recorda que el somni no pot ser atrapat,
que l'esperit humà és inextingible.

En els racons més amagats del meu ésser,
sento l'olor de la llibertat emergint.
Un perfum subtil que inunda l'aire,
despertant les ànimes a anhelar ser lliures.

És una aroma d'infinites possibilitats,
un record persistent dels somnis més purs.
L'olor de la llibertat és una melodia suau,
que embolcalla el cor i il·lumina la ment.

Quan el vent acaricia la meua pell,
porto amb mi l'esperança d'un món sense cadenes.
Les meves empremtes són deixades en terra lliure,
m'inviten a explorar horitzons desconeguts.

L'olor de la llibertat s'infon en cada raig de sol,
despertant la passió i l'energia dins de mi.
És com una dansa efímera entre les fulles dels arbres,
que em recorda que la vida és per viure-la plenament.

En cada alè que prenc, em converteixo en l'aire mateix,
llibertat encarnada en cada partícula de la meua essència.
Les meves ales s'estenen i s'elevan amb gràcia,
m'endinso en el cel blau i m'aboco a la vasta llibertat.

Estranyament, aquelles flors no es pansien, i la Rona en tenia la casa plena perquè en va replantar a la seva eixida. Se'n cuidava amorosament com si un petit príncep li hagués encarregat de tenir-ne cura mentre ell descobria altres mons. Als vespres, la Rona va començar a parlar a les seves flors, els recitava poemes i els explicava contes, dels de tota la vida i d'altres que ella mateixa s'inventava. Ho feia fluixet, perquè, segons quines paraules no es podien dir, estaven prohibides. Però, sentia altres veus

-xiuxiueigs- de dones i de noies que a les eixides de les cases també parlaven amb les seves flors i entre elles.

Un dia la Rona va comentar amb la mare el desig de compartir aquella flor que guanyava en robustesa i que la feia prou valenta per emprendre un viatge, malgrat els perills i les prohibicions. La mare no se'n va sorprendre. Ella també havia sentit aquella fragància de llibertat. I va ser aleshores quan li va parlar d'un sistema d'irrigació ancestral, el *kareg*, que feia transitar l'aigua per vies subterrànies per tot el país evitant-ne l'evaporació.

"A cada tram del teu camí", li diu la mare, "l'aigua del teu missatge ha de transcórrer protegida de l'aridesa de l'entorn. Hauràs d'aprendre a trobar canals ombrívols, a buscar fullatge per protegir el seu curs, complicitats i ajuda".

Així és com la Rona va començar a cavar un solc -potser imaginari- entre les plantes més frondoses del seu jardí, i ben aviat va topat amb un altre solc que conduïa cap a un altre, i aquest, cap a un altre, i dins el seu cap va dibuixar la xarxa que transportava aquell missatge de la Llibertat i es va imaginar els milers de persones que es preocupaven cada dia que aquell bé preciós no s'evaporés.



La Llibertat floria a cada nus de la xarxa i feia sentir la seva bellesa i el seu perfum per tot el recorregut. I la flor es va convertir en un símbol d'esperança i anhels compartits per totes les persones que preservaven aquella xarxa per on transcorria el missatge de la Llibertat.

Transportant aquell missatge pels solcs de la xarxa, la Rona hi va conèixer un grup de dones valentes que s'unien per exigir igualtat de gènere. Juntes, van plantar llavors de canvi i van lluitar pels drets de totes les dones. La flor de la Llibertat florí enmig de la seva lluita, recordant-los que la seva veu era poderosa i que mereixien ser escoltades. I se li va ocórrer continuar el seu poema com una forma d'adhesió a la seva lluita...

L'olor de la llibertat embolcalla els seus somnis, despertant la seva determinació fins als límits. I enmig de les adversitats i els desafiaments, les dones afganeses segueixen avançant.

Que aquest poema sigui un cant d'admiració, a totes les dones afganeses en la seva lluita per la llibertat. Que l'olor de la llibertat sigui la força que les impulsi, i que el seu esperit indestructible no s'extingeixi mai.

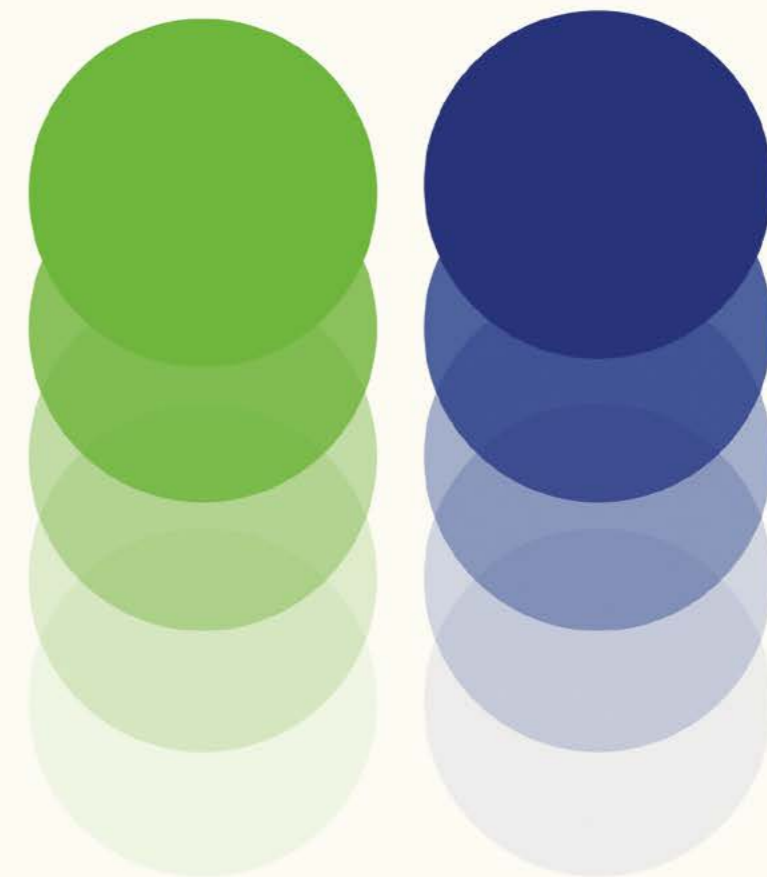
També s'hi va trobar amb nens i nenes que volien una educació de qualitat. A cada pas que feien, la flor de la Llibertat creixia més forta i alta, recordant-los que el coneixement era una eina poderosa per canviar el món i construir un futur millor.

A mesura que la Rona viatjava d'un lloc a un altre, es va adonar que la flor de la Llibertat no només donava força per viure, per qüestionar les restriccions als drets i combatre els abusos de poder, sinó que també creava solidaritat i empatia. La flor unia persones de diferents cultures, creant un sentiment de comunitat i de col·laboració.

I així, la flor de la Llibertat continua el seu viatge, hi ha territoris que no són tan àrids com el país de la Rona, però els solcs que transporten el seu missatge necessiten que hi hagi gent que se'n cuidi a cada racó del planeta. No es pot deixar evaporar els anhels de pau i justícia universals.



El valor de compartir.



Enhorabona pels 20 anys de Valors.
Per seguir fent camí al vostre costat.

 **WONG**
PERFORMANCE



www.wongsport.com

Valors20anys

‘Valors’ és possible cada mes gràcies a una quarantena de persones. Hem demanat als actuals col·laboradors que ens diguin què significa per a ells participar d’aquesta aventura. Els agraïm la feina que fan i ho fem extensiu al miler de persones que, de forma puntual o continuada, han posat el seu gra de sorra per arribar a les dues dècades del projecte.

Escriure a *Valors* és una oportunitat per reflexionar. És un parèntesi que permet obrir un temps diferent. Un pont entre la realitat i les meves dèries que m’ajuda a repensar algunes coses. És una sort.

Francesc Amat
ARTICULISTA I MEMBRE
DEL CONSELL ASSESSOR

Fer el breu escrit mensual em fa triar i contrastar en l’actualitat les idees filosòfiques de suport, lluny d’un enfocament històric sovint menys compromès, i m’esperona a filar prim en l’expressió.

Albert Botta
QÜESTIONS ESSENCIALS

Mireu! Des del 2011, il·lustrant els contes; el 2019, creant les portades; el 2022, una tombarella pel número dos-cents; i avui, de cap amb l’especial vint anys. Les heu vistes? Doncs el temps ho diu. Gràcies!

Raúl Campuzano
IL·LUSTRADOR

Valors, espai inspirador de reflexió i coneixement, transcendeix fronteres en explorar els fonaments dels valors humans. Agraïxo l’oportunitat de contribuir i compartir perspectives enriquidores, enfortint així el diàleg d’idees i la recerca constant de la saviesa.

Marta Camp
ARTICULISTA

Cada conte que rebo per il·lustrar és un nou repte. Un repte que es converteix en il·lusió i satisfacció quan és publicat a *Valors*, una revista amb olor d’humanitat, esforç i reflexió, elements molt necessaris a la nostra societat.

Anna Coll
IL·LUSTRADORA

Després de quasi quinze anys d’amistat amb la revista, m’és difícil escollir una sola característica que defineixi els motius pels quals una cosa que va començar com una col·laboració puntual s’hagi convertit en un costum. I penso que potser això mateix, que s’hagi convertit en un hàbit, com la visita dels que ens són afins, sigui indicatiu del que percebo en aquesta revista com el seu valor essencial: la constància.

Alicia García Ruiz
ARTICULISTA I MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR

Participar amb articles d’opinió a *Valors* és una gran oportunitat per compartir punts de vista sobre temes socials i mantenir el pensament actiu.

Teresa Bigordà
ARTICULISTA

La meva col·laboració en la revista, a banda de permetre’m reflexionar sobre qüestions relacionades amb els coneixements adquirits de la meva experiència professional, també m’ha brindat l’oportunitat d’aportar les meves idees a la comunitat especialitzada en valors ètics, i seguir aprenent-ne.

Maria Rosa Buxarrais
MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR

Participar a *Valors* és emocionant i gratificant.

Compartir idees i coneixements a través de les il·lustracions i la creativitat és un desafiament i una font d’aprenentatge.

Blanca Gimeno
IL·LUSTRADORA

Els valors construeixen convivència, civilització. La vida demana prioritzar els valors que hem rebut i ser capaços de transmetre’ls a les noves generacions. Col·laborar en la revista, enriqueix els valors i em permet compartir-los.

Jordi Cussó
MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR

La participació en el projecte de la revista és una oportunitat excel·lent per seguir al dia el batec axiològic de la nostra societat: els canvis, les noves sensibilitats, els reptes de les noves formes de convivència. És fer de la vida una experiència conscient.

Àngel Castiñeira
MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR

Valors em permet trobar petits moments per a la reflexió i per observar la vida i la quotidianitat des de diferents perspectives.

A més, em desperta l’interès per temes i qüestions que em són més propers del que pensava.

Laura Cera
REDACTORA I ARTICULISTA

Per mi ser part de *Valors* és un aprenentatge constant en ètica i convivència. Entrar dins del seu equip ha estat una excusa fortuïta per entendre que, en els moments més complicats, la tenacitat i la perseverança són alguns dels valors als quals cal aferrar-se.

Maria d’Oultremont
REDACTORA

Per a mi, participar del projecte de reflexió profunda i pensament seriós que és *Valors*, és una experiència d’aprenentatge constant que m’estimula i m’entusiasma per igual, i de la què només puc recomanar i restar agraït.

Xavier Garí
HISTÒRIES DE PAU

Fa vint anys un grup de nois i noies amb empenta i il·lusió vam començar a editar una revista mensual. Es deia *La Canya* i va durar sis mesos. Que al mateix temps uns nois com la Maria i en Joan comencessin la seva revista i encara hi siguin és sensacional. Celebro i admiro la seva feina i perseverança.

Manuel Cuyàs
DISSENYADOR

Participar a la revista em provoca un sentiment d’agraïment i d’orgull de pertinença. Poder compartir sentiments i emocions amb una imatge i participar en un projecte de VALORS en majúscules és magnífic. Compartir és viure.

Miquel Lleixà
IMATGE EN CREIXEMENT

Per mi *Valors* significa il·lustrar en un projecte real, exposar-me amb els meus contes i, sobretot, participar en una revista que fa pensar, cosa que avui sembla necessària en la societat en general.

Elisenda Mallol
IL·LUSTRADORA

Ser part d’aquest projecte és un repte. No em seria possible sense el suport d’un equip meravellós que m’ha permès fet evolucionar la secció ‘Dilemes ètics’! Per molts anys més de reflexió i crítica!

Soraya Hernández
DILEMES ÈTICS

En un temps de missatges curts i sense matís, la revista *Valors* és una conversa pausada i enraonada, com les millors sobretauls. És filosofia pràctica per pensar junts el nostre present. I en català!

Ignasi Llobera
QÜESTIONS ESSENCIALS

Aquesta revista em permet trobar temps per il·lustrar, crear una connexió amb una persona desconeguda per mi, que ha escrit un conte, i jo -amb cura- captar un moment de la lectura per poder-ho mostrar visualment.

Judit Navarro
IL·LUSTRADORA

La meva primera conferència va ser per a *Valors*. Divuit anys després hi torno com a col·laborador, sense haver deixat de tenir-la com a referent de l'ètica en un món tan canviant.

Llarga vida a *Valors*!

Cristian Palazzi
ARTICULISTA

Valors és una oportunitat de reflexionar sobre qüestions de fons, més enllà de les premses i la immediatesa que tot ho impregna.

Oriol Ribet
ARTICULISTA

Aquesta és una revista atenta als batecs de la nostra societat, compromesa amb el futur, receptiva a les noves tendències, plural en la seva composició i sobretot aporta un alè d'esperança que prou falta ens fa en el nostre món. Per això m'hi ha compromès des del principi.

Francesc Torralba
MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR

Col·laborar amb *Valors* és participar en un projecte de filosofia de proximitat, de mirada atenta als problemes que afecten la persona avui. *Valors* és una plataforma útil per tal de donar a conèixer propostes per a un país millor.

Joan Lluís Pérez Francesch
ARTICULISTA

Durant una entrevista a en Manuel Cuyàs, va parar un moment la conversa i em va dir: "Fent el que fas, deus tenir coneixements sobre un munt de coses". Si això és cert, el meu pas per la revista *Valors* en té una gran culpa.

Sergio Ruiz
FOTÒGRAF

Si l'ètica és la recerca de la felicitat, participar d'aquest projecte és un dels camins que, des de fa uns anys, m'hi condueixen personalment. Gràcies per la confiança i la companyia.

Àngel Puyol
ARTICULISTA I MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR

Aquest és el mitjà on he col·laborat de forma continuada durant més anys i que s'ha convertit en la relació més llarga i estable que he tingut. En temps líquids i de principis efímers, em fa feliç comprovar que encara hi ha lloc per al compromís de llarga durada, per a la reflexió calmada i per a la promoció dels valors que ens ajuden a viure millor.

Judith Vives
TENDÈNCIES

Tot el que fem apunta a un valor. Però no sabem massa en què consisteix. Tot això s'ha de s'ha de rumiar (com les vaques). El que faig aquí no sé si és gaire útil, però a mi em genera molt de valor.

Ramon Bassas
ARTICULISTA

Per mi, escriure cada mes significa, entre moltes altres coses, posar el meu gra de sorre en un projecte que em regala la possibilitat d'aprendre alguna cosa amb cada número

Ramon Radó
PERFILS

Formar part del consell assessor ha estat un regal inesperat i un reconeixement. En temps on constantment es cremen els ponts i es nega el diàleg, espais d'intercanvi d'idees com aquest esdevenen no només una *rara avis*, sinó un tresor que cal preservar amb tossuderia.

Sonia Herrera
ARTICULISTA I MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR

Vivim submergits en la hiperconnexió i la sobreinformació: notícies atabaladores. *Valors* proporciona serenor. Escriure-hi i llegir-la refresca: certament és una "filosofia de l'actualitat".

Xavier Serra
ARTICULISTA

Aquesta revista té una gran missió: fer pensar tant a gent jove com de mitjana edat així com a les persones grans i també als ancians. Per això m'agrada col·laborar amb *Valors*. Cal tenir valor per viure avui amb actitud confiançal i esperançal.

Jaume Patuel
ARTICULISTA

20 anys



Dissabte 9 de setembre, a les 6 de la tarda.
Setmana del Llibre en Català.
Moll de la Fusta, Barcelona

Presentació del número especial dels vint anys de la revista *Valors*, 75 anys de la Declaració dels Drets Humans. Són vigents encara?

AMB

Sonia Herrera, docent universitària i especialista en estudis feministes i periodisme de pau.

Jordi Palou-Loverdos, advocat acreditat davant la Cort Penal Internacional, mediador del diàleg intraruandès (2004-2011) i director de la Fundació Carta de la Pau.

MODERA

Jordi Sacristan, periodista a La Xarxa.

Dimarts 26 de setembre, a les 7 de la tarda.
Auditori del TecnoCampus, Mataró

Acte central de celebració dels vint anys de *Valors*

Conferència de **Fernando Vallespín**, expresident del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) i catedràtic de Ciències Polítiques de la Universitat Autònoma de Madrid.



Valors



PALAU ROBERT

Passeig de Gràcia, 107
08008 Barcelona
Tel. 932 388 091

palaurobert.gencat.cat

Segueix-nos a:

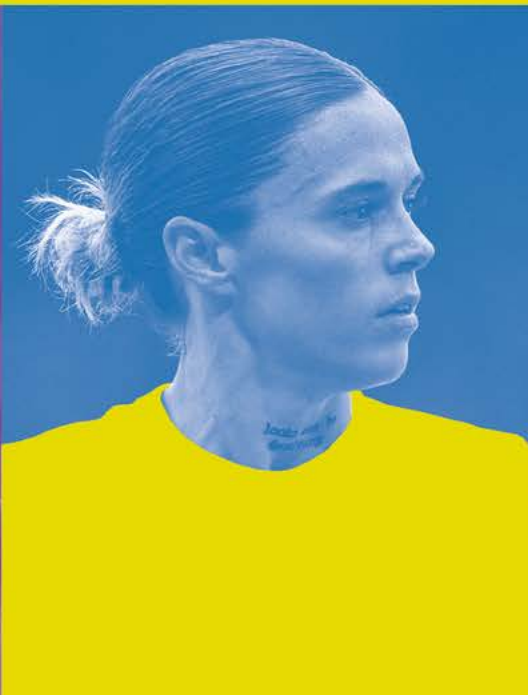


JUGO COM UNA NENA!

Exposició fins al 25.09.2023

Sales 1 i 2

Entrada Lliure / Free Entry



#JugoComUnaNena

 **Generalitat
de Catalunya**

**sempre
endavant** 